

**YHTEISKUNNAN JARRU VAI MOOTTORI? MITÄ NUORET JA NUORET AIKUISET
AJATTELEVAT PALKANSAAJIEN JÄRJESTÄYTYMISESTÄ**

Kähkönen Nea
Maisterintutkielma /
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Nea Kähkönen	
Työn nimi Yhteiskunnan jarru vai moottori? Mitä nuoret ja nuoret aikuiset ajattelevat palkansaajien järjestäytymisestä	
Oppiaine Sosiologia	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika kevät 2023	Sivumäärä 68 + liitteet
Ohjaaja Pertti Jokivuori	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tarkastelin tutkielmassani nuorten ja nuorten aikuisten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen ja heidän suhtautumistaan sopimusyhteiskunnan tarpeellisuuteen. Ammatillisen järjestäytymisasteen lasku on herättänyt kysymyksiä palkansaajien dekollektivisoitumiseen liitettävistä tekijöistä, joita jäsenän yksilöä vastuullistavan uusliberalistiseen ideologian, Ulrich Beckin riskiyhteiskunta-ajattelun ja Anthony Giddensin esiin tuoman traditioiden uudelleen järjestäytymisen avulla. Tutkimusaineistonani käytin Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) arvo- ja asennekyselytutkimusaineistosta, joka on kerätty syksyllä 2019. Aineiston ajankohtaiset teemat, kuten työmarkkinat, työelämä ja työehdoista sopiminen mahdollistivat asenteiden tarkastelun määrällisen tutkimuksen keinoin hyödyntäen adaptiivista lähestymistapaa teoreettisen viitekehyksen ja aineiston analyysin välillä. Tutkimukseni on luonteeltaan sekä kuvailevaa että selittävää. Median luomasta kuvasta, nuorten kriittisistä asenteista ammattiliittoja kohtaan ei löydetty merkkejä tässä tutkimuksessa, vaan tämän aineiston perusteella nuoret asennoituvat järjestäytymiseen pääosin myönteisemmin kuin muu väestö. Erotteluanalyysin ja eksploratiivisen aineiston analyysin kautta tehdyt havainnot toivat esiin paitsi eroja ammattiyhdistysliikkeeseen myönteisesti ja kielteisesti asennoituvien nuorten välillä, myös yhtäläisyyksiä ja erityispiirteitä ryhmien sisällä. Merkittävänä havaintona oli myönteisesti asennoituvien selkeät kannanotot työehtoihin liittyvissä kysymyksissä. Työehdoista sopimisen tasot ja keinot jakoivat mielipiteitä, mutta myös odotukset muilta yhteiskunnan jäseniltä kuten hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamien etuuksien vastikkeellisuuteen suhtautuminen erottelivat ryhmiä toisistaan. Yksilöllistyvän yhteiskunnan tuottama epävarmuus näkyy myös työelämän suhteissa, joissa aiemmin kollektiivisesti käsitellyt riskit yksilöityvät. Samanaikaisesti epävarmuus työelämän ympärille kehystetyissä ongelmissa toimii pohjana palkansaajien järjestäytymiselle. Vaikuttaakin siltä, ettei nuorten järjestäytymisen laskua voida selittää suoraan ammattiliittoihin asennoitumisen kautta vaan ilmiötä on tarkasteltava laajemmassa kehyksessä myös jatkossa.</p>	
Asiasanat Nuoret, nuoret aikuiset, asenteet, ammattiliitto, palkansaajien järjestäytyminen, riskiyhteiskunta, uusliberalismi, detraditionaalisuus, dekollektivisoituminen	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Nuorten palkansaajien järjestäytyminen	3
1.2	Osallistumisen motiivit	4
2	TEORIA.....	6
2.1	Arvojen ja asenteiden tarkastelu.....	7
2.2	Uusliberalismin ulottuvuudet.....	8
2.3	Riskiyhteiskunta ja detraditionaalisuus	9
2.4	Työelämän muuttuvat, epävarmat ja jännitteiset suhteet.....	10
2.5	Adaptiivinen teorianmuodostus.....	11
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AINEISTO	13
3.1	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	13
3.1.1	Tutkimusprosessin eettisyys.....	14
3.1.2	Tutkimuksen sisäinen validiteetti	14
3.1.3	Käsitteiden operationalisointi.....	15
3.2	Tutkimuksessa käytettävät menetelmät	16
3.3	Tutkimuksessa käytettävä aineisto.....	17
3.4	Aineiston avainmuuttujat	18
3.4.1	Summamuuttujan luominen.....	20
4	AINEISTON ANALYYSI.....	22
4.1	Nuorten ja nuorten aikuisten järjestäytyminen	29
4.2	Erotteluanalyysi.....	35
4.2.1	Eroteltava muuttuja	35
4.2.2	Erottelevat muuttujat	36
4.2.3	Erotteluanalyysin toteutus	37
4.2.4	Erotteluanalyysi - Lakko-oikeus ja sopimisen tasot.....	38
4.2.5	Erotteluanalyysi - Markkinat, kilpailu ja yksityistäminen	40
5	TULOKSET	41
5.1	Työehdoista sopiminen	41
5.2	Odotukset yhteiskunnalta ja sen jäseniltä	48
5.3	Markkinat ja yksityistäminen.....	52
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	55
6.1	Yksilöyhteiskunta kohtaa sopimusyhteiskunnan	56
6.2	Yksilön identiteetti kohtaa kollektiivisen identiteetin.....	58
6.3	Neuvottelunvaraiset käytännöt riskiyhteiskunnassa	60

6.4 Lopuksi.....	61
LÄHTEET.....	63
LIITTEET	
LIITE 1 EROTTELUANALYYSIN TULOSTAULUKKO JA RISTIINTAULUKOINTI 1	
LIITE 2 EROTTELUANALYYSIN TULOSTAULUKKO JA RISTIINTAULUKOINTI 2	
LIITE 3 SUMMAMUUTTUJAT	
TAULUKOT	
Taulukko 1. Bifurkaation avulla katkaistu dikotominen muuttuja.....	35
KUVIOT	
Kuvio 1. Ensimmäisen avainmuuttujan vastausjakauma (n=2034).....	19
Kuvio 2. Toisen avainmuuttujan vastausjakauma (n= 2034).....	20
Kuvio 3. Avainmuuttujista luodun summamuuttujan jakauma (n=2034)	21
Kuvio 4. Ikä- ja sukupuolijakauma koko aineistossa.....	22
Kuvio 5. Vastaajien pääasiallinen toiminta koko aineistossa	23
Kuvio 6. Ammattiryhmän ja aseman jakautuminen koko aineistossa	24
Kuvio 7. Ammatillinen järjestäytyminen ikäryhmittäin koko aineistossa.....	25
Kuvio 8. Työsuhteen tyyppi koko aineistossa	26
Kuvio 9. Työaikamuoto ikäryhmittäin koko aineistossa.....	27
Kuvio 10. Suhtautuminen ay-liikkeen asemaan sukupuolen mukaan.....	28
Kuvio 11. Suhtautuminen ammattiliittoihin poliittisen kannatuksen mukaan	29
Kuvio 12. Ammatilliseen keskusjärjestöön kuuluminen 18–35 - vuotiaat	30
Kuvio 13. Ammattiliittojäsenyys koulutuksen mukaan nuoret 18–35 -vuotiaat.....	30
Kuvio 14. Ammattiliittojäsenyys ja asennoituminen 18–35 - vuotiaat	31
Kuvio 15. Ammattiliittojäsenyys toimialan mukaan 18–35 - vuotiaat	32
Kuvio 16. Ammattiliittojäsenyys työnantajan mukaan 18–35 - vuotiaat.....	33
Kuvio 17. Ammattiliittojäsenyys keskusjärjestöissä 18–35-vuotiaat	33
Kuvio 18. Ammattiliittojäsenyys työajan mukaan 18–35 - vuotiaat	34
Kuvio 19. Eroteltavan muuttujan jakautuminen ikäryhmittäin.....	36
Kuvio 20. Työehtosopimusten merkitys koko aineistossa ikäryhmittäin.....	42
Kuvio 21. Lakkoihin ja ammattiyhdistysliikkeeseen asennoituminen ikäryhmittäin.....	43
Kuvio 22. Lakko-oikeus asennoitumisen mukaan ikäryhmittäin	44
Kuvio 23. Laaja-alaisen paikallisen sopimisen seuraukset työehtoihin 1	45
Kuvio 24. Laaja-alaisen paikallisen sopimisen seuraukset työehtoihin 2	46
Kuvio 25. Sopimisen tasot ikäryhmittäin	47

Kuvio 26. Miljonäärien kokeminen demokratian uhkana asennoitumisen mukaan	48
Kuvio 27. Työttömyysturvan vastikkeellisuus asennoitumisen mukaan.....	49
Kuvio 28. Hyvinvointivaltion rooli asennoitumisen mukaan	50
Kuvio 29. Asenne ja työssä menestyminen asennoitumisen mukaan.....	51
Kuvio 30. Markkinatalousmyönteisyyden yhteys asennoitumiseen ikäryhmittäin.....	52
Kuvio 31. Markkinavoimien ohjaus yhteiskunnassa asennoitumisen mukaan.....	53
Kuvio 32. Suhtautuminen yksityistämiseen asennoitumisen mukaan	54

1 JOHDANTO

Manuel Castellsin (2008, 78) mukaan globaali kansalaisyhteiskunta järjestäytyy tavoilla, joka heijastaa yhteiskunnan arvoja ja etuja. Suomessa palkansaajien järjestäytymiselle ja ammattiyhdistysliikkeellä on vahvat perinteet ja keskeinen asema sopimusyhteiskunnan toimivuuden kannalta, jota haastetaan jatkuvasti globalisaation, politiikan ja työelämän muutosten johdosta. Sopimusjärjestelmän toimivuus ja järjestäytymisasteen lasku on herättänyt keskustelua ylipäätään ammatillisen järjestäytymisen asemasta Suomessa, ja siitä, nähdäänkö palkansaajien järjestäytyminen tarpeellisena. Etenkin nuorten ja nuorten aikuisten, y ja z- sukupolvien kohdalla on puhuttu haluttomuudesta ja ammattiliittovastaisuudesta (Yle uutiset 29.1.2020, HS politiikka 28.11.2018).

Tarkastelen tutkielmassani nuorten ja nuorten aikuisten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen ja heidän suhtautumistaan sopimusyhteiskunnan tarpeellisuuteen. Kiinnostavaa on myös se, millä tasolla nuorten mielestä ylipäätään työsuhteen ehdoista tulisi neuvotella. Työn tavoitteena on pohtia, miten informaatioaikaudelle tyypillinen yksilöllistynyt tapa toimia on muovannut pitkään jatkunutta neuvottelun kulttuuria ja nähdäänkö vahvoja kollektiiveja enää tarpeellisina. Oman tutkimukseni fokus onkin nuorten arvojen ja asenneilmapiirin tarkastelussa sekä poliittisen, taloudellisen ja kulttuurillisen ympäristön muutoksen hahmottamisessa, jatkaen samalla keskustelua ammattiyhdistysliikkeen asemasta yhteiskunnan tuotannollisen perustan ja työyhteiskunnan muutosten keskellä (Siisiäinen & Ilmonen 1998, 7).

Suomessa palkansaajien järjestäytyminen on sosiaalisesti hyväksyttyä eikä heijasta välttämättä radikaalia suhtautumista muuhun työelämään tai poliittiseen päätöksentekoon. Ammattiliitot ja keskusjärjestöt ovat myös näkyviä ja kuuluvia kannanottajia julkisessa keskustelussa ja lainsäädännön ja päätösten valmistelussa. Yhä useammin vaihtoehtona ammattiliittojäsenyydelle nähdään myös pelkästään taloudellisen turvan varmistaminen työttömyyskassan jäsenyyden kautta. (Työ- ja elinkeinomi-

nisteriö 2022, 91.) Ilmiössä on myös kyse Raija Julkusen (2008, 53) mukaan ”dekollektivisoitumisesta, jossa palkkatyöntekijät yksilöllistyessään irtaantuvat ammattiyhdistysten tarjoamasta yhteisöstä”, jota ei kuitenkaan voida palauttaa yksilötasolle ja ilmiötä onkin käsiteltävä laajempien yhteiskunnallisten prosessien ja työelämän muutosten valossa (Julkunen 2008, 53).

Lähestyn tutkimusongelmaa yksilön yritteliäisyyttä ja vastuullistamista korostavan uusliberalistisen ideologian, Anthony Giddensin (1995) detraditionaalisen yhteiskunnan muutoksen ja Ulrich Beckin (1995) riskiyhteiskuntaa käsittelevän teoretisoinnin kautta. Globalisaatio ja traditioiden uudelleen järjestäytyminen haastaa yhteiskunnan keskeisten järjestelmien ohella myös kansalaisyhteiskunnan ja sen jäsenet, jotka arvioivat omia mahdollisuuksiaan ja asemaansa jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Järjestelmän toimivuutta arvioidaan ja peilataan todellisuuskäsityksen kautta, jonka avulla muodostetaan kuvia toimintatavoista ihanteellisten päämäärien saavuttamiseksi. Näiden päämäärien perustana toimivat arvot, jotka kanna-voituvat toimintaan asenteiden kautta (Schwartz 1992, Puohiniemi 2002).

Yhteiskuntatiede on parhaimmillaan empiirisen todellisuuden tulkintaa ja siitä saatujen kuvausten tarkastelua hyödyntäen rikasta ja monipuolista teoretisointia, jonka avulla on mahdollista hahmottaa ja muodostaa eritasoisia ja laajojakin kokonaisuuksia. Sosiologinen näkökulma opettanut kritisoimaan sekä teoriaa että aineistoa, joka suorastaan rohkaisee käyttämään adaptiivisen teorianmuodostuksen kaltaista lähestymistapaa, joka ylittää empiirisen tutkimuksen ja teoriavetoisen tutkimuksen raja-aitoja. Adaptiivinen teorianmuodostus toimii työssäni lähestymistapana, joka pyrkii yhdistämään olemassa olevaa teoriaa ja empiirisen data-analyysin käytön mahdollisuuksia (Layder 1998, 2,51,100).

Tutkielma etenee johdonmukaisesti tarkastelemalla palkansaajien järjestäytymistä ja nuorten osallistumista, jonka jälkeen siirryn tutkielmassani tutkimusasetelman kannalta olennaisen teoreettisen käsitteistön määrittelyyn, joiden avulla traditioiden muutosta ja yksilöllistyvän yhteiskunnan arvoja yritän jäsentää. Tutkielmani pääosassa on aineisto, josta puristettu tieto kytkeytyy teoreettiseen pohdintaan operationaalisten määritelmien avulla. Käsitelen ja analysoin aineistoa kuvailevan analyysin keinoin nähdäkseni miltä järjestäytyminen näyttää nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Erotteluanalyysiä käytän jäsentämään eri tavoin ammattiyhdistysliikkeeseen suhtautuvien asenne- ja mielipide-eroja. Perusteellisen analyysiosion seurauksena nostan esiin keskeisiä havaintoja, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuskysymysten ja sen ympärille heränneiden uusien kysymysten kannalta. Tutkimus on luonteeltaan sekä kuvailevaa, että selittävää.

1.1 Nuorten palkansaajien järjestäytyminen

Palkansaajien järjestäytyminen on yksi kansalaisyhteiskunnan tapa organisoida muodostaen kollektiivisen suojan työntekijän ja työnantajien välille. Järjestäytymisaste on perinteisesti ollut korkea jopa eurooppalaisella tasolla niin Suomessa kuin muissa pohjoismaissa (Bockerman ja Uusitalo 2006; Visser 2019), kunnes viimeisten vuosikymmenien aikana 1990-luvun alussa nähty lähes 85 % järjestäytymisaste lähti laskuun lähes 30 vuotta kestäneen nousukauden jälkeen (Bockerman ja Uusitalo 2006, 283). Osin laskua selittää työkäisten määrän väheneminen ja suurten ikäluokkien eläköityminen. Suomessa järjestäytymisen tilastollinen aste hahmotetaan järjestäytymistutkimuksen avulla, jossa keskusjärjestöihin kuuluvilta palkansaajaliitoilta saadut jäsenmäärät suhteutetaan työvoimatutkimuksesta saataviin lukuihin kulloisesta palkansaajien ja työttömien määristä (Ahtiainen 2020, 49).

Viimeisimmän järjestäytymistutkimuksen (Ahtiainen 2023) mukaan vuonna 2021 yli puolet (54,7 %) suomalaisista kuuluivat edelleen ammattiliittoihin, joskin työvoimatutkimuksen mukaan järjestäytymisaste yltää juuri puoleen väliin (49,9 %). Molemmissa tutkimuksissa lasku on noin viiden prosentin luokkaa vuosien 2017 ja 2021 välillä. Vuonna 2021 Työolobarometrin mukaan yhä kaksi kolmasosaa (67 %) palkansaajista kuuluu edelleen ammattiliittoon, joten eroja verrattaessa on kiinnitettävä huomiota sekä tietolähteisiin että laskutapaan, josta osuus on laskettu. (Ahtiainen 2023, 70).

Nuorten järjestäytyminen on Suomessa matalammalla tasolla suhteessa muihin ikäluokkiin. Alle 30-vuotiasta palkansaajista ja työttömistä ammattiliittoon kuului lähes kolmannes (27,7 %) vuonna 2021, josta laskua on pari prosenttia vuodesta 2017. (Ahtiainen, 2023, 49, 72.) Vuoden 2022 työolobarometrin mukaan 18–34-vuotiasta palkansaajista lähes kaksi kolmasosaa (62 %) on järjestäytynyt, jossa on havaittu hieman nousua edellisvuoteen verrattuna (Lyly-Yrjänäinen 2023, 62). Tilastoinnissa haasteelliseksi muodostuu erityisesti ikärakenteen tarkastelu, sillä palkansaajakeskusjärjestöjen ilmoittamat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia muuhun tilastointiin nähden, jolloin todellinen kuva järjestäytymisen ikärakenteesta jää epätarkaksi. (Ahtiainen 2023, 27). Tilastoinnin eroavaisuuksista huolimatta, voidaan kuitenkin järjestäytymisen muutos kuitenkin jäljittää 30-ikävuoden ympärille.

Yhtä syytä järjestäytymisen laskuun on tarjottu yksilöjäsenyyttä tarjoavien työttömyyskassojen suosioista, joihin kuuluu 20–22 % palkansaajista ja työttömistä suomalaisista, mutta vain 12 % nuorista. (Ahtiainen 2023, 65,71.). Työttömyyskassajäsenyydessä on kyse *instrumentaalista hyötysuhteesta*, joka tarjoaa turvan työttömyyden ajalta. Toimintaperiaate on sama kuin minkä tahansa yksityisen vakuutusmenettelyn

kanssa. Näin uhkakuvat kohdistuvat itse työttömyyteen ja oman talouden turvaamiseen, eikä niinkään työelämän riskeihin tai työsuhteen ehtoihin, joihin ammattiyhdistysliike pyrkii vaikuttamaan.

Matala järjestäytymisaste on yhdistetty epätyypillisiin työsuhteisiin, joissa yhä useammin työskentelevät juuri nuoret. Vuonna 2017 määrääkäsesti työskentelevistä 51 % ja osa-aikaisista 48 % olivat alle 30-vuotiaita, joiden järjestäytymisaste on huomattavan matala (Ahtiainen 2020, 54). Nuorten järjestäytymisen laskussa kyse ei välttämättä ole myöskään itse sopimusjärjestelmän vastustamisesta tai negatiivisesta asennoitumisesta, kyse voi olla toiminnan vierastamisesta, etäisyydestä tai jopa tiedon puutteesta. Kiinnostuksen vähäisyyttä ja passiivisuutta palkansaajien etujärjestöjä kohtaan kuvaillaankin *liittoapatiaksi* (union apathy) (Peetz 1998, 12), joka on kytköksissä erityisesti löyhästi työelämään kiinnittyneiden asennoitumiseen. Nuorten kohdalla syynä voikin olla myös työurien alussa tiettyyn alaan kiinnittymisen vaikeus tai myöhäinen siirtymä työelämään, jolloin järjestäytymistä ei tapahdu. (Ahtiainen 2020, 61.)

1.2 Osallistumisen motiivit

Huoli nuorten osallistumisesta kytketään usein passiivisuuteen politiikassa, ja on aiheuttanut huolta monissa teollisuusmaissa (Furlong ja Carmel 2007, 122; Puuronen ja Saari 2017, 9). Nuorten järjestäytymisen lasku ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä onkin käyty keskustelua juuri passiivisen kansalaisuuden kontekstissa, johon on liitetty yleisen kiinnostuksen hiipuminen vaikuttamiseen. Tarkastellessa osallistumista ja poliittista aktiivisuutta mittareilla, kuten äänestysaktiivisuus ja puoluejäsenyys, nuorten kiinnostus ja vaikuttaminen saattaa näyttää harmaalta, sillä vaikuttamisen muodot eivät rajaudu näin suppeasti (Kallio 2019, 173; Lötjönen 2017, 105). Nuorilla on käytössään laajat poliittisen osallistumisen keinot, joita he käyttävät ketterämmin kuin vanhemmat ikäluokat (Harrinvirta 2019, 128). Nuoria myös mobilisoivat tehokkaasti uudenlaiset poliittisen toiminnan muodot, prefiguratiiviset liikkeet, joissa kollektiivinen identiteetti rakentuu yksilöiden arkisten kokemusten ja epäkohtiin puuttumisen ympärille (Rinne ja delle Porta 2021, 175–77).

Sitoutuminen kollektiivisen toiminnan päämääriin ja liikkeen ideologiaan toimivat pohjana järjestäytymiselle. Ammattiliittojäsenyydessä ei kuitenkaan ole kyse pelkästään ideologisesta jäsenyydestä, vaan motiivina on myös instrumentaalinen suhde, jossa jäsen saa hyötyä tai etuja jäsenyydestään (Sverke ja Kuruvilla 1995, 514). Sverke ja Kuruvilla (1995) ovat tarkastelleet onnistuneesti näitä suhteita kahdesta eri teoreettisesta näkökulmasta käsin. Ensinnäkin yksilön toimintaa voi heidän (1995, 512) mukaansa katsoa Fishbeinin ja Ajzenin (1980, 1975) esittelemän perustellun toiminnan

teorian kautta, jonka mukaan käyttäytymisen ja valintojen taustalla vaikuttavat asenteet sekä normit. Toisena teoreettisena näkökulmana sitoutumista Sverke ja Kuruvilla (1995, 513) käsittelevät Max Weberin rationaalisen toiminnan avulla (Weber 1968), jossa on huomioitu sekä toiminnan takana oleva arvorationaalinen toiminta että instrumentaalinen hyödyn tavoittelu. Jäsenyyden motiiveissa on kysymys päämääristä, jotka koetaan niin arvokkaiksi, että ne ylläpitävät jäsenyyttä ja sitouttavat sen jäseneksi (Sverke & Kuruvilla, 1995).

Nuoret jakavat edelleen kollektiivisuuteen liitettäviä päämääriä ja toimivat niiden puolesta ympäristöissä, joihin perinteinen järjestötoiminta ei ehkä ole vielä saanut riittävästi jalansijaa. Informaatioaikakausi on näyttänyt voimansa erilaisten ad hoc -ryhmittymien myötä, jotka syntyvät tiettyä tarkoitusta varten ottaen kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin tai jakaen merkityksellisiä kokemuksia (Sormanen, Lauk, ja Uskali 2017). Klaus Mäkelä (1998, 328) puhuttelee näitä keskinäisen avun verkostoja uutena verkostotyyppinä, jossa ratkotaan ongelmia ilman yksilöiden muodostamia kiinteitä yhteisöjä. Kysymyksiin haetaan vastauksia TikTokin, Jodelin, Facebookin ja Redditin kaltaisista verkkoyhteisöistä, jotka pystyvät tarjoamaan alustan niin mielipiteiden ilmaisuun, ongelmanratkaisuun kuin vertaistukea suuren käyttäjämäärän ansiosta nopeasti ilman turhia sitoumuksia. Siisiäinen ja Ilmonen (1998, 7) puhuvat jälkimoderneista yksilöistä, jotka hylkäävät vanhoja organisaatioita ja omaksuvat uusia toiminnan tapoja, jonka vuoksi koko yhteiskunnallinen liikehdintä on jatkuvassa muutoksessa. Muutos on olennainen yksilön toimintamahdollisuuksien ja vaikuttamisen kannalta, sillä tietoverkkojen laajenemisen ja sisällöntuotannon mahdollistaminen vaivatta on luonut kulttuurin jossa yksilön mahdollisuus vaikuttaa on muuttanut valtasuhteita perustavanlaatuisella tavalla (Seppänen 2015, 142).

Nuoret eivät myöskään ole hylänneet yhdistystoimintaa, vaan osallistuvat ja ovat aktiivisia toimijoita yli sosiaalisten ryhmärajojen, sillä talkootyö, urheilujoukkueet, kuorolaulu ja erilaiset muut harrastusryhmät eivät ole hiipuneet kokonaan (Helkama 2015, 234). Sen sijaan itselle merkityksellisiin teemoihin ja epäkohtiin vaikuttaminen, eivät tarvitse enää jäykkää kollektiivia rinnalleen uudenlaisten vaikutuskanavien lisätessä suosiotaan. Elämässä eteen tuleviin pulmiin etsitään nyt ratkaisuja täsmällisesti ja omaa yksilölliseen tilanteeseen sopivalla ajalla ja taajuudella.

2 TEORIA

Kansalaisyhteiskunnan tarkastelu mahdollistaa yhteiskunnan toimivuuden ja tulevaisuuden kehityskulkujen suunnan tarkastelun sosiologian keskeisenä tutkimuskohteenä (Rasimus 2006, 16). Uusliberalistinen ideologia on tuonut markkinaehtoisuutta ja kilpailua yhteiskunnan eri osa-alueille, joissa riskienhallinta ja yksilön vastuu korostuvat globalisaation kaltaisten voimien muokatessa rakenteita. Muutoksessa on kyse kulttuuristen ja sosiaalisten traditioiden muutoksesta, jossa yksilöllistymisen rinnalla muodostuu uusia institutionaalisia rakenteita vanhojen murtuessa (Aittola 2012, 12–13; Sennett 2006, 12). Tätä muutosta on käsitelty sosiologisessa keskustelussa myös aikalaisdiagnoosien avulla, joissa kuvataan modernisaation vaikutuksia yhteiskunnan eri osa-alueilla niin taloudessa, kulttuurissa kuin identiteetissä. Sosiologinen ajattelutapa yhdistää nämä näennäisesti irralliset osa-alueet toisiinsa auttaa analysoimaan ja ymmärtämään sekä tekijöitä niiden takana, että niiden vaikutusta toisiinsa. (Aittola 2012, 13-14.17.) Yhteiskunnalliset muutokset ja tapahtumat puolestaan heijastuvat asenteisiimme ja muokkaavat niiden perusjänniteitä (Puohiniemi 1993, esipuhe), joiden tarkastelu auttaa ymmärtämään yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaa sekä niiden keskinäistä suhdetta.

Muutosten tarkastelu ja yhteiskuntatieteiden yritys ennustaa tulevaisuutta, kuten asenteiden kehittymistä arvojen kentällä on osoittautunut haasteelliseksi, vaikka arvotutkimuksella on Suomessa pitkät perinteet (Helkama 2015, 14). Yksilökeskeisten ja yhteisöllisten arvojen vuorottelu ei noudattanutkaan aaltomaista liikettä eri aikakausina, ja mm. Suomen vaurastuminen 1990- luvulta 2000- luvulle ei saanutkaan aikaan muutos- ja universalismiarvojen voittoa elämän yleistä epävarmuutta tasapainottavien yhteisöllisten arvojen vahvistumisesta. (Helkama 2015, 232.)

Se, missä määrin uusliberalistisen ajattelun katsotaan määrittelevän yhteiskunnan suuntaviivoja, voidaan jäsentää ottamalla Ulrich Beckin yksilön vastuuta korostavan riskiyhteiskunta – ajattelun (1995) sekä Anthony Giddensin (1995) tarkastelu

modernin yhteiskunnan ja jälkimodernin seurauksista katsomalla jälkitraditionaaliiseen yhteiskunnan muuttuvaan järjestykseen. Työn ympärille rakentuvissa jännitteissä on myös katsottava itse työelämään. Asennoitumisessa työhön onkin havaittavissa jälkimaterialistinen käänne (Siltala 2013, 7), jossa nuoret ovat alkaneet arvostaa työelämässä työn sisällöllisiä tekijöitä, kuten merkityksellisyyttä ulkoisten tekijöiden kuten yleisen palkkatason sijaan (Tuohinen 2010, 38; Haavisto 2010, 37).

2.1 Arvojen ja asenteiden tarkastelu

Yhteiskuntatieteellisessä ja sosiaalipsykologisessa keskustelussa arvot mielletään toimintaa ohjaaviksi abstrakteiksi päämääräksi (Helkama 2015, 8), jotka kanavoituvat toimintaan asenteiden kautta (Puohiniemi 2002, 7). Arvoja asenteiden pohjana voidaan tarkastella Shalom H. Schwartzin (1992, 3–4) määrittelyn kautta, jonka mukaan arvojen katsotaan olevan yksilön toimintaa ja valintoja ohjaava perusta. Nämä päämäärät muotoutuvat nuoruuden ja aikuistumisen prosesseissa (Helve 2005, 205), ja aktivoituvat yhdistyessään tunteisiin motivoituneen toimintaan (Schwartz 2006, 931). Arvot eivät ole tilannesidonnaisia, mutta toimivat perustana asenteiden muodostumiselle. Ne järjestäytyvät suhteessa toisiinsa ja ohjaavat toimintaa yhdessä muodostaen systeemisen arvoprioriteetin (Schwartz 1992), jota käytämme päätöksenteon tukena. Arvot eivät tarvitse suoraa kohdetta, siinä missä asennoituminen tapahtuu aina suhteessa johonkin. (Puohiniemi 2002, 5.)

Arvojen dynaamista suhdetta voidaan jäsentää arvokehän avulla, jota voidaan hyödyntää tarkastellessa arvoulottuvuuksien yhteyttä paitsi asenteisiin, myös käyttäytymiseen (Puohiniemi 2002, 28; Schwartz 1992; Schwartz ja Butenko 2014). Mitä lähempänä toisiaan arvot ovat, sen samankaltaisempia ovat niiden taustalla olevat motivaatiot (Schwartz ja Boehnke 2004, 231).

Yksilöllisyyttä korostava ulottuvuus asettuu muutosvalmiuden ja itsensä korostaminen välille ja asettuu näin vastakkain kollektiivisuutta ilmentävän ulottuvuuden kanssa, jonka asema arvokehällä on säilyttämisen ja muut huomioivien arvojen välissä (Puohiniemi 2006, 19). Tarkasteltaessa asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen yksilöiden pyrkimykset saavuttaa yhteisiä tavoitteita kollektiivisesti voivat olla ristiriidassa etenkin nykypäivän työelämän yksilöllisyyttä ja yrittäjyysmäisyyttä korostavien arvojen kanssa. Vaikka globalisaation kaltaisten nopeasti liikkuvien voimien voisi ajatella muokkaavan arvoja kohtalaisen voimakkaasti, Puohiniemen mukaan (2002, 120) arvot kehittyvät ja muuttuvat hitaasti, sillä ne näkyvät yksilön elämässä vasta kohdattuaan ensin ympäröivän kulttuurin muodostaman ekologisen perustan. Se, miltä ympäröivä maailma näyttää, välittyy ajankuvana arkisten kokemusta,

median, käyttäytymismallien ja tapojen kautta, jotka muuttuvat yksilöstä riippumatta. (Puohiniemi 2002, 5–6.)

2.2 Uusliberalismin ulottuvuudet

Uusliberalismi on varsin kattava termi erilaisten talouden ideologioiden ja poliittisten suuntausten joukolle, korostaen individualistista käsitystä yksilöstä, joka pystyy ajamaan omaa etuaan parhaiten pitämällä elämän ohjat omissa käsissään eri elämän osaluilla. (McGuigan 2014, 227.) Uusliberalistinen ajattelu näkyi jo 1900-luvun taloustieteilijöiden Friedrich Hayek ja Milton Friedmanin keskustelussa sen sisältämien näkemysten kyvystä edistää ajattelua, jonka mukaan taloudellinen vapaus, itseohjautuvat markkinat ja valtion minimaalinen rooli ja kontrolli mahdollistavat suuremman yksilönvapauden. Poliittisessa päätöksenteossa ja hallinnassa se on näkynyt 1970-luvun öljykriisistä lähtien. (Harvey 2008, 28-29,36.)

Uusliberalismi ei ole kuitenkaan vain poliittinen tai taloudellinen suuntaus, vaan sen sosiokulttuurinen läsnäolo ulottuu pitkälle yksilön valintoihin ja arvopohjaan (Foucault 2008, 130–32). Näin se *luo siis yksilölle mielikuvan vapaudesta*, mutta lisää myös yksilön kannettavaa vastuuta. Samalla se kehystää yhteiskunnan ongelmat ja ihanteet säätelevästä vapautetulla ideologiallaan ja tarjoaa omia ratkaisuehdotuksia.

Uusliberalistinen ideologia korostaa vapauden mahdollisuuksia, jotka ovat saatavissa parhaiten itsenäisen päätöksenteon avulla. Aittolan (2012, 97) mukaan ”ideologia ilmentää yksilöiden kuviteltua suhdetta olemassaolonsa todellisiin edellytyksiin” ja täsmentää todellisen edellytysten käsittävän tuotantosuhdet, jotka Louis Althusserin (1996) mukaan näkyvät taloudellisen perustan järjestyksessä ja niiden vaikutuksesta yhteiskunnallisiin suhteisiin. (Aittola 2012, 97.) Yksilönvapauden lisäksi uusliberalistinen ideologia korostaa itseään säätelevien yksityisomisteisten markkinoiden ja tehokkuusajattelun kykyä ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia talouskasvun ja hyvinvoinnin perustana ja kritisoi valtion kykyä ja roolia ohjata ja ylläpitää toimivia järjestelmiä (Patomäki 2007; Harvey 2008; Foucault 2008).

Uusliberalismin vaikutusta yhteiskuntaan on käsitelty yhteiskuntatieteissä liitännällä se ensin liberalismiin uudistetuksi versioksi, jossa liberalismi korostaa yksilön toimintavapautta (Ojajärvi ja Steinby 2008, 11). McGuiganin (2014, 229) mukaan uusliberalismin voi käsittää Wendy Brownin (2005) kuvailemana ”hallituksen hallintona”, joka olemassaolollaan oikeuttaa itseään ja pysyy hengissä ilman instituutioita. Näin ollen kyse ei ole yksittäisestä hallinnon tai vallan keskittymisestä vaan ideologiasta, joka hallitsee markkinoita ja omistussuhteita, ja tarvitsee elääkseen yksilöiden kannatusta.

Ideologian lisäksi sen on esitetty myös ulottuvan kieleen ja käsitteisiin. Tiina Silvasti on kiinnittänyt huomiota uusliberalistiseen puheentuottamiseen (Silvast 2015). Tietokirjailija Simo Sipolan (2015) mukaan kirjailija George Orwell (1984) on nimittänyt tätä uskieleksi, jossa myönteiset käsitteet verhoavat negatiivisen sisällön positii-viseksi. Termit kuten sopeuttaminen ja säätelystä vapautuminen sisältävätkin uusliberalismin sävyjä (Sipola 2015, 22). Uusliberalistinen retoriikka korostaa myös yksilönvapautta (Harvey 2008, 54), joka ei käsitä vain vapautta mistä tahansa, vaan erityisesti toimintamahdollisuuksien rajoittamista valtion tai poliittisen päätöksenteon puolelta, joka uusliberalistisen ajattelutavan mukaan tukahduttaa yksilön tarpeen pyrkiä ylös ja eteenpäin.

2.3 Riskiyhteiskunta ja detraditionaalisuus

Uusliberalismin korostaessa yksilönvapautta, Ulrich Beck (1995, 28) esittää pakotetun vastuun hintana tuosta vapaudesta. Beckin (1995) mukaan suurten riskien konkretisoituminen johtaa yhteiskunnan keskeisten instituutioiden vallan murenemiseen (Jokinen 2008, 19), joten riskinä on poliittinen uudelleenjärjestely jossa intressit ja konfliktit yksilöllistyvät ja perinteiset instituutiot menettävät asemansa. Vanhojen instituutioiden heikentyessä, syntyy uusia poliittisia toimintamalleja. Beckin käsite alapoliittikka viittaa näin tilaan, jossa valta on pirstaloitunut ja siirtynyt keskittymistä yksilöille (Beck 1995, 28–29). Modernisaatiokehityksen myötä yksilöllistymiskehitys ja yksilöyhteiskunta on ollut keskeinen tutkimuskohde etenkin sosiologiassa, mutta myös muilla tieteenaloilla kuten antropologiassa. Ronald Inglehart (2005, 3) korostaakin yksilöllistymisen kulttuurin läsnäolon ja kyvyn muokata yhteiskunnissa olemassa olevia normeja ja luoda uusia jotka ilmenevät eri tavoin elämän osa-alueilla. Yksilöllistymisen prosessit konkretisoituvat näkyväksi arjessa, kuten työn ja perheen sisälöissä ja itse käsitteissä.

Gloaalitason järjestyksen muutos ei hävitä traditionaaliseksi nähtyjä kollektiiveja, vaan Giddesin (1995, 85) mukaan kollektiivit järjestäytyvät uudelleen. Traditioiden heikentyminen tekee tilaa muutoksille, joissa uuteen järjestykseen vaikuttavat silloiset valinnan mahdollisuudet, rituaalit, arvot ja vallitsevat ideologiat. Prosessien tuoma muutos näkyy perinteiden hajoamisena, jonka tilalle neuvotellaan uudenlaisia aikaa ja paikkaan sopivia toimintatapoja. Siinä missä ammattiyhdistysliikkeen kaltaiset kollektiivit ovat menettäneet jäseniään, epävarmuus ja turvattomuus tulevaisuudesta on saanut aikaan uudenlaista ylisukupolvista liikehdintää nopeasti muodostuvien protestiliikkeiden muodossa, joissa nostetaan esiin epäkohtia ja vaaditaan

muutosta (Rinne ja delle Porta 2021, 178–79). Riskiyhteiskunnan tuottamat uudet riskit synnyttävät myös uudenlaisia vastavoimia ja toimintatapoja, jotka jättävät alleen vanhoja traditioita ja toimintamalleja.

Riskien uudelleenjaossa aiemmin yhteisöissä kannettu vastuu jaetaan uudelleen (Beck 1995, 20). Yksilöllistyminen ei näin ollen tarkoita vain vapauden lisääntymistä vaan lisää myös vastuuta, laajentaen riskiyhteiskuntaa ja kokonaisten prosessien siirtymistä ”yksilön ratkaistavaksi”. Yksilöt joutuvat näkemään, käsittelemään ja näin ollen myös ratkaisemaan elämänpiiriin ja työhön liittyviä tilanteita ja haasteita enemmän yksilön ongelmina kuin yhteisön kohtaamina haasteina traditioiden ja kollektiivien muutoksessa. Omassa tarkastelussani ovatkin keskiössä Beckin ydinajatuksukset riskiyhteiskunnan seurauksista yksilöön ja sen sisältämiin yksilöllistymisen vaikutuksiin, joka muuttaa ihmisten väliset suhteet neuvottelunvaraisiksi (Heiskala 1999, 9). Neuvottelunvaraiset käytännöt näkyvät myös työelämän suhteissa, joissa yksilön kyky neuvotella asemastaan korostuu entisestään ja sopimusyhteiskuntaan liitetty kollektiivinen neuvottelukulttuuri menettää institutionaalista valta-asemaansa.

2.4 Työelämän muuttuvat, epävarmat ja jännitteiset suhteet

Työelämän muutos haastaa instituutiot ja kollektiivit, joiden toiminta perustuu työelämän ympärille kehystettyihin ongelmiin. Työelämän ympärillä trendaavat uuden työn termit, kuten joustavuus viittaavat näiden ongelmien ratkaisuun ilman ylimääräisiä sääntöjä (Patomäki 2007, 69). Työelämän muutokseen kytketty joustavuuden käsite esitetäänkin usein positiivisessa valossa, joka kytketään työntekijän mahdollisuuksien lisääntymiseen. Markkinavetoinen joustavuutta vaatima työelämä voi myös samanaikaisesti tuottaa yksilöityvää epävarmuutta, joka myös palautuu markkinoiden epävarmuudeksi negatiivisten ulkoisvaikutusten, kuten työelämän yleisen epävarmuuden ja tulevaisuudenpelkojen muodossa (Crouch 2014, 9). Luottamus uusien yksilöllisten ja neuvottelunvaraisten suhteiden välillä ei tällöin kasva vakaalle pohjalle, etenkin *nuorten kohdalla*, joiden tulevaisuudenodotukset rakentuvat epävarman taloustilanteen kehystämien työelämäkokemusten ja siirtymien kautta (Pyöriä ja Anttila 2017, 178). Näin yksilöyhteiskunta haastaa sopimusyhteiskunnan, yksilön identiteetti kollektiivisen identiteetin ja alan työmarkkina-asema kohtaa yksilön työmarkkina-aseman.

Nuorten odotukset työelämältä ovat muuttuneet. Nuoret arvostavat työtä edelleen, vaikka ajoittain puhutaankin muuttuneista työasenteista (Siltala 2013, 2017, 172). Muutoksessa ei ole kyse varsinaisesta työn arvon menetyksestä, vaan ennemminkin työhön liitettävien merkitysten laajentumisesta. Esiin on nostettu myös

perinteisen työetiikan hiipuminen (Ågren, Pietilä, ja Rättilä 2022, 159). Siltalan (2013, 7) mukaan tämä *Jälkimaterialistinen käänne* viittaa havaintoon, jossa nuoret ovat alkaneet arvostaa työn sisällöllisiä tekijöitä, ulkoisten tekijöiden, kuten palkkausjärjestelmän sijasta. Samanaikaisesti *työelämä odottaa nuorilta* kokonaisvaltaista omistautumista aiemmin työn instrumentaalisen merkityksen sijaan. Odotukset näkyvät jo varhain, kun ennen työelämään siirtymää edeltää henkilöbrändäyksen vaihe, jossa yksilö tuo itsensä näkyväksi liittämällä siihen osia kaikilta elämän osa-alueilta (Siltala 2013, 168). Näkyväksi tekeminen toteutetaan nykykaisten työhaun kanavien, kuten LinkedIn profiilien kautta, joissa on mahdollisuus myös arvioida aiemmin irrallisena työelämästä koettuja yksilön ominaisuuksia.

2.5 Adaptiivinen teorianmuodostus

Teorian tarkoitus on antaa välineet tarkastella kiinnostuksen kohteena olevaa ilmiötä, jonka lisäksi aineiston analyysin avulla syvennetään ymmärrystä sen luonteesta. Derek Layder (1998, 38) onkin käsitellyt teorialähtöisen ja aineistolähtöisen tutkimuksen kahtiajakoa erityisesti yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kohdalla ja esittääkin näiden rajojen ylittämistä adaptiivisen ajattelumallin avulla, joka yhdistää sekä teoria-että aineistolähtöisiä menetelmiä tutkimusprosessin edetessä. Layderin (1998, 51) mukaan mikään teoria tai teoreettinen malli ei synny tyhjiöstä, vaan rakentuu aina jo olemassa olevan tiedon ympärille. Yhdistämällä eri malleja saadaan aikaan syvempi ja laajempi kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ilman yksittäisen teorian tai teoreettisen kehityksen hallitessa tutkimusprosessia (Turner 2014, 132).

Hyödynnän tutkimuksessani orientoivia käsitteitä (Layder 1998, 101, 104), jotka ohjaavat tutkimusprosessia antaen sille ääriiviivat. Kyselytutkimuksessa asenteita ja arvoja mitataan konkreettisilla kysymyksillä tai väitteillä, joilla pyritään kartoittamaan myös suhtautumista ja mielipiteitä melko abstrakteihin ilmiöihin (Vehkalahti 2008, 18). Tutkimusprosessin edetessä on näitä osattava kuljettaa empiirisen ja teoreettisen tasojen välillä. Orientoivat käsitteet toimivat näin ollen myös aineiston käsitteilyssä asenteita jäsentävinä apuvälineinä, joiden avulla aineistosta tiivistetään tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset tulokset. Erotteluanalyysini lähtökohtana on uteliaisuus aineistoa kohtaan ilman raskaita lähtöasetelmiä tai ennakkokäsityksiä. Orientoivat käsitteet pitävät huolen kuitenkin siitä, että tutkimusongelmaan ja teoreettiseen viitekehykseen liitetty aiempi teoretisointi ja siihen kytkeytyvät käsitteet tulevat huomioiduksi.

Lähestymällä aineistoa uusliberalismin, riskiyhteiskunnan (Beck 1995) ja Giddensin (1995) detraditionaalisuuden käsitteiden kautta tavoitellaan ymmärryksen lisäämistä suhteessa aineistosta tehtyihin havaintoihin ja yksilöllistyvän yhteiskunnan tarkasteluun. Kyse on reflektiosta, jossa aiemman teorian käsitteitä hyödynnetään oman tarkastelun kohteena olevan ilmiön kontekstissa (Ojala ja Saikkonen 2014, 92). Swedbergin (2012, 14) mukaan tämänkaltaisessa ilmiön selittämisessä ja ymmärtämisessä onkin kyse juuri teoretisoinnista, jota käytänkin ilmiön hahmottamisen lisäksi jäsentämään sekä aineistoa, että analyysien tuloksia.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AINEISTO

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmana on tarkastella nuorten ja nuorten aikuisten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen ja heidän suhtautumistaan sopimusyhteiskunnan tarpeellisuuteen. Tutkimuskysymyksinä on tarkastella (1) Nuorten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen sekä siihen yhteydessä olevia tekijöitä ja (2) nähdäänkö sopimusyhteiskunta vielä tarpeellisenä ja millä tasolla työsuhteen ehdoista ylipäättään tulisi neuvotella.

Tavoitteenani on löytää aineistosta sellaisia vihjeitä, joita kannattaa seurata ja pysähtyä niiden kohdalla. Koska en voi pysähtyä jokaiseen, käytän teoreettista viitekehystä apunani tarkastellessani asennoitumiseen yhteydessä olevia tekijöitä. Vihjeiden seuraamisesta on myös kyse deduktiivisen ja induktiivisen päättelyn yhdistämisessä, sillä perille pääsee useita eri reittejä pitkin. Adaptiivinen teorianmuodostus (Layder 1998) antaakin pohjan rakentaa ymmärrystä ja tietoa ilman liiallista hallitsevan teorian tuomaa taakkaa.

Tutkimusotteeni on kvantitatiivinen sekundäärianalyysi. Hyödynnän tässä tutkimuksessa erotteluanalyysiä etsiessäni isosta kyselyaineistosta asennoitumiseen yhteydessä olevia tekijöitä. Sekundääriaineistoa käytettäessä käsitteiden operationalisoinnissa haasteena on myös toimiminen valmiiden kysymyksenasettelujen ehdoilla, joiden puitteissa pyritään parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Olennaista on myös yksittäisten muuttujien kohdalla arvioida niiden kykyä mitata haluttua asiaa, jota pohdin käsitteiden operationalisoinnin yhteydessä sekä tutkimuksen arviointiin liittyvässä pohdinnassa.

3.1.1 Tutkimusprosessin eettisyys

Tutkimukseen liittyvät eettiset periaatteet on huomioitu kokonaisvaltaisesti tutkimusprosessin edetessä. Tutkimuksen toteuttamisessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä, huomioiden erityisesti adaptiivisen lähestymistavan vapaus lähestyä aineistoa sivuuttamatta tutkimusongelman kannalta olennaista teoreettista keskustelua. Riittävä perehtyminen teoreettiseen keskusteluun tutkittavan ilmiön ympärillä onkin keskeisimpiä kestävän tutkimuksen lähtökohtia (Tähtinen, Laakkonen, ja Broberg 2020, 59). Tutkimusprosessin aikana hyödynnetty seminaarityöskentely ja ohjaus ovat myös muistuttaneet opiskelija- ja tiedeyhteisön merkityksestä sekä kritiikin tärkeydestä. Näiden ansiosta palautteen hyödyntäminen on ollut arvokas väline prosessin alusta loppuun.

Määrällisen sekundääriaineiston kohdalla kriittisyys käyttämääni aineistoa kohtaan on näkynyt niin kysymyksenasetteluiden kuin muuttujien valmiiden luokitteluiden arvioinnissa, joka esitetään myös lukijalle raportoinnin yhteydessä. Aineiston huolellinen käsittely, tallentaminen ja järjestelmällisyys ovat minimoineet virheiden mahdollisuuden ja niiden mahdollisen toistumisen. Systemaattisuus tulosten siirtämisessä raportointia varten on huomioitu tilasto-ohjelmassa suorittamalla toiminnot mahdollisimman samanaikaisesti ja tarkistamalla myös esitettyjen kuvioiden tiedot ja vastausjakaumat usealla eri toiminnolla. Mahdolliset virheet on korjattu samassa yhteydessä. Kuvioiden laatimisessa ei tyydytty puolittaiseen informaation, sillä tavoitteena on ollut tuoda esiin tutkimusongelman kannalta olennainen luettavan ja tiiviin kuvauksen avulla.

Tulosten tulkinnessa on kunnioitettu aineistosta saatuja tuloksia, joiden arviointiin on hyödynnetty laajaa menetelmällistä kirjallisuutta. Tutkimuksen ollessa sekä kuvailevaa että selittävää, on tilastollisten tunnuslukujen arviointi valittu aina käytetyn menetelmän mukaisesti ja noudatettu tieteenalan käytäntöjä. Aineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimusprosessin jälkeen poistamalla pysyvästi mahdolliset kopiot kaikilta laitteilta ja verkkoasemilta, joissa dataa on käsitelty.

3.1.2 Tutkimuksen sisäinen valideetti

Empiirisiin kysely- ja haastatteluaineistoihin liittyy objektiivisuuden haasteita tiedon keräämisen suhteen, sillä kyselylomakkeessa muotoiltu informaatio on kontekstiinsa sidottua, jonka sisään on kirjoitettuna tiedostamattomia ja tiedostettuja tulkintoja asioista ja niiden välisistä suhteista. (Ylöstalo 2005, 110.) Käyttämässäni aineistossa esiintyy voimakkaitakin ennako-oletuksia kysymyksenasetteluissa, joissa valmiiksi muotoillut tulkinnat kohtaavat vastaajan mielikuvan kysymyksen tarkoituksesta.

Mittaamiseen liittyvät haasteet kytkeytyvät aineiston ja sen muuttujien kykyyn mitata tutkimusten teoreettisten käsitteiden konkreettista ilmentymistä reaali maailmassa (Uusitalo 1991, 85). Olen kiinnittänyt huomioita muuttujien valinnassa niissä esitettyjen väittämien laajuuteen, vastausvaihtoehtoihin ja kontekstiin. Avainmuuttujien arviointi ja summamuuttujien reliabiliteetti on toiminut edellytyksenä erotte-luanalyysissä käytettävän asennoitumista mittaavan muuttujan muodostamiseen, sillä mittari toimii välineenä lähes koko aineiston analyysissä, ja sen mittauskyvyn on oltava mahdollisimman hyvällä tasolla, jotta tuloksia voidaan ylipäätään esitellä tuloksina.

3.1.3 Käsitteiden operationalisointi

Tutkimusprosessin edellytys on ollut teoreettisten laajojen käsitteiden, kuten kollektiivisuuden ja yksilöllisyyden, sekä uusliberalistisen ideologian mitattavuuden arviointi sekundääriaineiston avulla. Uusitalo (1991, 39) painottaakin operationaalisen määritelmän toimivuutta teoreettisen määritelmän vastinparina. Vaikka uusliberalistisen ideologian katsotaan korostavan yhteiskunnan keskeisten mekanismien toimintaa etenkin *markkinaehtoisen talousajattelun ja kilpailun kautta*, näkyy sen vaikutus myös mm. *koulutusjärjestelmässä, ja onnistumista ja menestystä korostavan yrittäjäkansalaisuuden ihannoinnin kautta*.

Konkreettisesti kyse on talouspolitiikan haasteiden ratkomisesta vapaiden markkinoiden avulla, sääntelyn purkamisesta työmarkkinoilla, kilpailu- ja tehokkuusajattelun tavoittelusta ja leviämisestä keskeisiin instituutioihin kuten osaksi koulutusjärjestelmää. (Patomäki 2007, III esipuhe). Uusliberalistista ajattelutapaa voidaan siis yrittää mitata tarkastelemalla siihen kytkeytyneiden ajatusmallien ilmentymistä kansalaisten asenteissa.

Uusliberalistinen ideologia tulee esiin yhteiskunnassa tuottamalla uudenlaisen ymmärryksen kansalaisuudesta, jossa kansalainen on ”aktiivinen, rationaalinen, vastuullinen ja taloudellisesti tuottava yksilö, jota valmentajavaltio mentoroi, kasvattaa ja kannustaa” (Saarinen, Salmenniemi, ja Keränen 2014, 605). Saarinen, Salmenniemi ja Keränen (2014, 607) ovat myös esittäneet, että uusliberalistinen järkeily esittää myös hyvinvointivaltiolliset arvot seurauksena ja palkintona uusliberalistisesta politiikasta. Uusliberalismin arvot kytetään siis parempaan elämään ja onnellisuuden avaimien katsotaan olevan jokaisen omissa käsissään.

Kollektiivisuuteen voidaan liittää kyky ja halu tavoitella yhteisiä päämääriä, sekä edistää universaalia hyvinvointia eri toimenpiteillä, kuten tuloerojen kaventaminen, demokratian laajentaminen, tasa-arvon edistäminen, lakko-oikeudesta kiinni pitäminen ja työehdoista sopiminen ja vaikuttaminen kollektiivisen järjestötason järjestelmän avulla. (Jokivuori, Ilmonen, ja Kevätsalo 1997). Kyse ei ole vain palkoista,

mutta myös palkoista. Kyse on myös luottamussuhteiden olemassaolosta ja muutoksesta, työnantajan ja työntekijän välisestä epäsymmetrisestä suhteesta, jossa lupaukset työsuhteen ehdoista ja tasavertaisuudesta näkyvät niin työelämän käytänteissä kuin julkisessa keskustelussa (Ilmonen 2014, 157). *Yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden suhde* ja siihen liitettävien ominaisuuksien mittaamisesta tekee kuitenkin haastavaa niiden monimutkainen suhde (Levomäki 1998, 13). Monimutkaisen suhteen lisäksi globalisaation ulottuminen arvomaailmaan näkyy kiinnostuksen kohteena olevien asenteiden monitasoisuudessa, ja näin myös kollektiiviset arvot voidaan kiinnittää niin työlähteisöön, kaupunkiin, ammattiryhmään, ilmastonmuutoksen torjumiseen tai mm. pelaajayhteisöön liitettäväksi ihanteiksi.

3.2 Tutkimuksessa käytettävät menetelmät

Monimuuttujamenetelmän valinta on tehty kysymyksenasettelun sekä tutkimuksessa käytettävän aineiston ominaisuuksien perusteella. Tavoitteenani on tiivistää aineistosta olennainen tieto ryhmien välisistä eroista ja muuttujien välisistä yhteyksistä. Aineistoni sisältää runsaan joukon muuttujia, joten erotteluanalyysi (Discriminant analysis) soveltuu aineiston analyysiin erinomaisesti. Analyysi mahdollistaa sekä ryhmiä erottelevien, mutta myös yhdistävien sisäisten tekijöiden tarkastelun etukäteen analyysiä varten muodostettujen ryhmien sisällä. Kyseessä on robusti eli vakaa menetelmä joka soveltuu erityisen hyvin yhden luokittelumuuttujan tarkasteluun ison aineiston kohdalla, joka sisältää runsaasti selittäviä tekijöitä tai muuttujia (Metsämuuronen 2011, 854).

Tässä tutkimuksessa erotteluanalyysin avulla tarkastellaan, voidaanko aineistossa olevien selittävien muuttujien avulla löytää tekijöitä, jotka parhaiten erottelevat ennalta muodostettuja kahta ryhmää; ay-liikkeeseen kriittisesti suhtautuvia ja myönteisesti suhtautuvia vastaajia toisistaan. Menetelmän avulla etsitään erottelufunktioita eli ulottuvuuksia. Tavoitteena on löytää isostakin joukosta muuttujien kombinaatioita, joiden avulla ryhmien väliset erot tulevat selkeästi esiin (Jokivuori ja Hietala 2007, 120; Vehkalahti 2008, 175). Analyysin tulostuksena saadaan muuttujien ja erottelufunktioiden välinen korrelaatiomatriisi (Structure Matrix), josta muuttujia voidaan tarkastella suurusjärjestyksessä korrelaation mukaan ja arvioida niiden kykyä erotella ryhmiä toisistaan (Metsämuuronen 2011, 870).

Otoskoko on käyttämässäni aineistossa riittävän suuri erotteluanalyysin tekniisiin vaatimuksiin nähden, joiden mukaan havaintoja on oltava vähintään viisinkertai-

nen määrä selittäviin muuttujiin nähden (Metsämuuronen, 2011, s. 855). Kuten monimuuttujamenetelmissä yleensä, on havaintojen oltava multinormaalista populaatiosta. Ehtona on myös, että analyysiin mukaan otetuissa muuttujissa ei ole poikkeavia havaintoja (Metsämuuronen 2011, 855). Analyysissä käytettävät muuttujat on tarkasteltu graafisesti SPSS- ohjelman avulla, jonka perusteella aineisto täyttää erotteluanalyysin edellytykset.

Monimuuttujamenetelmien käyttöön liittyy aina menetelmän sopivuuden arviointi käyttötarkoitukseensa nähden. Erottelufunktioita ja niiden sopivuutta erotteluanalyysissä voidaan arvioida tarkastelemalla Wilksin Λ testisuuretta, joka mittaa sentroidien yhtäsuuruutta, (Metsämuuronen 2011, 860), eli nollahypoteesia, jonka mukaan erottelufunktioiden arvo olisi sama eroteltavissa ryhmissä. Boxin M-testillä tarkastellaan kovarianssimatriisien yhtäsuuruutta. (Jokivuori ja Hietala 2007, 126).

3.3 Tutkimuksessa käytettävä aineisto

Tutkimusaineisto koostuu Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) arvo- ja asennekyselytutkimusaineistosta, joka on kerätty syksyllä 2019. EVA on kartoittanut suomalaisten yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita sekä käsityksiä nykyhetkestä ja tulevaisuudesta jo vuodesta 1984. Tutkimukset pyrkivät mittaamaan ja kartoittamaan kansalaisten näkemyksiä yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri instituutioista, huomioiden sekä ajankohtaisia teemoja että pysyviä aihepiirejä, jotka mahdollistavat muutoksen seurannan. Aineiston edustavuus suhteessa tutkimuskysymykseen on hyvä, sillä 2019 syksyllä kerätyssä aineistossa ajankohtaiset teemat olivat työelämä, työmarkkinat, työehdot sekä yritystoiminta. Tarkastelen tutkielmassani nuorten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen suhteessa muuhun väestöön, joten valitsemani aineisto tarjoaa tutkimuskysymyksen kannalta enemmän välineitä kuin esimerkiksi nuorisobarometri olisi tarjonnut. Nuorisobarometriin kerätty kyselyaineisto mittaa 15–29-vuotiaiden arvoja ja asenteita ja se ei olisi sellaisenaan tarjonnut tutkimuskysymysten kannalta riittävää kuvausta sopimusyhteiskuntaan asennoitumisesta ja siihen kytköksissä olevista tekijöistä, jota tässä tutkimuksessa tavoitellaan

Käyttämäni aineiston vahvuus on sen edustama perusjoukko. Kun halutaan tietoa järjestöaktiivisuudesta tai sitoutumisesta, kyselyt saatetaan kohdistaa tiettyjen organisaation sisäpuolella oleville vastaajille. Kun taas kyselyä ei ole kohdennettu tiettyyn organisaatioon eikä tietyillä aloilla työskenteleville henkilöille, systemaattisen virheen mahdollisuus pienenee ja aineistolla on mahdollista saada tietoa, jota voidaan yleistää kuvaamaan ilmiötä yleisemmällä tasolla.

Perusjoukkona on suomen 18-70-vuotias väestö ja aineistossa on mukana 2036 havaintoyksikköä (n=2036) ja yhteensä 200 muuttujaa. Vastaajista 51.2 % on miehiä (1034) ja 48.1 % naisia (979) sekä 0.7 % (14) muun sukupuolisia. Kuten muutkin EVA:n arvo- ja asennekyselyaineistot, on tämän tutkimuksen aineisto saatavilla yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta ja siihen myönnetty käyttöoikeus on haettu suoraan tietoarkistosta.

Aineistossa Likert asteikkoa sovelletaan viisiportaisena, jossa on tyypillistä keskimmäisen vaihtoehdon neutraali luonne (Vehkalahti 2008, 36). EVA:n kyselytutkimuksissa käytetään kuitenkin viisiportaista asteikkoa, jossa keskimäinen määrittely ”vaikea sanoa” sijoittuu kolmanneksi. Keskvaiheen vaikea sanoa- vaihtoehto ei ole yhtä kuin neutraali. Sovellan työssäni kuitenkin koko asteikkoa, ja olen päättänyt ottaa myös ”vaikea sanoa” vastaukset mukaan analyysiini, sillä vastausvaihtoehto voi kertoa myös vastaajan ambivalenssista asennoitumisesta eli samanaikaisesti myönteisestä ja negatiivisia herättävästä toiminnasta ja ristiriitaisesta suhtautumisesta esitettyä väittämää kohtaan (Jonas, Broemer, ja Diehl 2000, 36). Valinta siis jo itsessään saattaa kertoa epävarmuudesta muodostaa vahvaa mielipidettä esitettyyn väittämään. Toinen Likert asteikkoon liittyvä ongelma on järjestysasteikolle soveltuvien tilastomenetelmien löytäminen. Asteikko on kuitenkin kvantitatiivisessa analyysissä täysin käyttökelpoinen, sillä se voidaan mieltää myös välimatka-asteikoksi (Vehkalahti 2008, 37).

Aineiston muokkaamisessa ja uudelleenluokittelussa on kiinnitetty erityistä huomiota nuorten aikuisten (18–25-vuotiaat sekä 26–35-vuotiaat) ikäluokkien edustavuuteen, ajatellen tutkimuskysymykseen vastaamista, vertailuaseman mielekkyyttä ja käyttötarkoitusta. Valmiiksi jaoteltu ikä on aineiston heikkous, sillä nuoruus ei katkea 25- ikävuoteen. Mukaan valittujen ikäryhmien valintaan ovat vaikuttaneet lisäksi tulosten suhteuttaminen ja kyky keskustella vertailuaineistojen, kuten nuorisobarometrin ja työolotutkimuksen kanssa.

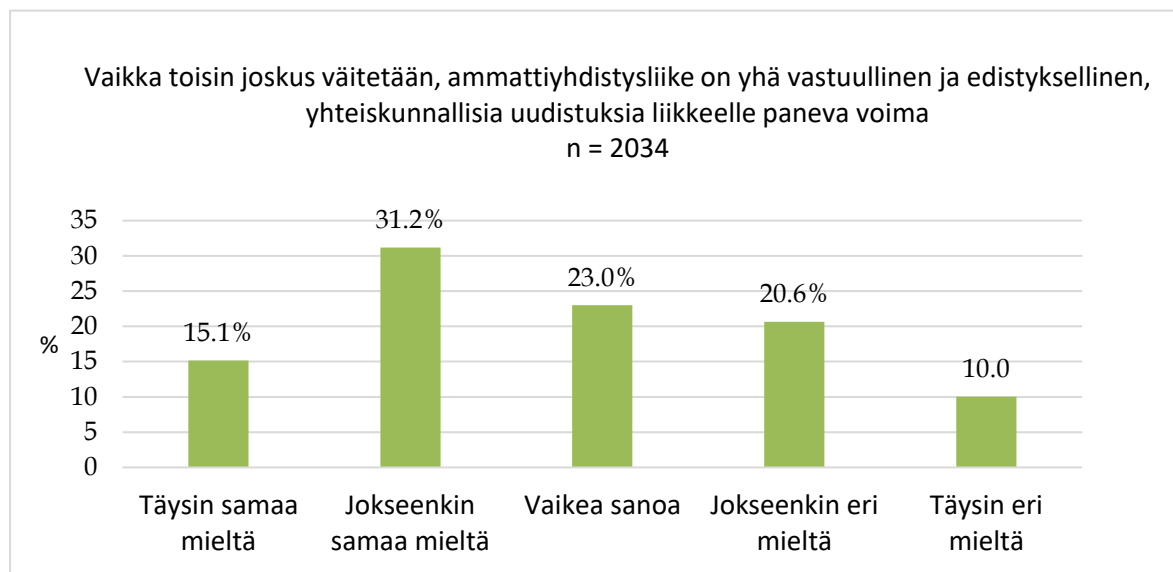
3.4 Aineiston avainmuuttajat

Keskiössä tutkimuskysymyksen kannalta ovat kaksi avainmuuttujaa, jotka kuvaavat asennoitumista ammattiyhdistysliikkeeseen yhtenä yhteiskunnan neuvottelujärjestelmän osana. Koska tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nuorten asennoitumisesta palkansaajien järjestäytymiseen, indikoivat avainmuuttajat hyvin kokonaisuasetusta ammattiyhdistysliikkeen olemassaoloon Suomessa. Operationalisointi ei tuota ongelmia avainmuuttajien suhteen vaan saa konkreettisen vastineen tutkimuskysymykseen

nähdän. Avainmuuttajat vastaavat siis kysymykseen, miten ay-liikkeeseen asennoituminen jakautuu, erittelemättä kuitenkaan ay-liikkeeseen asennoitumiseen vaikuttavia yksittäisiä osa-alueita. Avainmuuttujien jakaumia tarkastellaan SPSS- ohjelman tuottaman graafisen esityksen ja taulukoitujen frekvenssijakaumien avulla.

Ensimmäinen avainmuuttuja, ”Vaikka toisin joskus väitetään, ammattiyhdistysliike on yhä vastuullinen ja edistyksellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima” kuvailee ay-liikkeen asemaa edelleen keskeisenä sopimusyhteiskunnan osapuolena. Toinen avainmuuttuja, ”Ammattiyhdistysliike on nykyisin maasamme pikemminkin yhteiskunnallisen kehityksen jarru kuin moottori”, kuvailee ay-liikkeen kriittisessä valossa muun yhteiskunnallisen kehityksen rinnalla.

Kuviosta 1 nähdään ensimmäisen avainmuuttujan vastausjakauma. Lähes puolet (46 %) kokee ammattiyhdistysliikkeen olemassaolon vastuulliseksi, edistykselliseksi, yhteiskunnallisia uudistuksia ajavaksi voimaksi ollessaan täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Lähes neljäsosa (23 %) ei osaa sanoa mielipidettään, tai kokee mielipiteen muodostamisen vaikeaksi. Hieman yli kolmasosa vastaajista (31 %) on jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä ammattiyhdistysliikkeen vastuullisuudesta ja uudistumiskyvystä.

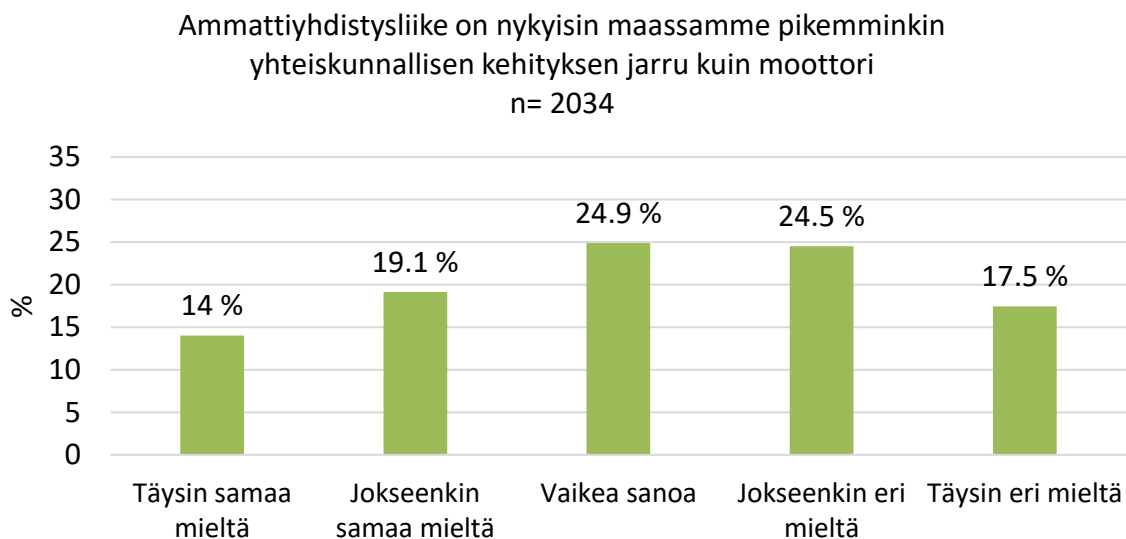

Kuvio 1. Ensimmäisen avainmuuttujan vastausjakauma (n=2034)

Huomioitavaa on, että kysymyksenasettelut antavat ennakko-oletuksen siitä, että ammattiyhdistysliike ei olisi enää vastuullinen, edistyksellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima. Muuttajat mittaavat useita eri ulottuvuuksia, jossa vastuullisuus laajenee sekä yksilöön että yhteiskuntaan. Uudistuksen käsite an-

taa lupauksen paremmasta, eteenpäin menevästä tilanteesta. *Muuttujan kysymyksenasettelu sisältää ingressilauseen ja esittää ammattiyhdistysliikettä kohtaan oletuksen asioiden nykytilasta sekä syy ja seuraussuhteesta jarruna myönteiseen kehitykseen.*

Kuviosta 2 nähdään, että neljäsosalla (25 %) on vaikeuksia muodostaa mielipidettä ay-liikkeen asemasta. Myönteisemmin suhtautuvia on 42 % vastaajista, kun kolmasosa (33 %) näkee ay-liikkeen jarruttavan yhteiskunnallista kehitystä.

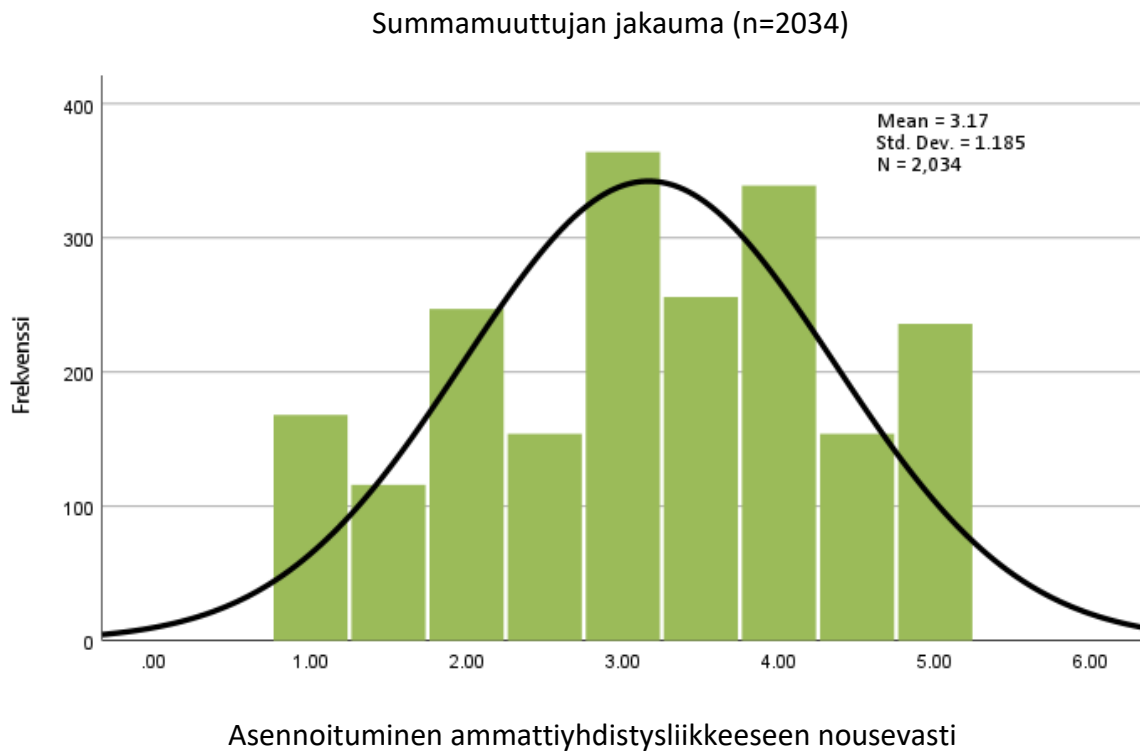
Kuvio 2. Toisen avainmuuttujan vastausjakauma prosentteina (n= 2034)

3.4.1 Summamuuttujan luominen

Tutkimuksen kannalta on järkevää muodostaa kahdesta avainmuuttujasta summamuuttuja, joka lisää muuttujan selitysvoimaa, helpottaa kuvailua ja selkiyttää jatkoanalyysien suorittamista ja tulkintaa. Ennen summamuuttujan rakentamista on tarkasteltava muuttujien suunta, sekä arvioitava niiden sisäistä yhtenäisyyttä eli konsistenssia Cronbachin alfa-kertoimen avulla (Metsämuuronen 2011, 544), sillä summamuuttujan muodostamisen edellytyksenä pidetään niiden riittävää kykyä mitata ylipäätään samankaltaisuutta tarkasteltavan ilmiön tai asian suhteen (Metsämuuronen 2011, 540). Alfa raja-arvona pidetään yhteiskuntatieteissä usein 0,6 joka tulee ylittää.

Muuttujan 1. *Vaikka toisin joskus väitetään, ammattiyhdistysliike on yhä vastuullinen ja edistysellinen, yhteiskunnallisia uudistuksia liikkeelle paneva voima, käännetään, sillä suunnitellun summamuuttujan on tarkoitus tarkastella suhtautumista ammattiyhdistysliikkeeseen nousevasti, jonka jälkeen Likert asteikollisen muuttujan arvot uudelleen koodataan SPSS –ohjelmassa vastaamaan käännettyä asteikkoa. Molempien avainmuuttujien indikoi-*

den nyt asennoitumista samansuuntaisesti, tarkastellaan muuttujien sisäistä konsistenssia Alfa-kertoimen avulla. Testistä tuloksena muodostunut korkea Alfa-kerroin (0,875) kertoo, että molemmat muuttujat mittaavat ay-liikkeeseen suhtautumista yhtenäisesti ja summamuuttujan muodostaminen on perusteltua. Kääntämisen ja konsistenssin jälkeen voidaan edetä teknisesti summamuuttujan luomiseen.

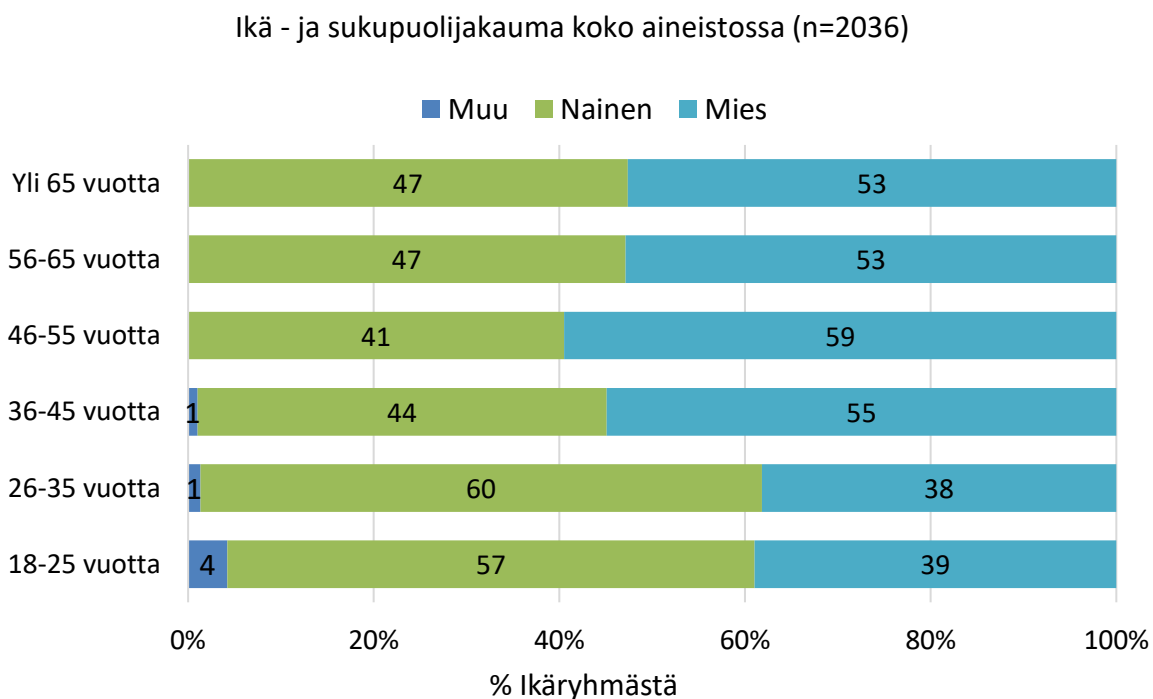

Kuvio 3. Avainmuuttujista luodun summamuuttujan jakauma (n=2034)

Luotu summamuuttuja (kuvio 3), jonka olen nimennyt AY-suhteeksi, kertoo nousevasti asennoitumisesta ay-liikkeen olemassaoloon yhteiskunnassa. Mitä suurempi arvo, sitä myönteisempää on suhtautuminen ammattiyhdistysliikkeeseen. Vastausten keskiarvo on 3.17, joka kertoo, että suhtautuminen on positiivisen puolella koko vastaajajoukossa (n=2034).

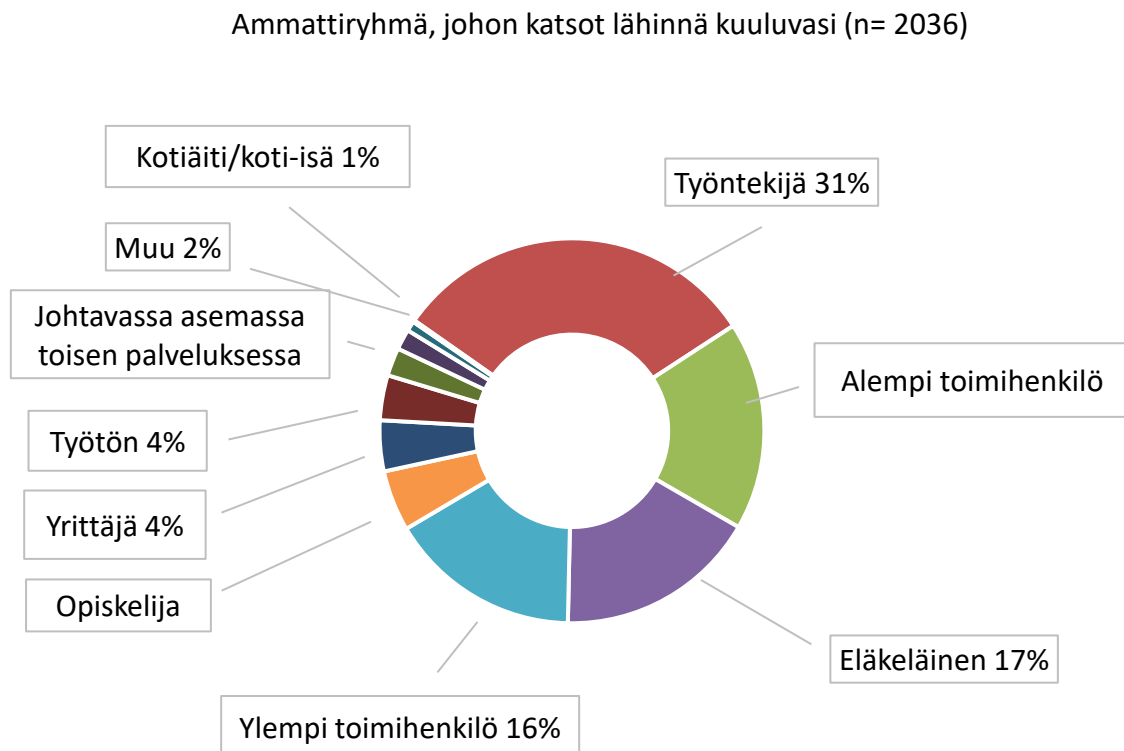
4 AINEISTON ANALYYSI

Esittelen aineistoa ensin kuvailevan analyysin avulla. Vertailuasetelma nuorten ja muun väestön välillä toimii havainnoivana kuvauksena asennoitumisesta tutkimuksessa hyödynnettävien keskeisten muuttujien avulla ja myöhemmin tulosten suhteen. Yhteyksiä havainnoiva taso kuvaa asennoitumista ja järjestäytymistä taustamuuttujien suhteen ja esittelee sen erityispiirteitä. Lopulta haetaan syvempää ymmärrystä tutkimusongelmaan nähden erotteluanalyysin kautta.

Kuvio 4. Ikä- ja sukupuolijakauma koko aineistossa

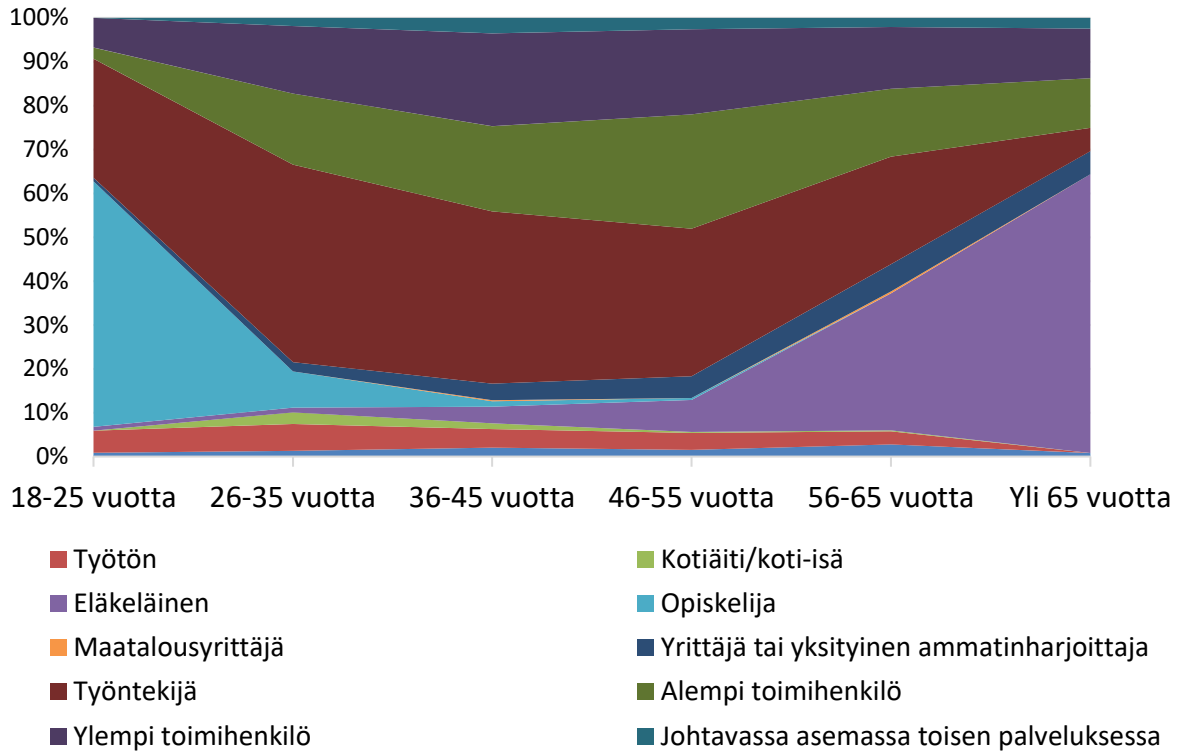
Kuviossa 4 on kuvattu ikä- ja sukupuolijakauma koko aineistossa. Pienimmät edustettut ikäluokat ovat 18–25-vuotiaat (5,8 %, n=118) ja sekä yli 65-vuotiaat (12,1 %, n=247). 26–35-vuotiaiden osuus on 18,5 % (n=377), 36–45-vuotiaiden osuus 19,5 % (n= 397), 46–55-vuotiaiden edustaessa suurinta ikäryhmää 22,8 % osuudella (n=464). Toiseksi suurin ikäryhmä ovat 56–66 - vuotiaat vastaajat (21,3 %, n=433). Nuorimmissa ikäluokissa korostuu naisten hieman suurempi osuus vastaajista.

Kuvio 5. Vastaajien pääasiallinen toiminta koko aineistossa

Kuviossa 5 kuvataan vastaajajoukon ammattiryhmä tai asema, johon katsoo lähinnä kuuluvansa. Työntekijöitä on lähes kolmasosa (n= 633) vastaajista. Alempia toimihenkilöitä vastaajista on 18 % (n=357) ja ylempiä toimihenkilöitä 16 % (n=329) vastaajista. Eläkeläisten osuus on 17 % (n=346). Opiskelijoiden osuus on 5 % (n= 104), yrittäjien 4 % (n=87) ja työttömänä on kertonut olevansa 4 % vastaajista (n=77).

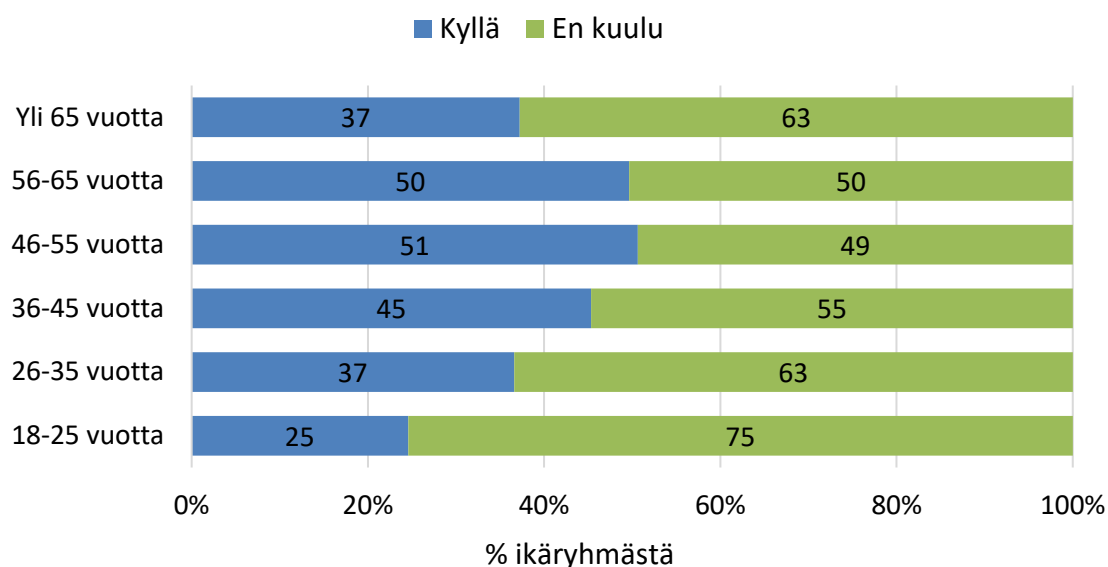
Vastaajien pääasiallinen toiminta ikäryhmittäin (n=2036)

Kuvio 6. Ammattiryhmän ja aseman jakautuminen koko aineistossa

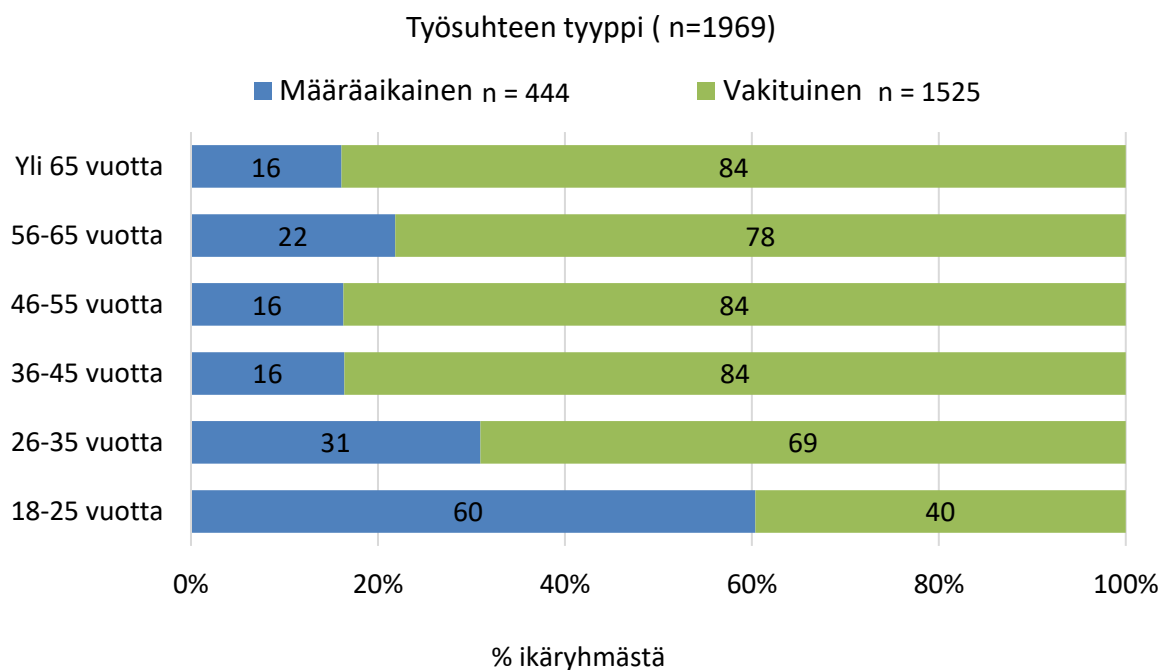
Kuvion 6 pinotusta kaaviosta voidaan myös havainnoida ikäryhmien jakautumista eri ammattiryhmiin, kuten opiskelijoiden suhteellisen suuri osuus 18–25-vuotiaiden vastaajien joukossa. Kuviosta huomataan myös työuran alkuvaiheessa olevien 25–36-vuotiaiden suuri osuus palkansaajien ja alempien toimihenkilöiden joukossa, sekä 36–45-vuotiaiden enemmistöä ylempien toimihenkilöiden ja johtavassa asemassa olevien joukossa.

Kuulutko johonkin ammatilliseen keskusjärjestöön? (n=2036)

Kuvio 7. Ammatillinen järjestäytyminen ikäryhmittäin koko aineistossa

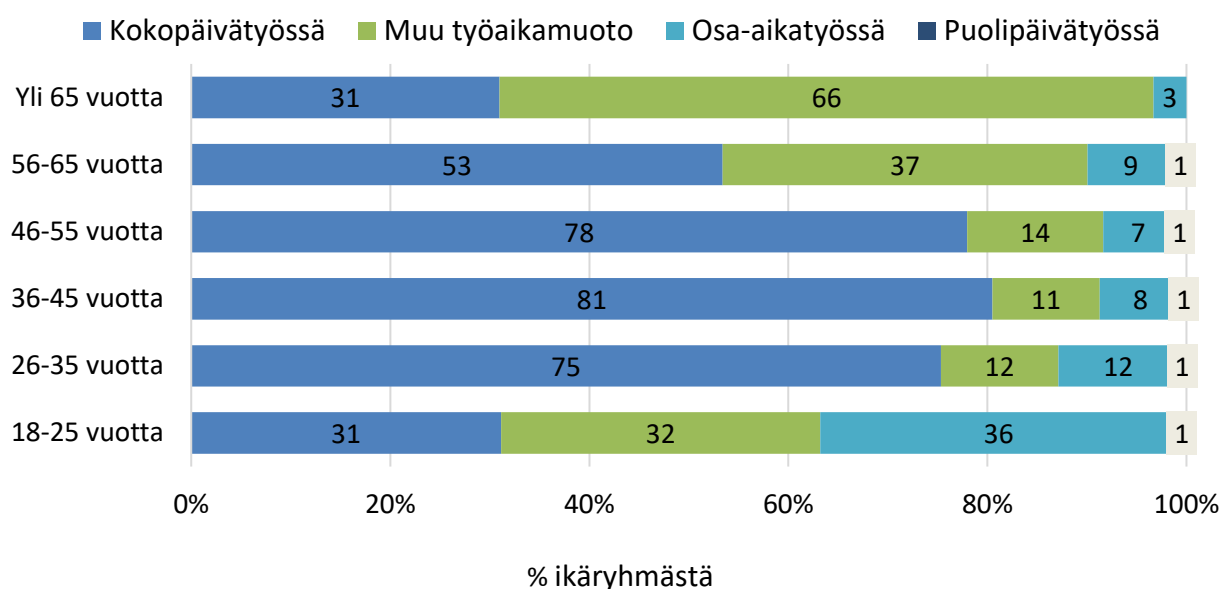
Kaikista vastaajista alle puolet (44 %) kuuluu ja hieman yli puolet (56 %) ei kuulu ammatilliseen keskusjärjestöön (kuvio 7). 18–25-vuotiaista neljäsosalla (n=29) on ammattiliittojäsenyys. Järjestäytymisaste nousee iän mukana eläkeikään asti. 26–35 -vuotiaista yli kolmannes (n=138), 36–45-vuotiaista lähes puolet (n=235) ja 46–55-vuotiaista yli puolet (n=235) kuuluvat ammattiliittoon. 56–65-vuotiaiden joukossa järjestäytymisaste pysyy vielä 50 % (n=215) tasolla. Yli 65 -vuotiaiden kohdalla järjestäytymisasteen laskua selittää eläköityminen, josta enää 37 % (n=92) ilmoittaa kuuluvansa ammatilliseen keskusjärjestöön.

Kuvio 8. Työsuhteen tyyppi koko aineistossa

Kuviossa 8 on kuvattu ikäryhmittäin määräaikaisissa ja vakituisissa työskentelevien prosentuaaliset osuudet. Toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa ilmoittaa olevansa lähes kolme neljäsosa vastaajista (77,5 %), ja alle neljäsosa (22,5 %) työskentelee määräaikaisessa työsuhteessa. 3 % kaikista vastaajista ei ilmoittanut työsuhteen tyyppiä. Kuviosta on selkeästi havaittavissa määräaikaisten työsuhteiden suurempi osuus nuorimman ikäluokan kohdalla, pysyvien työsuhteiden osuuden kasvaessa 25 ikävuoden jälkeen.

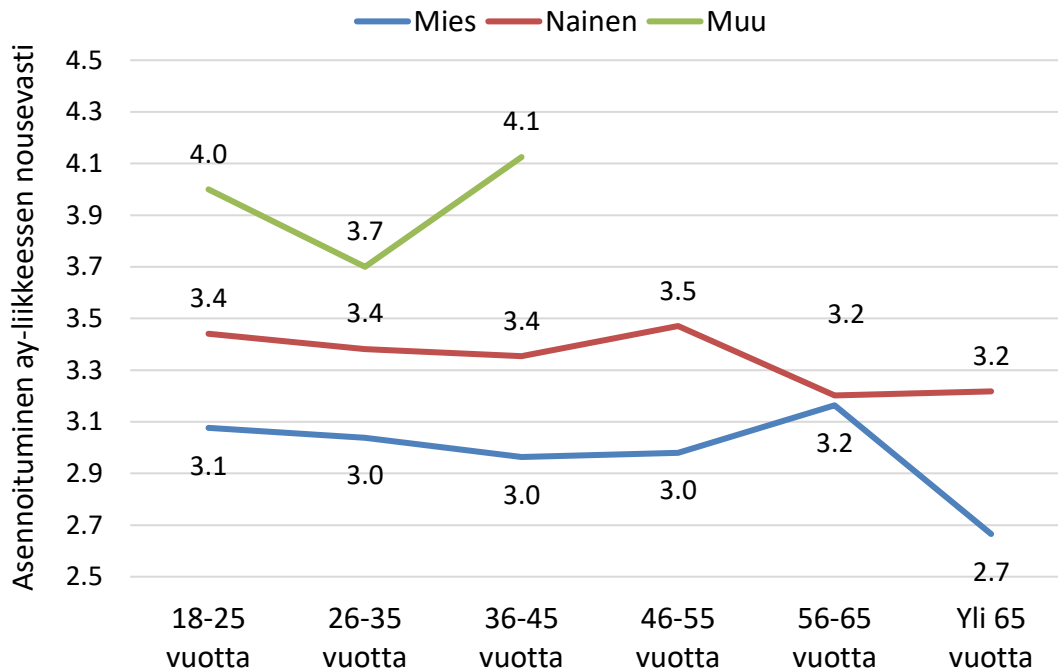
Työaikaamuoto ikäryhmittäin (n=1969)

Kuvio 9. Työaikaamuoto ikäryhmittäin koko aineistossa

Kuviossa 9 on esitetty työaikaamuoto ikäryhmittäin. Eniten kokoaikatyötä tehdään 36–45 -vuotiaana (n= 314) ja 46–55 -vuotiaana (n= 354). 26–35 -vuotiaista kolme neljäsosaa (n=275) ilmoittaa olevansa kokoaikatyössä. Kokoaikatyötä tekevien osuus pienenee työuran alku- ja yläpäässä, 18–25-vuotiaista kokoaikatyötä tekee lähes kolmannes (n=33). 56–65-vuotiaiden joukossa vielä yli puolet (n=220) ovat kokoaikatyössä, kunnes yli 65-vuotiaana eläkeiän vaikutus näkyy vastauksissa. Puolipäivätyöläisten joukko on pieni oletettavasti sen vuoksi, että puolipäivätyö rinnastetaan osa-aikatyöhön. Muuta työaikaa noudattavien joukko voi sisältää 0-tuntisopimuksella työskenteleviä, työttömiä, yrittäjiä, opiskelijoita ja kotiäitejä/koti-isiä ja eläkeläisiä.

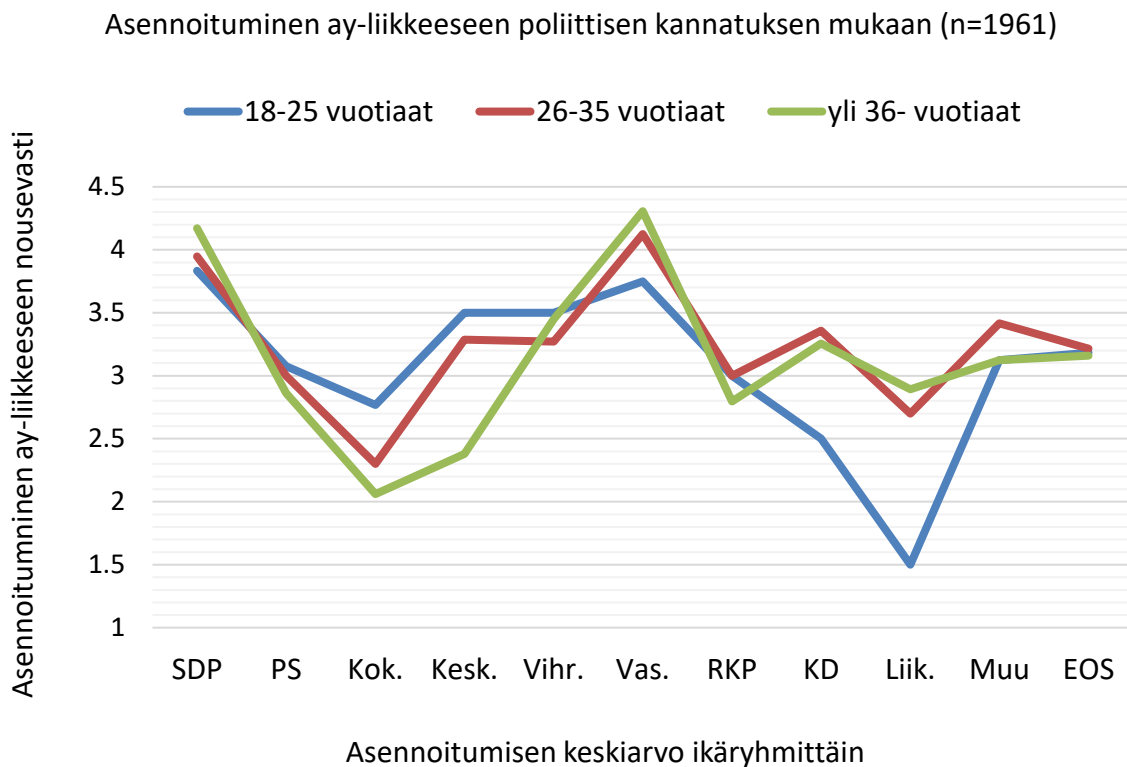
Asennoituminen ammattiyhdistysliikkeen asemaan sukupuolen mukaan

Asennoitumisen keskiarvo sukupuolen mukaan

Kuvio 10. Suhtautuminen ay-liikkeen asemaan sukupuolen mukaan

Kuvio 10 osoittaa, että nuoret suhtautuvat ay-liikkeeseen keskimääräisesti positiivisesti. Huomionarvoista on myös, sukupuolten välillä on nähtävissä kokonaisero naisten ja miesten välillä. Naisten suhtautuminen on pääsääntöisesti myönteisempää läpi ikäryhmien, joskin 56–65-vuotiaiden kohdalla sukupuolten välinen ero on hyvin pieni. Tähän voi olla syynä naisvaltaisten ammattialojen korkea järjestäytymisaste. Koska ammattialat eivät ole niin sukupuolittuneita kuin aiemmin, voi tämäkin näkyä myös tässä vertailussa.

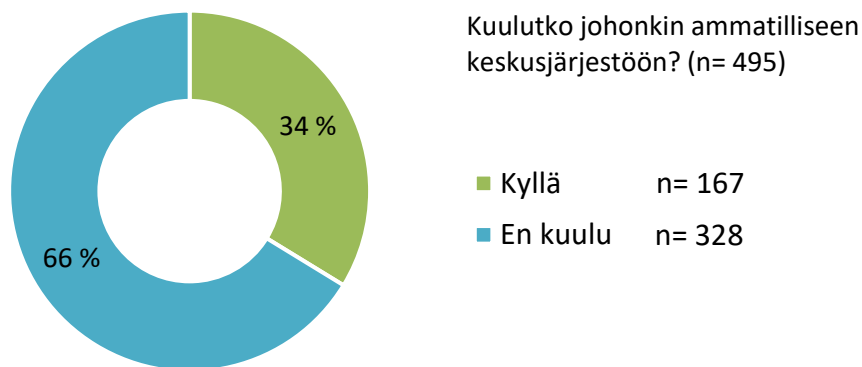

Kuvio 11. Suhtautuminen ammattiliittoihin poliittisen kannatuksen mukaan

Kuviosta 11 nähdään poliittisen kannatuksen ja ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen välinen suhde. Kuviosta on nopeasti nähtävissä Sosiaalidemokraattien ja Vasemmistoliiton korkea kannatus ay-myönteisempien vastaajien joukossa kaikissa ikäluokissa. Kriittisemmin suhtautuvat Liike nyt, Kristillisdemokraattien ja Kokoomuksen kannattajat. Kuviosta on jätetty pois he, jotka eivät äänestäisi lainkaan (n=75).

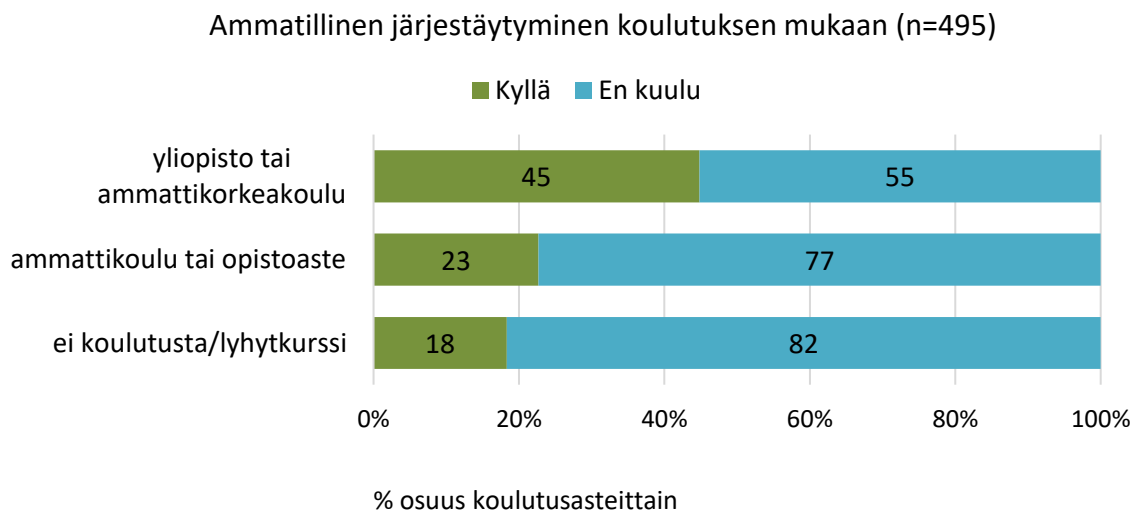
4.1 Nuorten ja nuorten aikuisten järjestäytyminen

Seuraavaksi tarkastelen aineistosta nuorten ja nuorten aikuisen ikäryhmien, 18-25 -vuotiaiden ja 26 -35-vuotiaiden (n=495) ammatillista järjestäytymistä ja sen erityispiirteitä taustamuuttujien suhteen. Kuvioissa esitetty prosentuaalinen osuus tarkennettu vastaajien määrällä (n) tekstissä todellisten jakaumien havainnollistamiseksi. Kaikessa tilastoinnissa on huomioitava myös liittojäsenyyden perusteena oleva palkansaajan asema tai opiskelijastatus, joten jäseneksi ei voi liittyä työttömyyden aikana, joka saattaa näkyä työelämään vielä siirtyvien joukossa.

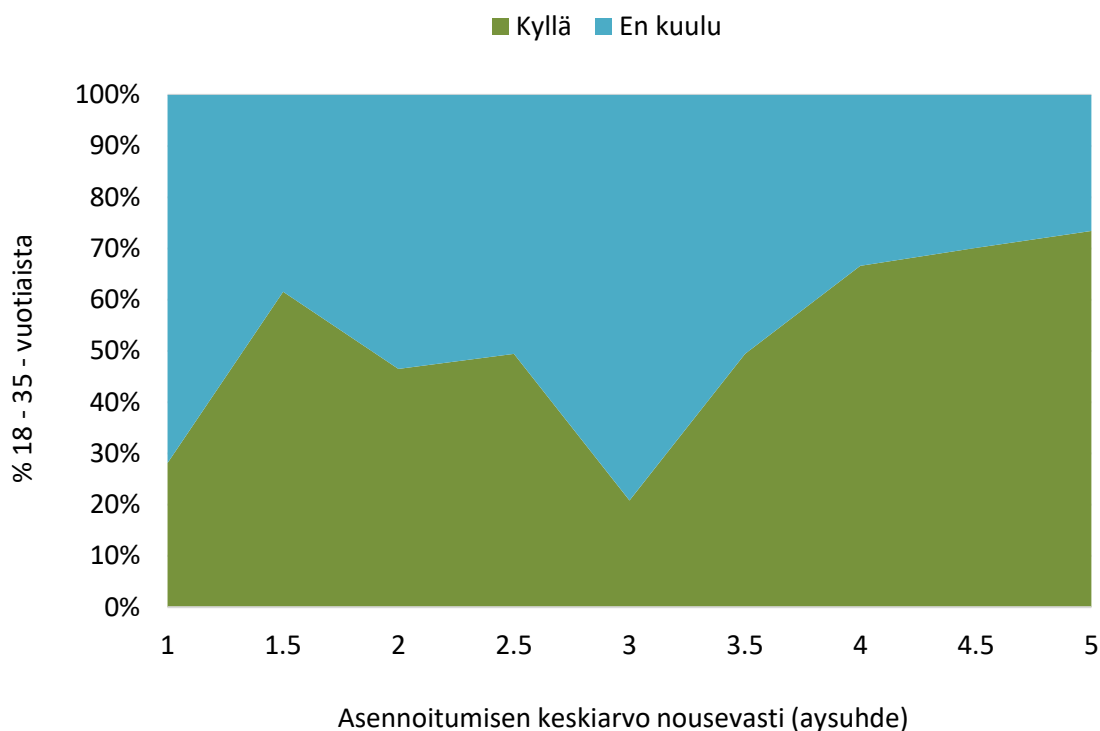
Kuvio 12. Ammatilliseen keskusjärjestöön kuuluminen 18-35 - vuotiaat

Kuviosta 12 nähdään 18-35- vuotiaiden järjestäytyminen yleensä ja kuviosta 13 ammattiliittojäsenyys koulutuksen mukaan. Järjestäytymisaste jää alle puolenvälin jokaisella koulutusasteella, mutta koulutusasteen laskiessa myös järjestäytymisaste laskee dramaattisesti. Korkeakoulututkinnon suorittaneista lähes puolet (n=117) ilmoittaa kuuluvansa ammattiliittoon, kun ammattikoulun suorittaneista järjestäytyneitä on enää vajaa neljäsosa (n=37) nuorista. Kouluttamattomista järjestäytyneitä on alle viidesosa (n=13).

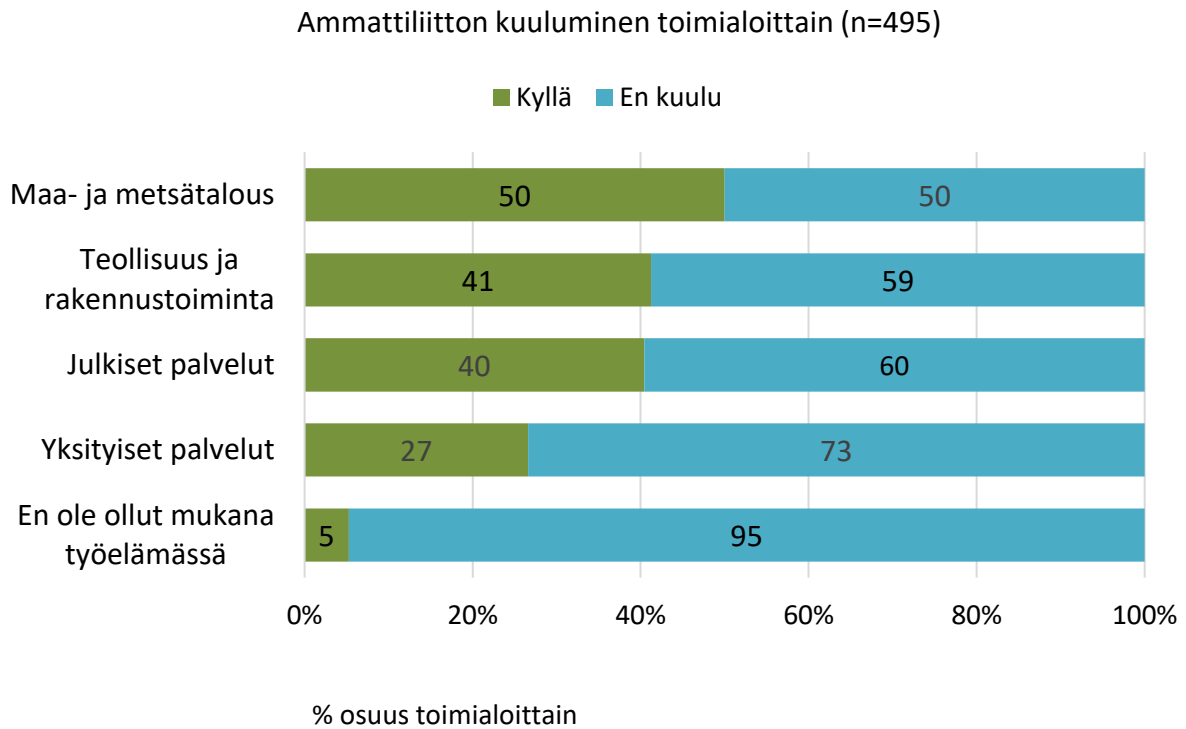
Kuvio 13. Ammattiliittojäsenyys koulutuksen mukaan nuoret 18-35 -vuotiaat

Ammatillinen järjestäytyminen ay-liikkeeseen asennoitumisen mukaan (n=494)

Kuvio 14. Ammattiliittojäsenyys ja asennoituminen 18–35 - vuotiaat

Kuvio 14 havainnollistaa ammatilliseen järjestäytymiseen asennoitumisen ja ammattijärjestöön kuulumisen välistä yhteyttä, jossa järjestäytyminen on jakautunut sekä myönteisesti että kriittisesti asennoituvien kesken. Osa ammattiliittoon kuuluvista on asenteiltaan kriittisiä järjestäytymistä kohtaan ja toisaalta kaikki myönteisesti asennoituvat eivät kuulu ammattiliittoon.

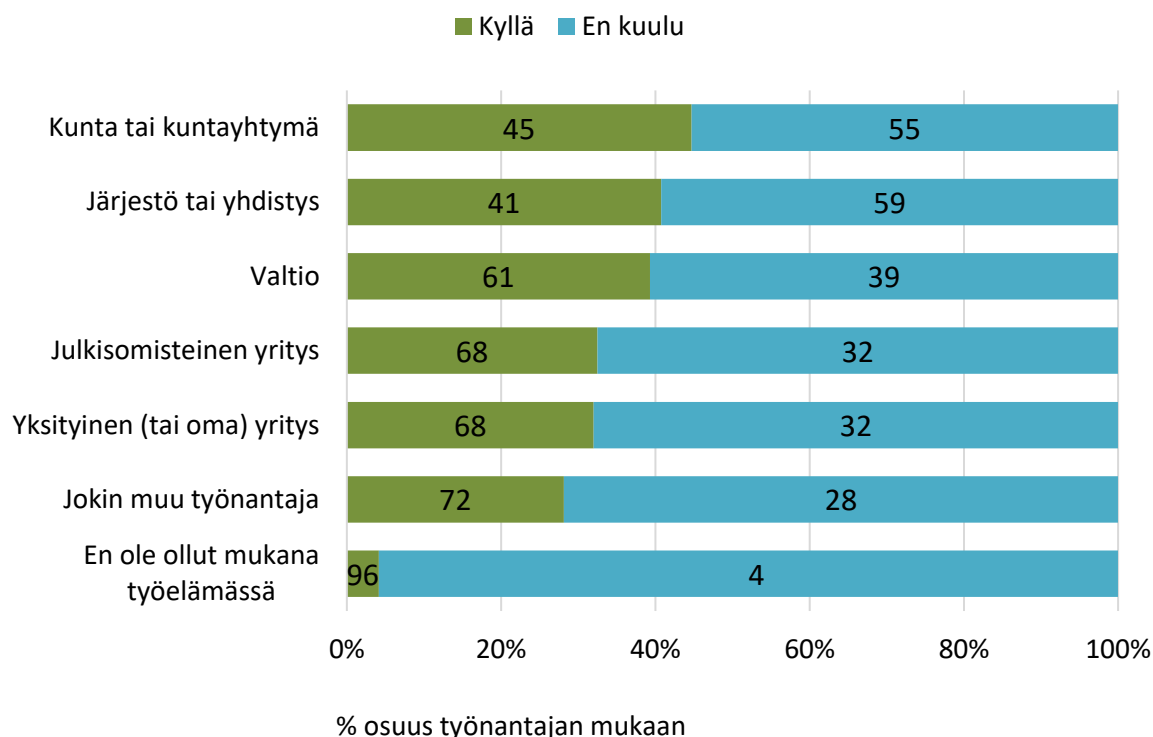

Kuvio 15. Ammattiliittojäsenyys toimialan mukaan 18–35 -vuotiaat

Tarkasteltaessa nuorten ja nuorten aikuisten järjestäytymistä toimialoittain ja työnantajan mukaan (kuvio 15), yksityisillä palvelualoilla, kuten kaupan, rahoitus – ja vakuutusalan sekä majoitus- ja ravitsemusalalla työskentelevistä nuorista ja nuorista aikuisista hieman yli neljänneksellä (27 %, n=54) on ammattiliittojäsenyys. Järjestäytymisaste palvelualoilla, on ollut laskusuunnassa jo pitkään ja järjestäytyminen on edelleen alhaista (Ahtiainen 2023, 40).

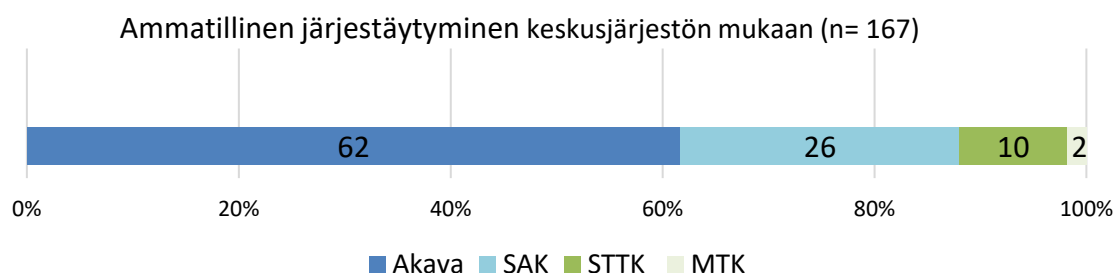
Muilla toimialoilla, kuten teollisuus ja rakennustoiminta (41 %, n=33) ja julkisten palveluiden työntekijöillä (40 %, n=74) järjestäytymisaste jää reippaasti alle puolenvälin. Myös vastaajien määrään on hyvä kiinnittää huomiota aloilla, jotka eivät ole suuressi edustettuna, maa- ja metsätaloudessa työskentelee vain 2 % vastaajista (n= 10). Toimialat ovat myös sekoittuneet julkisten palveluiden yksityistämisen myötä.

Ammatillinen järjestäytyminen työnantajan mukaan (n=494)

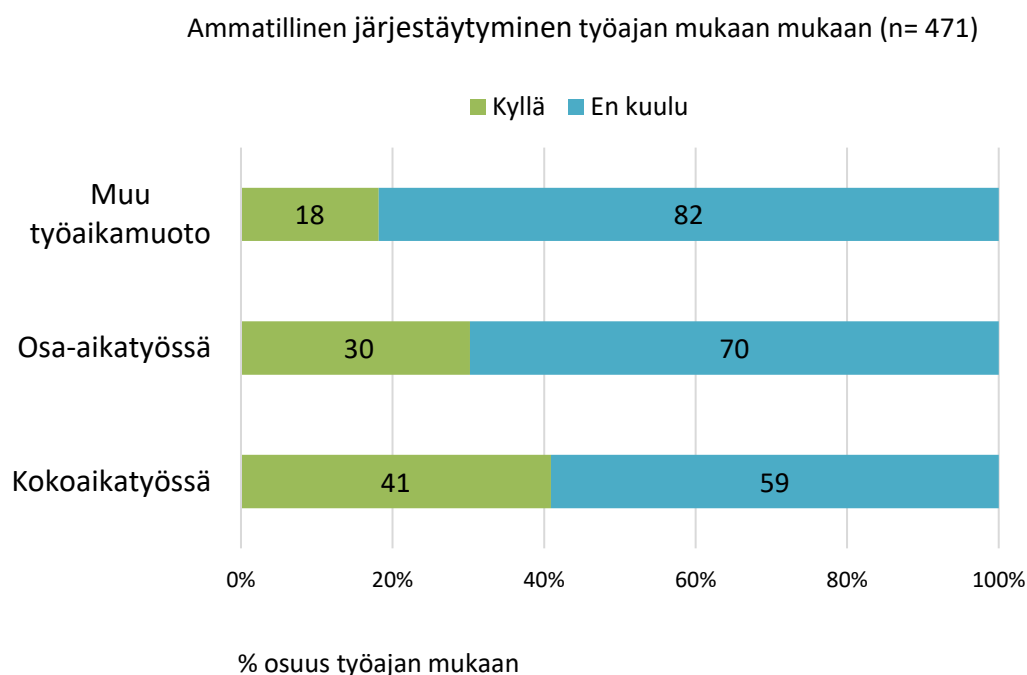
Kuvio 16. Ammattiliittojäsenyys työnantajan mukaan 18-35 - vuotiaat

Työnantajan mukaan järjestäytymistä tarkasteltaessa (kuvio 16) on havaittavissa julkisen sektorin korkea järjestäytymisaste. Kunnissa tai kuntayhtymissä työskentelevistä 18-35 - vuotiaista lähes puolet (n=42) kuuluvat ammattiliittoon. Valtiolla työskentelevistä 39 % (n=11) ja järjestöissä tai yhdistyksessä 40 % (n=11) työskentelevistä ovat myös järjestäytyneet. Ilman työelämäkokemusta olevilla järjestäytymisaste on hyvin matala (n=1).

Kuvio 17. Ammattiliittojäsenyys keskusjärjestöissä 18-35-vuotiaat

Kaksi kolmasosaa järjestäytyneistä nuorista kuuluu Akavalaisiin ammattiliittoihin (n=103), SAK:n jäsenyys on neljäsosalla (n=44) ja STTK:n jäseniä on kymmenesosa (n=17) kaikista aineiston järjestäytyneistä nuorista ja nuorista aikuisista (kuvio 18). Akavalaisia ja STTK:n edustamissa ammattialoissa korostuvat julkisen sektorin ammattialat, kun SAK:n jäsenistössä teollisuus ja palvelualat ovat vahvasti edustettuina (Ahtiainen 2023, 28).

Kuvio 18. Ammattiliittojäsenyys työajan mukaan 18-35 - vuotiaat

Nuorten osuus osa-aikaisissa työsuhteissa havaittiin aiemmin suureksi muihin ikäryhmiin nähden (kuvio 9) ja tarkasteltaessa järjestäytymistä työajan mukaan (kuvio 18) osa-aikatyötä tekevistä nuorista järjestäytyneitä on kolmannes (n=26). Järjestäytymisaste nousee kokoaikatyötä tekevien keskuudessa (n=126) 41 % kuuluessa ammattiliittoon. Tässä aineistossa osa-aikatyötä tekevien järjestäytyminen näyttäytyy korkeampana kuin järjestäytymistutkimuksessa, jossa alle -29-vuotiasta vain 16 % kuului ammattiliittoihin, kun 30-39 - vuotiaiden osa-aikatyötä tekevistä järjestäytyneitä vuonna 2021 oli puolet (50 %) (Ahtiainen 2023, 51). *Ikäluokittelun eroista huolimatta alhainen järjestäytymisaste koskettaakin juuri nuorimpia osa-aikatyössä työskenteleviä.*

4.2 Erotteluanalyysi

Tutkimusasetelmani kannustaa löytämään aineistosta ulottuvuuksia, jotka auttavat ymmärtämään tekijöitä asennoitumisen ympärillä. Asennoitumista järjestäytymiseen ja ammattiyhdistysliikkeen olemassaoloon tarkasteltiin aiemmin yksittäisten muuttujien avulla. Erotteluanalyysi toimii adaptiivista lähestymistapaa tukevana välineenä löytääkseni suuresta aineistosta tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet.

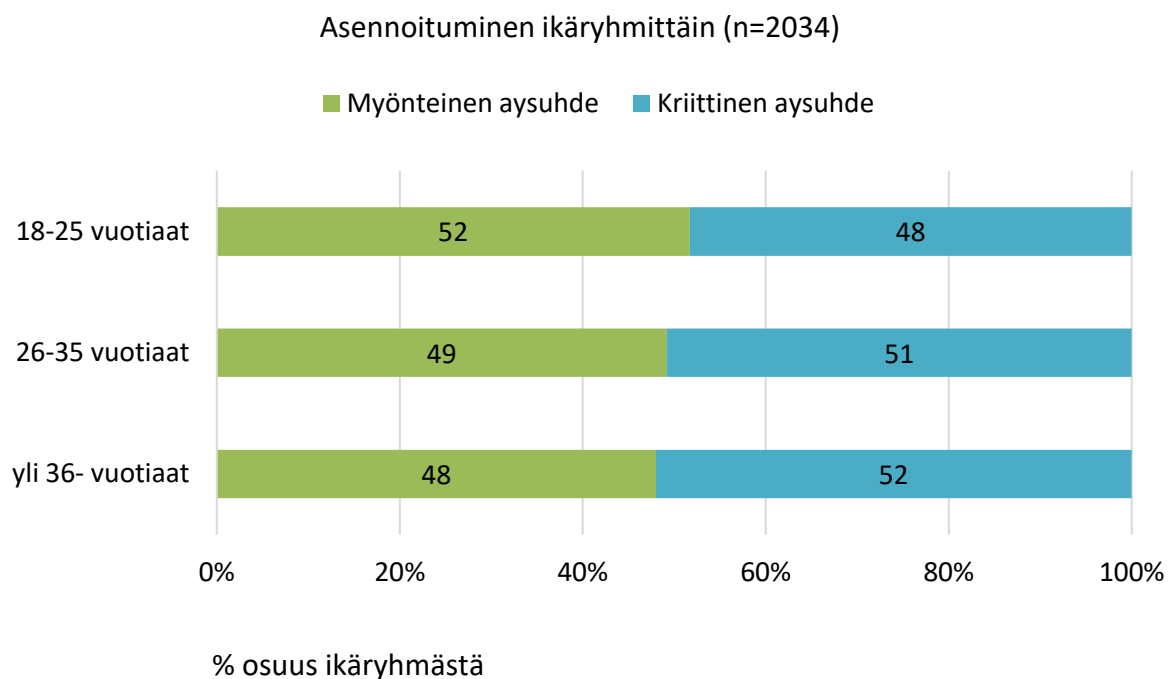
4.2.1 Eroteltava muuttuja

Eroteltavana muuttujana käytetään bifurkaation avulla systemaattisesti jaettua summamuuttujaa, joka on muodostettu aineiston avainmuuttujista. Bifurkaatio voidaan toteuttaa joko jakamalla se tilastollisen keskusarvon mukaisesti kohdalta, jossa tapauksia jää puolet molemmille puolille, keskiarvojakoa hyödyntäen tai jakamalla summamuuttujan jana tarkasti keskikohdasta. (Jokivuori ja Hietala 2007, 186.) Muuttuja katkaistiin keskipistejaon avulla skaalan (1–5) keskikohdasta kahteen ryhmään ja näin saatiin muodostettua dikotominen muuttuja sen mukaan, suhtautuuko ay-liikkeen olemassaoloon kriittisemmin vai myönteisemmin. Mikäli vastaaja suhtautuu ay-liikkeen olemassaoloon kriittisesti, saa erotteluanalyysissä käytettävä muuttuja arvoja 1.00–3.00 välillä muodostaen negatiivisesti suhtautuvien ryhmän jatkoanalyysissä. Jos vastaaja suhtautuu myönteisemmin liikkeen olemassaoloon, kuuluu hän ryhmään, jossa muuttujat arvot ovat 3.01 ja 5.00 välillä. Aineiston jakaminen summamuuttujan avulla kahteen ryhmään asennoitumisen mukaan mahdollisti erotteluanalyysin teknisen suorittamisen ja on tutkimusongelmaan nähden myös erittäin soveltuva keino vertailevan tutkimuksen välineeksi.

Ryhmät ovat jakautuneet tasaisesti ja ovat lähes yhtä suuret (taulukko 1). Koska suuri osa vastaajista sijoittuu keskipistekohtaan, näyttäytyy negatiivisesti suhtautuvien osuus suurempana. Negatiivisesti suhtautuneiden ryhmään kuuluu 51.5 % vastaajista (n=1049) ja positiivisesti asennoituvien ryhmään 48.4 % vastaajista (n=985).

Taulukko 1. Bifurkaation avulla katkaistu dikotominen muuttuja

	Frequency	Valid percent
Negatiivinen aysuhde	1049	51,6
Myönteinen aysuhde	985	48,4
Total	2034	99,9
Missing System	2	0,1
Total	2036	100

Kuvio 19. Eroteltavan muuttujan jakautuminen ikäryhmittäin

Ikäryhmittäin tarkasteltuna (kuvio 19) ryhmät jakautuvat tasaisesti, myönteisesti asennoituvien ryhmä on nuorimman ikäluokan kohdalla hienoisesti suurempi muihin ikäryhmiin verrattuna.

4.2.2 Erottelevat muuttujat

Mukaan valitut muuttujat on ryhmitelty etukäteen kahdeksi joukoksi, jotka on nimetty muuttujien mittaamaan asenneavaruuden mukaan. Valinnassa on käytetty teoreettisen viitekehyksen pohjalta orientoivia käsitteitä, jotka mittaavat uusliberalistiseen ideologiaan ja talousajatteluun liitettyjä ulottuvuuksia. Käsitteet ovat valtionohjaus, kilpailu, markkinat ja yrittäjäyys, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja tulonjako, yksilön oikeudet, ja poliittinen ideologia sekä demokratiakäsitys. Mukaan valittiin SPSS ohjelmassa asenne- ja mielipideväittämiä, jotka suurimmaksi osaksi ovat viisiportaisia Likert-asteikollisia muuttujia. Muuttujaryhmien nimeksi muodostettiin lakko-oikeus ja sopimisen tasot, sekä markkinat, kilpailu ja yksityistäminen, joissa molemmat sisältävät teeman alle sijoitettuja muuttujia. Orientoivien käsitteiden lisäksi mukaan valittiin taustamuuttujia, kuten yhteiskuntaluokka, toimiala ja koulutus sekä ansiotyön merkitystä, asennoitumista lakko-oikeuteen ja yrittäjäyttä käsitteleviä kysymyksiä.

Malliin mukaan otettavat muuttajat valitaan mukaan käytettävissä olevan erotteluanalyysin soveltamismenetelmän mukaisesti joko pakottamalla, poistavalla, askeltavalla tai lisäävällä tavalla (Metsämuuronen 2011, 859). Oman aineistoni kohdalla kokeilin kahta eri menetelmää, ja testauksen ansiosta päädyin käyttämään myös askeltavaa menetelmää pakottavan rinnalla.

Menetelmää testattiin useaan otteeseen lisäämällä muuttujia joukkoon lisää ja tarkkailemalla erottelumallin hyvyttä (tilastollinen merkitsevyys). Pelkkä askeltava erotteluanalyysi olisi mahdollistanut yksinään suuren muuttujajoukon hyödyntämisen, sillä askeltava analyysi lisää ja poistaa muuttujia niiden erottelukykyisyyden mukaan (Jokivuori ja Hietala 2007, 121). Päädyin kuitenkin käyttämään pääanalyysissäni pakottavaa menetelmää, sillä aikaa tulosten tulkintaan on runsaasti ja näin pystyin manuaalisesti ryhmittelemään muuttujia. Pakottava menetelmä ei myöskään tiputa mallista pois muuttujia, jotka voivat olla oleellisia tarkasteltavan ilmiön kannalta (Metsämuuronen 2011, 228), sillä yhtä kiinnostavia viitteitä ilmiöstä antavat vihjeet, jotka eivät erottele ryhmiä asennoitumisen suhteen ja näin erottelufunktioiden muodostuminen jää näkyviin tarkastelua varten tulostaulukossa.

Pakottava erotteluanalyysi toteutettiin 2 ennalta määrätyllä muuttujaryhmällä ottamalla analyysiin mukaan ainoastaan kaksi nuorinta ikäluokkaa, 18–25-vuotiaat vastaajat sekä 26–35-vuotiaiden ikäryhmät. Vaiheittaisen analyysin avulla on tarkoitus eroteltavien muuttujien lisäksi tuoda esiin vertailuasetelma asenneilmapiirin suhteen eri ikäluokkien välillä, ja näin rikastaa analyysiä ja helpottaa tulosten tulkintaa. Pakottavan erotteluanalyysin jälkeen käytettiin askeltavaa menetelmää seulomaan tekijöitä, joita ei sisällytetty pakottavaan analyysiin. Näin varmistettiin, ettei ennalta valittujen muuttujien lisäksi jäänyt huomioimatta muuttujia, jotka voisivat olla merkittäviä ryhmiä erottelevia tekijöitä.

Erotteluanalyysin tuloksia tarkastellaan tunnuslukujen avulla, jotka arvioivat erottelufunktioiden erottelukykyä ja perustuvat X-testeihin. Eroteltavassa muuttujassa on kaksi ryhmää, joten erotteluanalyysi tuottaa yhden erottelufunktion jonka tulosteikosta voidaan tarkastella havaintojen sijoittumista muodostuneelle erottelutulottavuudelle.

4.2.3 Erotteluanalyysin toteutus

Ensimmäiset erotteluanalyysit toteutettiin kahdella muuttujaryhmällä ensin ottamalla analyysiin mukaan kaksi nuorinta ikäluokkaa, 18-25-vuotiaat vastaajat sekä 26-35-vuotiaiden ikäryhmät (n= 495), käyttämällä SPSS-ohjelman select cases - toimintoa, ja valitsemalla analyysin kohderyhmät. Ensimmäiseen analyysiin saatiin mukaan 99.8 % vastaajista (n=494). Jälkimmäiset erotteluanalyysit toteutettiin koko aineistolla (n=2036), joista ensimmäiseen analyysiin mukaan tuli 99,9 % vastaajista (n=2033).

Erotteluanalyysin ensimmäisessä osassa tarkasteltiin kahden muuttujaryhmän sisältämien muuttujien kykyä erotella negatiivisesti asennoituvien ja myönteisemmin asennoituvien nuorten 18–35-vuotiaiden vastaajien ryhmiä toisistaan. Toisessa osassa erotteluanalyysi toteutettiin koko aineistossa, sillä halusin tarkastella, löytyykö mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä nuorten ja koko aineiston välillä. Testauksen ansiosta tarkempia analyysijä koko väestössä ei ole raportoitu tarkemmin, sillä erottelevat muuttujat jakautuivat yllättävän samankaltaisesti ja vertailuasetelma on otettu esiin tulososiossa havainnollistavien kuvioiden avulla.

Erotteluanalyysin toteutus on raportoitu sanallisesti ensimmäisen analyysin yhteydessä, seuraavissa analyysissä mallin hyvyyden arvioinnissa käytetyt testisuuret (*Wilks lambda*), tilastollinen merkitsevyys (*p-arvo*) sekä ryhmien sijoittuminen (*group centroids*) erottelu-ulottuvuudelle näkyvät kunkin erotteluanalyysin koontitaulukot yläpuolella (liite 1, liite 2).

4.2.4 Erotteluanalyysi - Lakko-oikeus ja sopimisen tasot

Erotteluanalyysin tuloksien tarkastelu aloitetaan tunnuslukujen avulla, jotka arvioivat erottelufunktioiden erottelukykyä ja perustuvat aiemmin X-testeihin. Eroteltavassa muuttujassa on kaksi ryhmää, joten erotteluanalyysi tuottaa yhden erottelufunktion, jonka Wilksin lambda saa arvoksi .586. X testi antaa arvon 248,172 ja testisuureen arvo ($p = .001$) on tilastollisesti erittäin merkitsevä, eli ryhmät eroavat tässä aineistossa toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Wilksin lambdan voi saada arvoja 0 ja 1 välillä, ja sen avulla voidaan testata ryhmien keskiarvojen eroavaisuuksien merkitsevyyttä (Jokivuori ja Hietala 2007, 126).

Syntyneen erottelu-ulottuvuuden ominaisarvo (*Eigenvalue*) on .706, joka kertoo syntyneen erottelufunktion kyvystä erotella ryhmiä. Suurempi arvo kertoo lisääntyvästä erottelukyvystä. Kanooninen korrelaatio on .643 ja mitä suurempi korrelaatio on kyseessä, sen paremmin se erottelee ryhmiä toisistaan. Ryhmät sijoittuvat syntyneelle erottelufunktiolle molempiin päihin siten, että negatiivisesti suhtautuvat sijoittuvat vahvasti nollakohdan yläpuolelle (.835) ja positiivisesti suhtautuvat vahvasti nollakohdan alapuolelle (-.842) Sijoittumista tarkastellaan suhteessa erotteluanalyysin tulostustaulukon kanonisiin korrelaatioihin, jotka muodostavat erottelufunktion. Tulostusta tulkintaan vertaamalla ryhmän sijoitusta etumerkin mukaan -/+ muuttujien suhteen, jotka sijoittuvat taulukkoon erottelukyvyn mukaisessa järjestyksessä ylhäältä alaspäin (liite 1 ja liite 2).

Tulostustaulukosta voidaan tarkastella ryhmien välisiä eroja mutta ei tehdä suoria päätelmiä muuttujien tarkasta jakaumasta. Analyysin tarkoituksena on saada esiin

muuttujien erottelukyky, joiden jakaumia ja keskiarvoja on syytä tarkastella varianssianalyysin tai ristiintaulukoinnin avulla tutkimuksen tavoitteen ja intressin perusteella.

Voimakkaimmin ryhmiä erottelevaksi muuttujaksi nuorten kohdalla osoittautui yleissitovien työehtosopimusten pitäminen tärkeänä (.588). Seuraavat vahvasti ryhmiä erottelevat muuttujat kertovat kriittisemmin ay-liikkeen olemassaoloon asennoituvien suhtautumisesta sekä poliittisiin (-.575) että ulkopuolisille haittaa aiheuttaviin lakkoihin (-.495), jotka tulisi kieltää. Lakko-oikeutta perusoikeutena (.489) puolustavat taas ne, jotka asennoituvat ay-liikkeen olemassaoloon positiivisemmin. Työehtosopimusten yleissitovuus koetaan epätasa-arvoisena ay-kriittisten nuorten keskuudessa järjestäytymättömien työntekijöiden ja työnantajan kannalta (-.386).

Myönteisemmin ay-liikkeen olemassaoloon asennoituvat näkevät laaja-alaisen paikallisen sopimisen vaarana, että työnantajat saattaisivat painostaa työntekijöitä työehtojen heikennyksiin (.512), yritykset voisivat hakea kilpailuetua työntekijöiden työehtojen polkemisen kustannuksella (.404) ja että paikallinen sopiminen voisi johtaa jossain määrin myös palkkojen (.312) heikennyksiin. Pelko matalapalkkatöiden lisääntymisestä näkyy myös ay-myönteisten nuorten aikuisten vastauksissa (.366). Vaikka kysymykset paikallisen sopimisen seurauksista eivät erottele ryhmiä voimakkaimmin, ovat korrelaatiot kuitenkin lähes kaikissa sopimista koskevissa muuttujissa vielä kohdallisen korkeita (yli 0.3).

Paikallisen sopimisen positiivisia seurauksia korostavat negatiivisemmin ay-liikkeeseen suhtautuvien ryhmään kuuluvat nuoret. Heidän mielestään laaja-alaisella paikallisella sopimisella saavutettaisiin lyhempiä taantumia työmarkkinoiden joustassa (-.368), työllisyys kohenisi (-.342), palkat nousisivat (-.260) ja se voisi lisätä joissain määrin myös työntekijän valinnan mahdollisuuksia työmarkkinoilla (-.296). Työnantajien ja työntekijöiden edut yhteiskunnassa nähdään yllättävän yhteneväisinä (.115).

Kysyttäessä ansiotyön merkitystä elämässä, ei esiin tullut tekijöitä, jotka erottelisivat ryhmiä merkitsevästi toisistaan. Ainoastaan ansiotyön kokeminen jatkuvasti muuttuvana ja turvattomuutta aiheuttavana (.218) ja epäoikeudenmukaisuuden kokeminen ansiotyössä (.175) korostuivat myönteisemmin ay-liikkeeseen suhtautuvien ryhmässä hieman. Toisaalta ansiotyö koettiin mahdollisuutena saada onnistumisen kokemuksia (.141). Heikommat korrelaatiot kertovat, etteivät muuttujat erottele ryhmiä toisistaan merkittävästi mutta ansaitsevat huomiota.

Merkittävää on myös, että ryhmiä eivät erottele tekijät, kuten tyytyväisyys työhön nykyisen työnantajan palveluksessa (-.026), näkymät työmarkkinajärjestöjen valian vähenemiseen yhteiskunnassa (.019).

4.2.5 Erotteluanalyysi - Markkinat, kilpailu ja yksityistäminen

Toisessa erotteluanalyysissä tarkasteltiin markkinoiden, yritystoiminnan ja yksityistämisen roolia yhteiskunnassa sekä erottelevia tekijöitä taustamuuttujien suhteen. Ryhmät sijoittuvat syntyneelle erottelufunktiolle molempiin päihin siten, että negatiivisesti suhtautuvat sijoittuvat vahvasti nollakohdan yläpuolelle (.662) ja positiivisesti suhtautuvat vahvasti nollakohdan alapuolelle (-.668).

Myönteisesti ay-liikkeen olemassaoloon asennoituvat kokevat miljonäärien uhkaavan demokratiaa (.506) ja markkinavoimien ohjaavan liiaksi Suomalaisen yhteiskunnan toimintaa (.418). Myös vastuu tasa-arvoisista hoivapalveluista kuuluu heidän mielestään hyvinvointivaltion vastuulle (.431). Valtionyhtiöiden määrän ja roolin kasvattaminen nykytilanteesta nähdään positiivisessa valossa (.375), sillä se jarruttaisi kapitalista kehityskulkua. Vapaan markkinatalouden katsotaan jossain määrin tulleen jopa tiensä päähän, ja siitä tulisi luopua (.367).

Ay-kriittiset nuoret painottavat vastikkeellista työttömyysturvaa (-.441) ja korostavat menestymisen työssä olevan omasta itsestä ja asenteesta kiinni (-.338) He eivät koe yksilön taloudellista varakkuutta demokratian uhkana (.414) ja kapitalistinen markkinatalous (-.323) nähdään toimivana talousjärjestelmänä heikkouksistaan huolimatta.

Puoluekannatus (.044), koulutustaso (-.027), asuinpaikka (-.039), tulotaso (.100) tai sukupuoli (.154) eivät erottele ryhmiä toisistaan. Huomattavaa on kuitenkin, että taloudellisista ja ideologisista järjestelmistä puhuttaessa sosialismiin (.303) ja osuustoimintaan (.272) suhtaudutaan positiivisemmin ay-myönteisten vastaajien ryhmässä, kun taas kapitalismin hieman positiivisemmassa valossa (-.162) näkevät ay-kriittiset vastaajat. Sopimisen tasoja tarkastellaan myöhemmin erillisinä ryhminä vertailuasetelman avulla ikäryhmittäin.

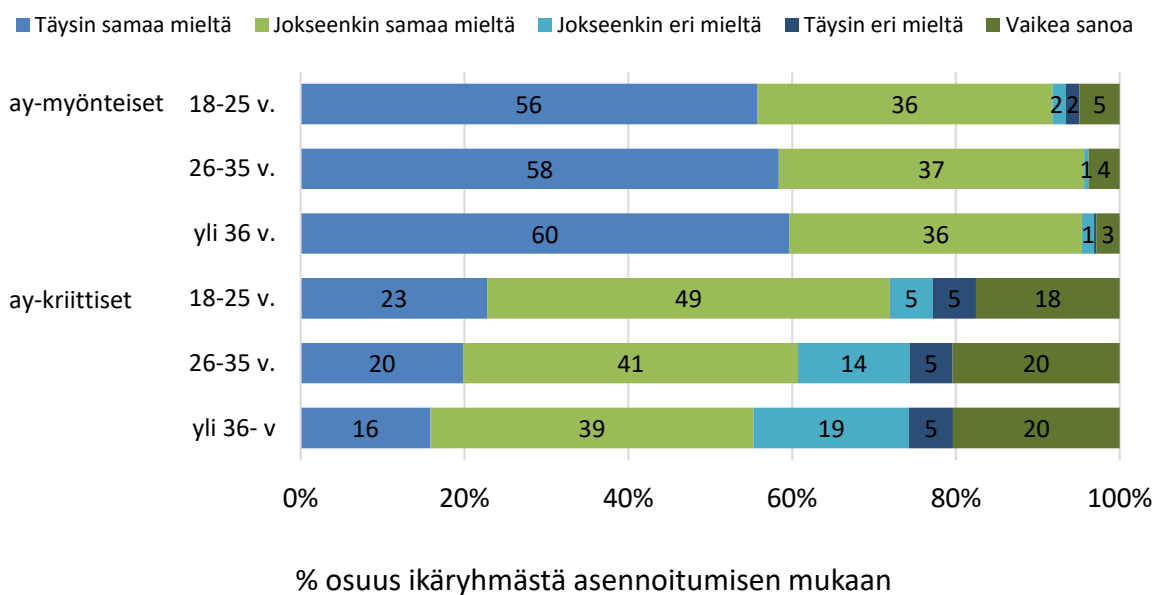
5 TULOKSET

Käyn seuraavaksi läpi erotteluanalyysin avulla esiin saatuja voimakkaimmin erottelevien muuttujien jakaumia molemmissa muuttujaryhmissä sekä nostan esiin tutkimusongelman kannalta merkittäviä havaintoja myös muuttujien kohdalla, joiden ei havaittu erottelevan ryhmiä toisistaan yhtä voimakkaasti. Tuloksia tarkastellaan ristiintaulukoinnin (liite 1, liite 2) ja vertailevan graafisen esityksen avulla, jonka avulla voidaan havainnoida asennoitumisen jakautumista sekä nuorten ikäluokkien sisällä (18–25-vuotiaat ja 26–35 – vuotiaat vastaajat) että yli 36- vuotiaiden joukossa. Koontitaulukoissa (liite 1, liite 2) on kuvattu nuorten 18–35 – vuotiaiden vastausjakaumat yhdistettynä erotteluanalyysin tulostaulukoihin. Osan tuloksista tiivistän summa-
muuttujien avulla, joka havainnollistaa asennoitumisen ja muuttujien välisiä yhteyksiä selkeästi ja vertailukelpoisesti.

5.1 Työehdoista sopiminen

Yleissitovat työehtosopimukset koetaan tärkeäksi nuorten keskuudessa. Täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä työehtosopimusten tarpeellisuudesta on lähes 80 % nuorista ja nuorista aikuisista (kuvio 20, liite 1). Ristiintaulukoitaessa (liite 1) erot asennoitumisen suhteen jakavat kuitenkin mielipiteitä, lähes kaksi kolmasosaa (63 %) kriittisesti asennoituvista nuorista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä työehtosopimusten tärkeydestä, kun myönteisesti asennoituvien joukossa vastaava luku on lähes 95 %. Ikäryhmittäistä jakaumista asennoitumisen mukaan (kuvio 20) on nähtävissä, että jopa negatiivisesti asennoituvien nuorten vastaajien joukossa pidetään työehtosopimuksia tärkeämpänä kuin vanhemmissa ikäluokissa.

Yleissitovat työehtosopimukset ovat tärkeitä, jotta kukaan ei pääse polkemaan palkkoja ja muita työehtoja (n= 2034)

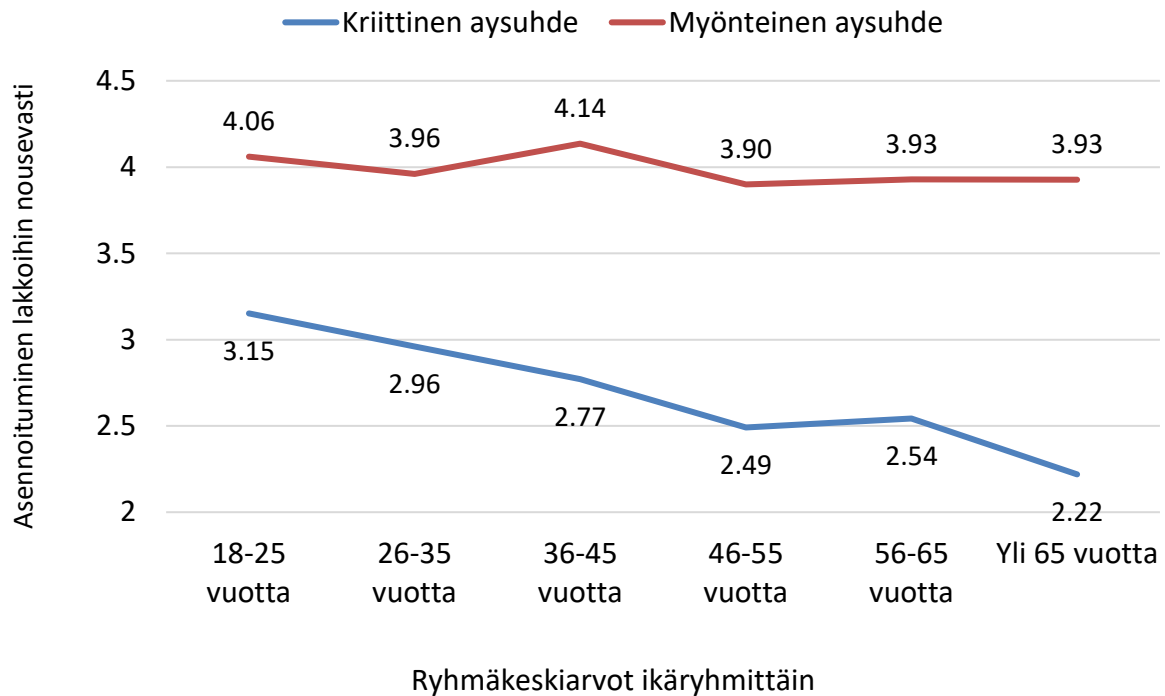

Kuvio 20. Työehtosopimusten merkitys koko aineistossa ikäryhmittäin

Vertailuasetelma näyttää myös, että kriittisemmin asennoituvilla noin viidesosalla on vaikeuksia ylipäättään muodostaa mielipidettään työehtosopimusten merkityksestä. Nuorten ikäluokkien erityispiirteenä sitä ei kuitenkaan voida pitää tämän aineiston perusteella, ristiintaulukoinnista (liite 1) nähdään, että vain hieman yli kymmenes (12 %) kaikista nuorista ja nuorista aikuisista (18–35 v.) ei osaa muodostaa mielipidettään, sillä jakauma on samansuuntainen koko aineistossa.

Erotteluanalyysissä oli mukana kolme lakkoihin asennoitumista mittaavaa muuttujaa, jotka kaikki erottelivat vastaajaryhmiä voimakkaasti. Asennoitumista lakkoihin perusoikeutena, poliittisiin, sekä ulkopuolisille haittaa aiheuttaviin lakkoihin on mitattu kolmen eri muuttujan avulla, jotka kaikki erottelivat erotteluanalyysin yhteydessä ryhmiä voimakkaasti (liite 1) Näistä kolmesta on muodostettu keskiarvoestimoitu summamuuttuja (Cronbach`'s alpha ,849) yleisen trendin havainnollistamiseksi ja tiedon tiivistämiseksi.

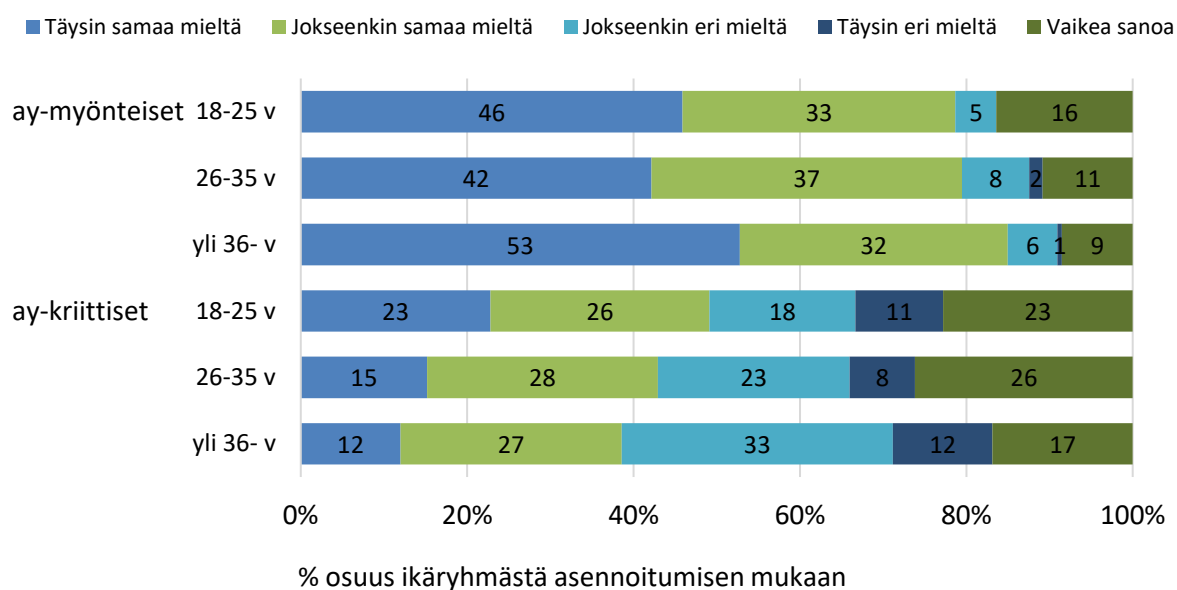
Asennoituminen lakkoihin ja ammattiyhdistysliikkeeseen ikäryhmittäin (n=2034)

Kuvio 21. Lakkoihin ja ammattiyhdistysliikkeeseen asennoituminen ikäryhmittäin

Lakkoihin asennoitumista ilmentävien ryhmäkeskiarvojen vaihtelun avulla (kuvio 21) ilmenee, että nuorten yleinen asennoituminen lakkoihin on keskimääräisesti myönteisempää kuin muissa ikäryhmissä myös kriittisesti asennoituvien keskiarvon ollessa 3.15. Nuoria myönteisemmin suhtautuvat vain ay-myönteiset 36–45-vuotiaat, joiden asennoituminen jakautuu myös jyrkemmin ay-kriittisten ja ay-myönteisten ryhmien välillä.

Lakko-oikeus on perusoikeus, jota ei saa rajoittaa missään oloissa (n=2034)

Kuvio 22. Lakko-oikeus asennoitumisen mukaan ikäryhmittäin

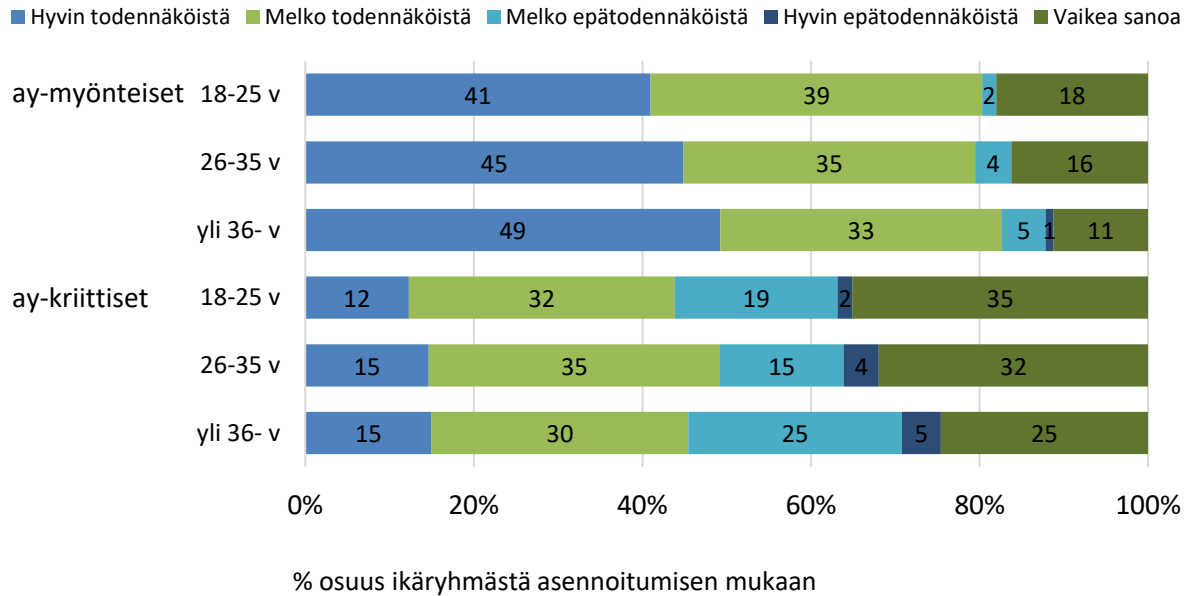
Ikäryhmävertailusta (kuvio 22) nähdään, että muutoin ammattiyhdistysliikkeeseen kriittisemmin asennoituvat nuoret ja erityisesti 18–25 - vuotiaat, pitävät lakko-oikeutta tärkeänä perusoikeutena, kun vanhemmissa ikäluokissa vastaukset jakautuvat ay-liikkeeseen asennoitumista mukaillen. Ay-myönteiset muodostavat mielipiteensä selkeämmin.

Ristiintaulukoinneista (liite 1) nähdään, että lakko-oikeutta juuri perusoikeutena pitää lähes kaksi kolmasosaa (62 %) kaikista nuorista ja nuorista aikuisista. Ay-myönteisistä jo neljä viidestä kokee (80 %) lakko-oikeuden merkittävänä, kun ay-kriittisten joukossa vastaava kannatus jää alle puolenvälin (44 %). Kaikista nuorista ja nuorista aikuisista lähes viidesosa (19 %) on epävarma suhtautumisestaan, kun vastaava luku koko aineistossa kaikkien ikäryhmien kohdalla on 14 %. Nuorten on siis hieman vaikeampaa muodostaa selkeää mielipidettä kuin vanhemmissa ikäluokissa. Kriittisemmin ay-liikkeeseen suhtautuvien nuorten näyttää olevan erityisen haastavaa muodostaa mielipidettään, sillä neljäosa (25 %) ei ole vastannut suuntaan eikä toiseen.

Laaja-alainen paikallinen sopiminen jakoi mielipiteitä yleisiin työehtoihin vaikuttavissa kysymyksissä (kuvio 23). Kummatkaan eivät kuitenkaan paikallisen sopimisen merkittävästi nostavan tulotasoa, mutta ay-myönteiset näkevät tämän suurempana uhkana tulokehitykselle (liite 1). Työehtojen yleisille heikennyksille sopiminen nähdään kriittisesti etenkin ay-myönteisten joukossa. Sekä työehtojen heikennykset

että yritysten voiton tavoittelu nähdään uhkana, mikäli työehdoista sovittaisiin laajemmin paikallisesti.

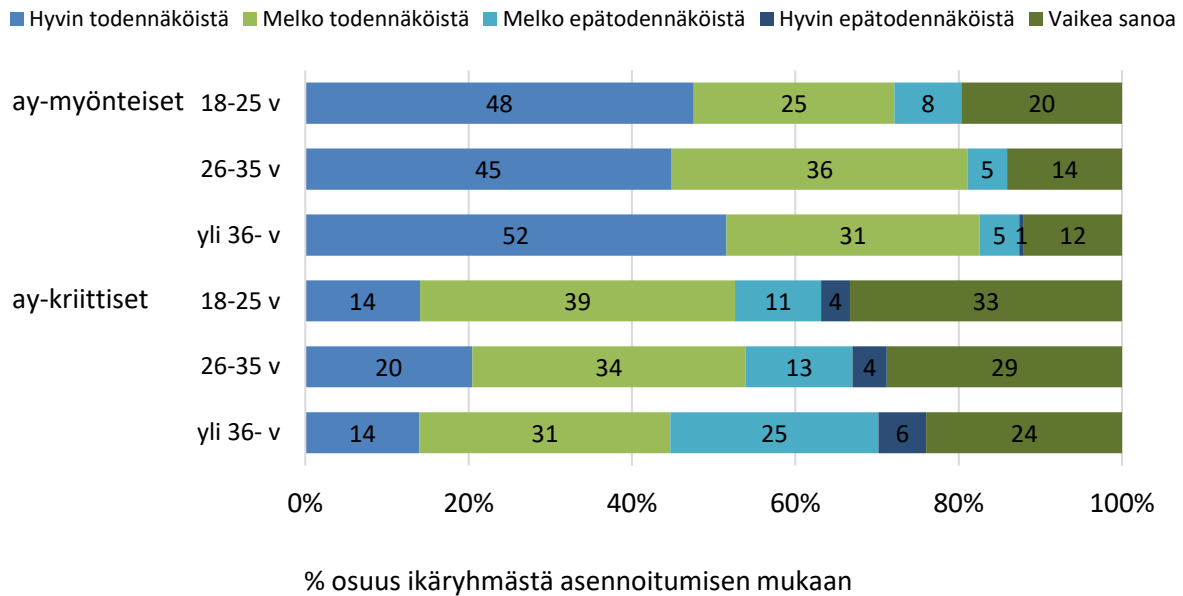
Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi?
Työnantajat painostavat työntekijöitä työehtojen heikennyksiin (n=2034)

Kuvio 23. Laaja-alaisen paikallisen sopimisen seuraukset työehtoihin 1

Neljä viidesosaa ay-myönteisistä nuorista ja nuorista aikuisista (80 %) pelkää paikallisen sopimisen johtavan työehtojen heikennyksiin hyvin- tai melko todennäköisesti (kuvio 23). Uhkana tämän näkee myös lähes puolet (48 %) myös kaikista ay-kriittisistä nuorista (18–35 - vuotiaat) (liite 1). Asennoituminen on samansuuntaista vanhemmissa ikäluokissa. Myönteisemmin asennoituvien on ollut selkeämpää muodostaa mielipidettä sopimisen vaikutuksista.

Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi?
Yritykset hakevat kilpailuetuja polkemalla työehtoja (n=2034)

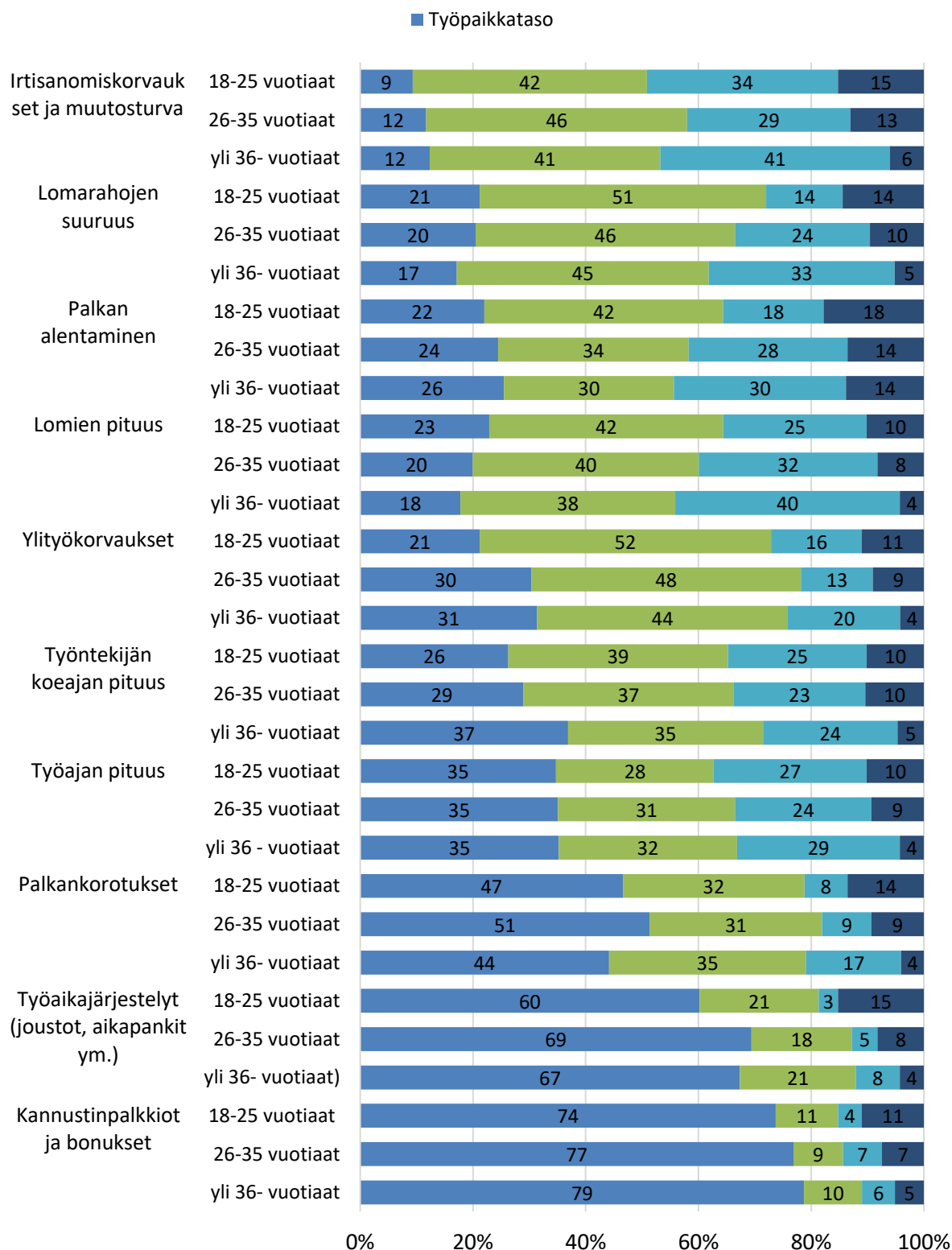

Kuvio 24. Laaja-alaisen paikallisen sopimisen seuraukset työehtoihin 2

Kaksi kolmasosaa (66 %) kaikista nuorista ja nuorista aikuisista uskoo hyvin- tai melko todennäköisesti yritysten tavoittelevan kilpailuetua työehtojen kustannuksella, mikäli paikallinen sopiminen laajenisi (liite 1). Ikäryhmävertailusta (kuvio 24) nähdään nuorten näkevän paikallisen sopimiset vaikutukset samankaltaisina kuin vanhemmissa ikäluokissa.

Kuviosta 25 näkyy ikäryhmittäin millä tasolla eri työehdoista ylipäätään pitäisi neuvotella. Työsuhteeseen liittyvät ehdot, kuten irtisanomiskorvaukset, palkan alennukset, lomarahojen suuruus ja lomien pituus tulisi neuvotella edelleen pääosin liittotai tupo-tasolla koko väestön mielestä. Sen sijaan työaikajärjestelyt, palkankorotukset ja erilaiset kannustinpalkkiot ja bonukset voisi neuvotella työpaikkatasolla. Yleisesti voidaan sanoa mitä lähempänä ollaan työn arkea ja yksilöllisiä työsuhteen ehtoja, sitä lähempänä työnantajaa halutaan neuvotella. Ristiintaulukoitaessa muuttujien kohdalla kuten palkan alentaminen ($p=0.029$) ja kannustinpalkkiot ($p=0.95$) tulokset eivät ole tilastollisesti edes melkein merkitseviä, joten näihin tulee suhtautua varauksella. Mielenpito sopimisen tasoista ovat samansuuntaiset kaikissa ikäryhmissä. Hienoista epävarmuutta vastaamiseen on nähtävissä nuorten kohdalla kysyttäessä sopimisen tasoista, joka näkyy en osaa sanoa vastausten määrässä.

Sopimisen tasot

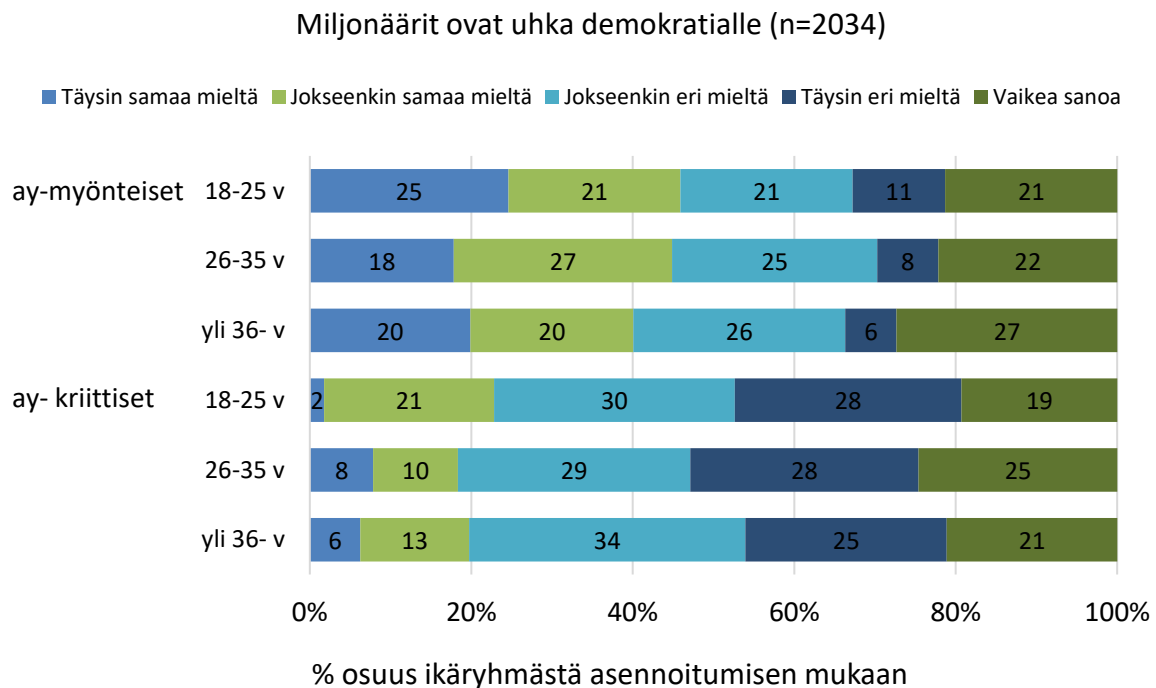

Kuvio 25. Sopimisen tasot ikäryhmittäin

5.2 Odotukset yhteiskunnalta ja sen jäseniltä

Miljonäärien kokeminen demokratiaan kohdistuvana uhkana (kuvio 26) kertoo oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumisesta tuloerojen ja poliittisen vallan jakautumisen kautta. Muita oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon ulottuvuutta mittaavia muuttujia, jotka saatiin esiin erotteluanalyysissä ovat työttömyysturvan vastikkeellisuus, hyvinvointivaltion kyky tarjota ja kustantaa terveydenhoito kaikille kansalaisille ja tulonjaon periaatteet mm. eläkkeiden kustantamiseksi.

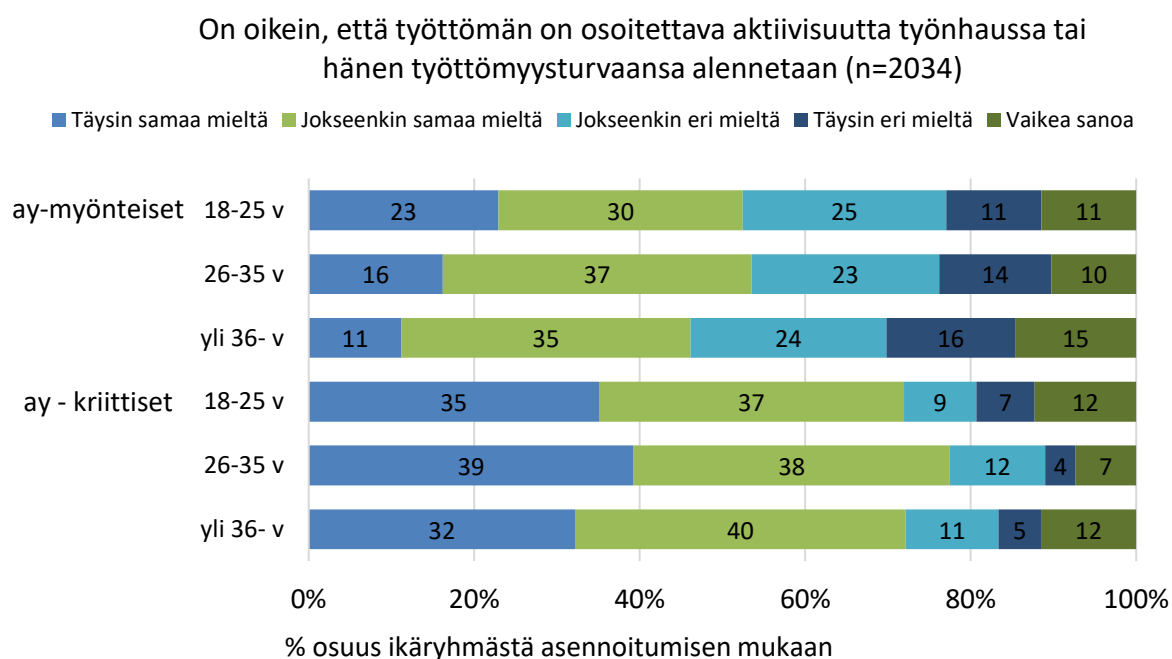
Ristiintaulukoinnista nähdään (liite 2), ettei 45 % nuorista ja nuorista aikuisista koe miljonäärejä uhkana demokratialle mutta asennoituminen ay-liikkeeseen jakaa vastaajia. Myönteisesti ay-liikkeeseen asennoituvista nuorista ja nuorista aikuisista lähes puolet (45 %) kokevat miljonäärien uhkaavan demokratiaa, kun kielteisemmin asennoituvista tätä mieltä on vain noin viidennes (19 %). Ikäryhmävertailun (kuvio 26) avulla nähdään nuorten tarkempi jakauma sekä suhde muuhun väestöön. Vastausjakaumat kertovat mielipiteen muodostamisen vaikeudesta kaikissa ikäluokissa asennoitumisesta riippumatta.

Kuvio 26. Miljonäärien kokeminen demokratian uhkana asennoitumisen mukaan

Työttömyysturvan vastikkeellisuutta mittaava muuttuja on moniulotteinen (kuvio 27). Kyse on samanaikaisesti tulonjaon oikeudenmukaisuudesta, mutta myös työnteon ja ahkeran kansalaisen ideaalista yksilön vastuuta korostavassa workfare – yhteiskunnassa joka nojaa aktivointipolitiikkaan (Kananen 2012, 559). Ristiintaulukoinnista nähdään (liite 2), että suurin osa nuorista ja nuorista aikuisista kannattaa työttömyysturvan vastikkeellisuutta (65 %), eikä heillä ole vaikeuksia myöskään muodostaa mielipidettään aiheesta. Täysin vastikkeellisuutta vastaan on vain alle kymmenesosa (9 %).

Ikäryhmävertailusta tulee esiin nuorten ikäluokkien myönteisempi suhtautuminen työttömyysturvan vastikkeellisuuteen etenkin ay-liikkeeseen myönteisesti asennoituvien nuorimpien vastaajien joukossa, joista lähes neljäsosa (23 %) on täysin vastikkeellisuuden kannalla. Kuitenkin yhdistäessä täysin samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä vastanneiden osuudet, ero ikäryhmien välillä pienenee. Myös nuorisobarometrissa on selvitetty nuorten asennetta työttömyysturvan vastikkeellisuutteen vuodesta 1994 lähtien, jolloin 80 % oli täysin samaa mieltä tai lähes samaa mieltä työttömyysturvan vastikkeellisuudesta. Vuoden 2019 nuorisobarometrin mukaan noin kaksi kolmasosaa (65 %) on työttömyysturvan vastikkeellisuuden kannalla.

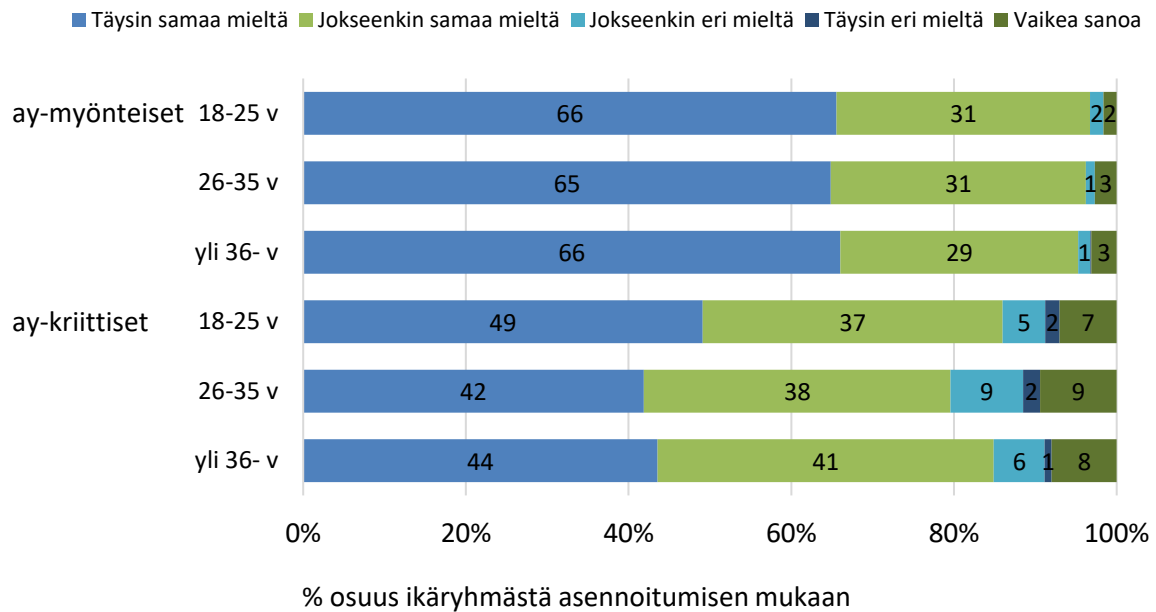

Kuvio 27. Työttömyysturvan vastikkeellisuus asennoitumisen mukaan

Valtion vahvaa roolia tasa-arvoisten hyvinvointipalveluiden korostetaan niin ammatiliitto myönteisten kuin kriittisten nuorten joukossa (kuvio 28). Jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä on vain 10 % ay-kriittisistä nuorista ja nuorista aikuisista, ay-myönteisistä ei juuri kukaan (liite 2).

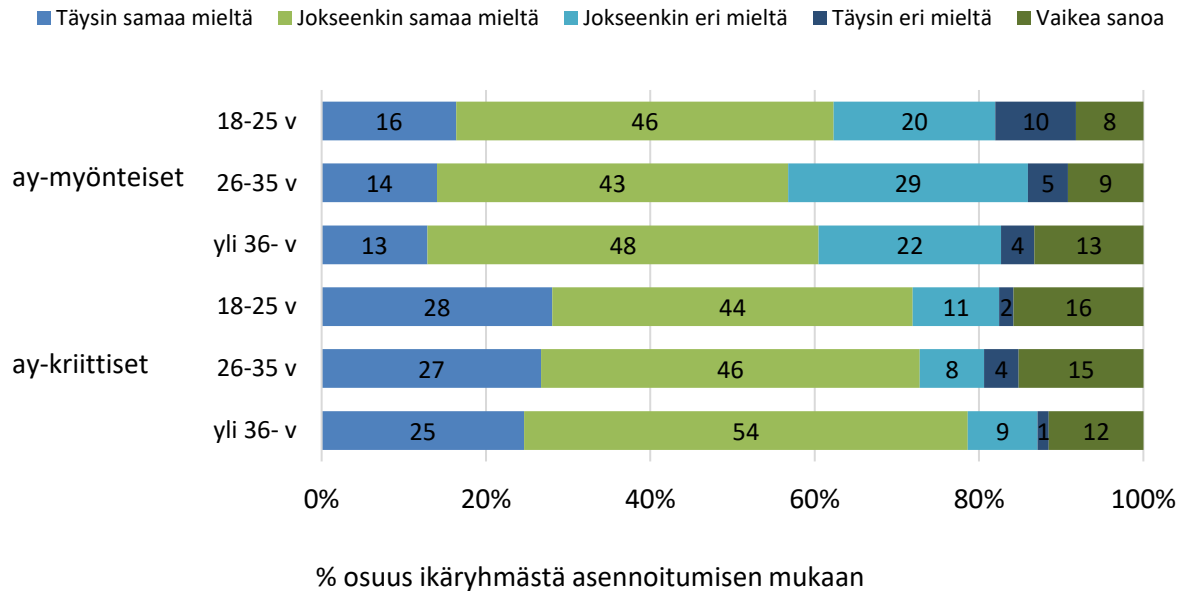
Ikäryhmävertailu kuitenkin kertoo kokonaisnäkemyksen niin nuorten kuin muun väestön ay-myönteisten keskuudessa, joista kaksi kolmasosaa (66 %) pitää valtiota vastuussa hyvinvointivaltion ja hoivapalveluiden ylläpitäjänä. Kysymys mittaa sekä tulonjakoon liittyvää näkemystä että omien ja läheisten turvallisuudentunteen takaamista. Verovarojen käyttö juuri hoivapalveluiden järjestämiseen voidaan nähdä enemmän oikeutettuna kuin esimerkiksi työttömyysturvaetuuudet. Kokonaiskuvan saamiseksi tulonjaon jakautumiseen eri ulottuvuuksilla tulisi selvittää toisenlaisella, kattavalla kysymyspatterilla.

Hyvinvointivaltion pitää kyetä takaamaan verovaroin kustannetut hoivapalvelut kaikille niitä tarvitseville (n=2035)

Kuvio 28. Hyvinvointivaltion rooli asennoitumisen mukaan

Työssä menestyminen on pitkälti itsestä ja omasta asenteesta kiinni (n=2033)

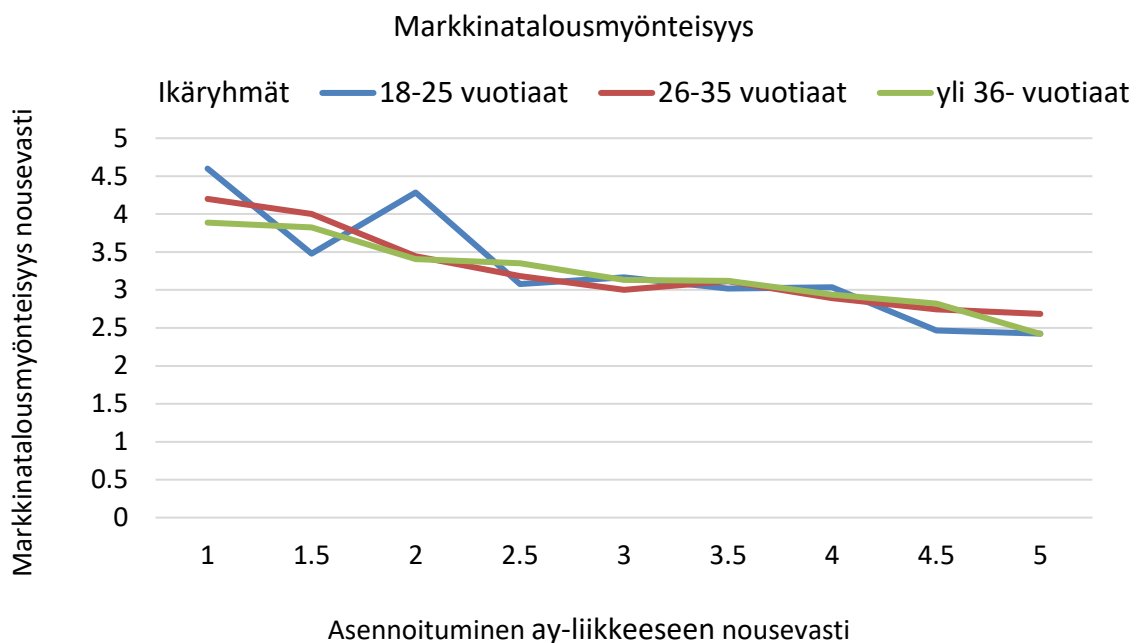

Kuvio 29. Asenne ja työssä menestyminen asennoitumisen mukaan

Kysymys oman asenteen merkityksestä työssä menestymiseen on suppeampi kuin yleisesti nuorisobarometrissä käytetty kysymys menestyksestä yleisesti elämässä (kuvio 29). Ajatukset oman asenteen ja työssä menestymisen välisestä yhteydestä ovat samansuuntaisia kaikissa ikäluokissa, joskin eroja on nähtävissä ay-liikkeeseen eri tavalla asennoituvien välillä. Lähes kaksi kolmasosaa kaikista nuorista ja nuorista aikuisista (65 %) on kuitenkin täysin tai jokseenkin samaa mieltä asennoitumisen yhteydestä työssä menestymiseen (liite 2). Nuorisobarometrin aineistoissa yleisesti nuoret painottavat motivaatiota ja asennetta menestymisen takana, jokin asenteissa on kuitenkin havaittu hiipumista myös nuorisobarometriä aikajanaalla (Myllyniemi ja Aapola-Kari 2017, 61).

5.3 Markkinat ja yksityistäminen

Markkinataloutta koskevat kysymykset jakoivat ryhmien mielipiteitä voimakkaasti erotteluanalyysin tuloksena, joten näistä on muodostettu markkinatalousmyönteisyyttä kuvaava summamuuttuja (liite 3), jonka Cronbach` s alpha on .817. Pystyakseli kuvaa markkinamyönteisyyttä ja vaaka-akselilla on ay-liikkeeseen asennoitumista kuvaava summamuuttuja. Kuvio 30 havainnollistaa erittäin selvästi markkinamyönteisyyden ja ay-liikkeen kannatuksen välistä yhteyttä kaikissa ikäryhmissä.

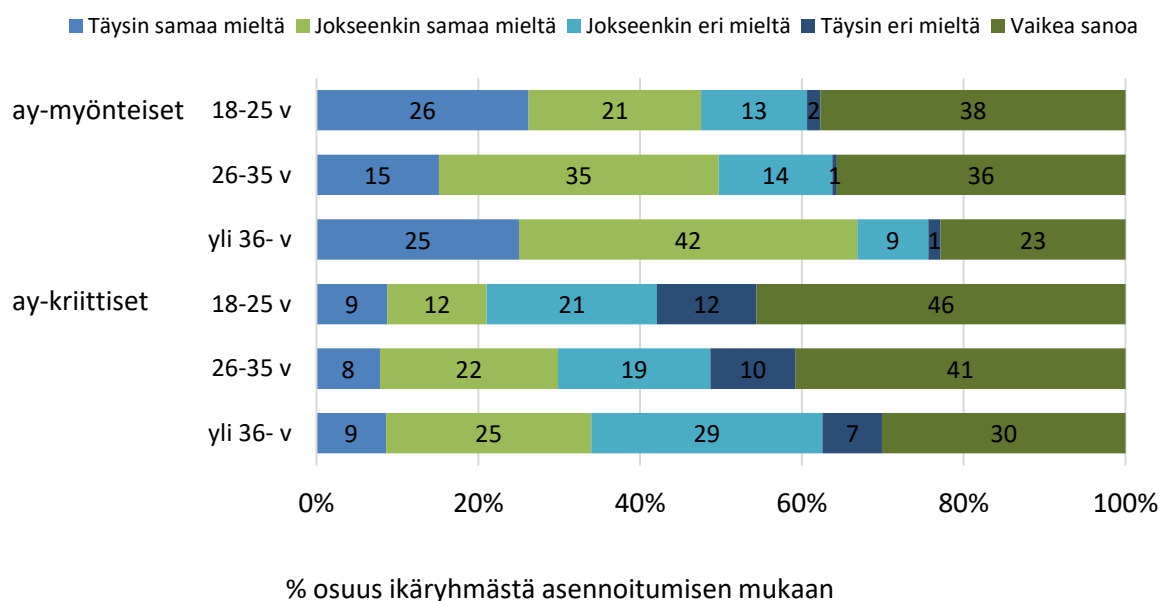
F (Aysuhde) = 20.699 p= <.001
Partial Eta .076

Kuvio 30. Markkinatalousmyönteisyyden yhteys asennoitumiseen ikäryhmittäin

Markkinavoimien jyllätessä, on riskinä resurssien epätasainen jakautuminen ja epätasa-arvon lisääntyminen yhteiskuntajärjestelmässä (Schwartz 2011, 71). Ristiintaulukoinnin yhteydessä (liite 2) tuloksista huomattiin myös, että voimakkaimmin erottelleva yksittäinen kysymys markkinavoimien määräysvallasta osoittautuu haasteel-

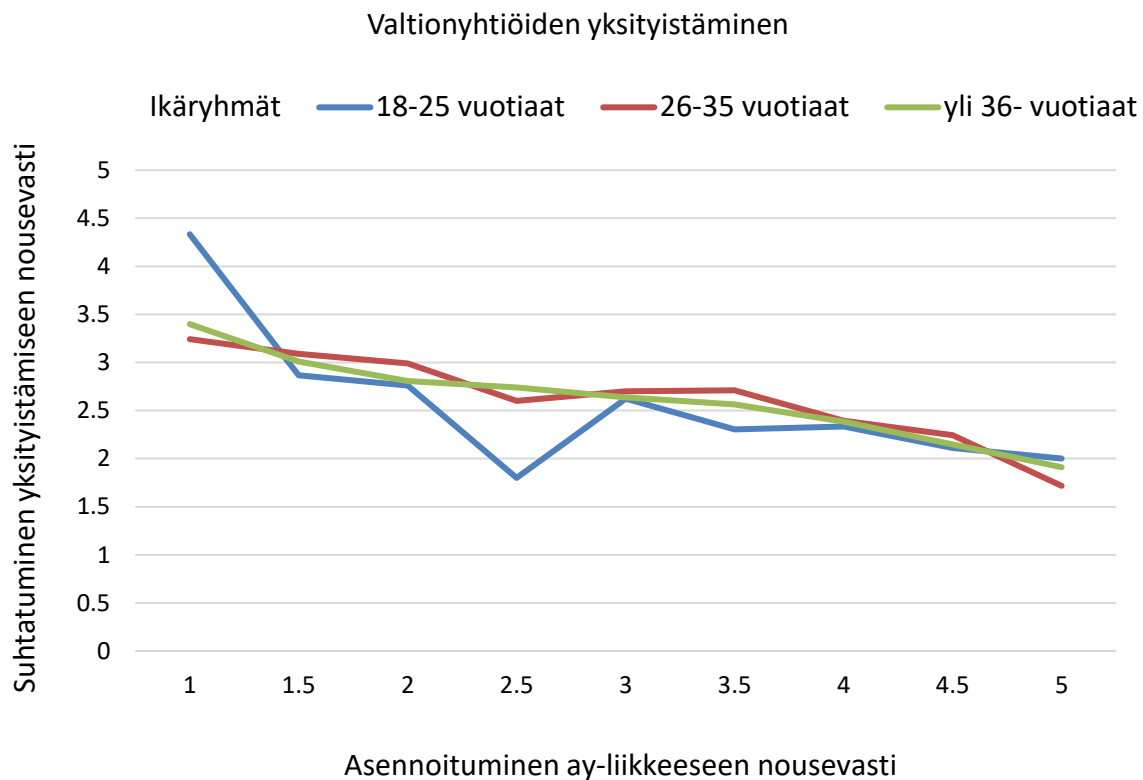
liseksi nuorille ja nuorille aikuisille, sillä lähes 39 % vastaajista kokee vastaamisen vaikeaksi. Yhtä suuri osa nuorista kuitenkin kokee markkinaohjauksen liian vahvaksi (39 %) mutta vajaa neljännes (23 %) ei näe tätä ongelmana. Suurimpana uhkana tämän näkevät ay-myönteiset nuoret (49 %), mutta myös hieman yli neljäsosa (28 %) ay-kriittisistä nuorista kokee markkinavoimat liian hallitsevana.

Markkinavoimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa (n=2034)

Kuvio 31. Markkinavoimien ohjaus yhteiskunnassa asennoitumisen mukaan

Markkinavoimien tavoin myös yksityistäminen on yhteydessä ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen kanssa (kuvio 32). Suhtautumista valtionyhtiöiden yksityistämiseen mitattiin kolmen muuttujan kautta (liite 3), josta on muodostettu summa-muuttuja, jonka Cronbach`'s alpha on .643. Kuvioista nähdään Ay-liikkeeseen asennoitumisen ja yksityistämiseen suhtautumisen välinen yhteys kaikissa ikäryhmissä.

F (Aysuhde) = 17.107 $p = <.001$
 Partial Eta .064

Kuvio 32. Suhtautuminen yksityistämiseen asennoitumisen mukaan

Valtionyhtiöiden yksityistämisen ja ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen välinen yhteys noudattaa samankaltaista linjaa kuin markkinatalousmyönteisyys (kuvio 32). Yksityistämisessä onkin kyse kilpailun siirtämisestä myös julkiselle sektorille, joiden tehtävä on toimia epävarmojen markkinoiden tasapainottajana yhteiskunnan eri tasoilla. Nuorimman ikäluokan kohdalla on havaittavissa hieman jyrkempi yhteys kriittisen ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen ja yksityistämistä kannattelevien asenteiden välillä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Arvo- ja asennetutkimusten avulla voidaan tavoitella ja kuvata yhteiskunnallisen muutoksen dynamiikkaa ja rytmisyyttä, jossa tarkastelijalla on vapaus ja vastuu tuoda esiin itseään kiinnostavat tulokset. (Puohiniemi, 2022, s. 21–23.) Vapaus on myös läsnä nuoruuden yksilöllistymisprosessissa, jossa nuoresta kasvaa itsenäinen päätöksentekijä ja tasa-arvoinen kansalainen. Päätöksentekoprosessien takana olevat arvot ja asenteet eivät välttämättä kanavoidu samalla tavalla jokaisella elämänalueella, joka näkyy myös tämän tutkimuksen tuloksissa.

Tutkimuskysymyksenä oli tarkastella nuorten asennoitumista palkansaajien järjestäytymiseen ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Toisena mielenkiinnon kohteena oli muodostaa kuvaus suhtautumisesta sopimusyhteiskuntaan ja tarkastella millä tasolla työsuhteen ehdoista ylipäätään tulisi neuvotella. Tarkastelin asennoitumista aiemmasta teoreettisesta keskustelusta muodostettujen orientoivien käsitteiden avulla kahden eri ulottuvuuden, yksilöllisyyttä korostavien sekä kollektiivisuutta ilmentävien arvojen ja asenteiden kautta. Median väitteet nuorten negatiivisemmasta asennoitumisesta palkansaajien järjestäytymistä kohtaan saa kritiikkiä tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston perusteella. Vaikka järjestäytymisaste on tilastojen mukaan laskenut (Ahtiainen 2020, 54; Bockerman ja Uusitalo 2006), ei viitteitä nuorten kriittisen asenteen lisääntymisestä voida paikantaa ainakaan tämän tutkimuksen aineistosta.

Tutkimuksessa käytetty asennoitumista kuvaava avainmuuttuja muodostettiin suoraan ay-liikkeeseen suhtautumista mittaavien muuttujien kautta. Asennoitumisen luonnetta pystyttiin kuvaamaan jo erotteluanalyysin pohjana käytettävän summa-
muuttujan avulla. Tarkempi kuvaus asennoitumisesta nuorten ja muun väestön välillä muodostettiin ikäryhmävertailujen avulla suhteessa taustamuuttujiin, jotka näyttivät vihjeitä tekijöistä, joita kannatti seurata. Orientoivat käsitteet pitivät kuitenkin huolen, etten harhaudu polulta. Lopulta erotteluanalyysin avulla pystyin hahmotta-

maan tekijöitä, jotka erottelevat myönteisen kannan omaavia ja kriittisemmin ajattelevia ryhmiä toisistaan ja saamaan myös viitteitä ryhmien sisäisistä samankaltaisuuksista.

Yksi keskeisimmistä havainnoista läpi analyysin on ammattiyhdistysliikkeeseen myönteisesti asennoituvien selkeät kannanotot työehtoihin liittyvissä kysymyksissä. Klaus Helkama on käsitellyt arvojen ja toiminnan välistä suhdetta ja se mikä on viime kädessä ihmiselle tärkeää, ilmenee Helkaman mukaan tekoina, eikä arvojen ja toiminnan suhde näin ollen ole lainkaan yksiselitteinen (Helkama 2015, 14). Kyselytutkimuksissa kartoitettavat arvot ja asenteet kertovat siis vastaajan ideologisesta suuntauksesta, mutta eivät välttämättä kanavoidu suoraan toimintaan. Tässäkin tutkimuksessa yhteys myönteisen ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen ja vahvojen kollektiivisuuteen liitettävien arvojen välillä on nähtävissä myös ei-järjestäytyneiden nuorten kohdalla. Huomionarvoista on myös, että myös ammattiliittoon kuuluvista nuorista löytyy kriittistä asennoitumista ammattiliittoja kohtaan, ja toisaalta kaikki myönteisesti asennoituvat eivät ole järjestäytyneitä.

Arvojen moniulotteista tulkintaa painottaa myös henkilösuuntautunut lähestymistapa asenteisiin, joka tunnustaa, että ihmiset voivat jakaa samoja käsityksiä tai mielipiteitä riippumatta vaikkapa sosioekonomisesta asemastaan, poliittis-ideologisesta kannasta tai sukupuolesta (Mannerström ym. 2020, 12). Eteen tulee myös arvoriitit, etenkin silloin kun kyse on toisistaan kaukana olevien arvoulottuvuuksien välisistä jännitteistä. Sosiaalista oikeudenmukaisuutta edustavat sosiaalidemokraattiset arvot ovat ristiriidassa keskenään silloin, kun yksilön tarpeista ja haluista tulisi joustaa universaalien arvojen, kuten tasa-arvon tai oikeudenmukaisuuden vuoksi (Harvey 2008, 53–54). Vapaan kilpailun lisääntyminen markkinoilla voi saada aikaan hintakilpailua, josta myös kuluttajat hyötyvät. Samanaikaisesti tuotteiden laadusta tai eettisestä tuotannosta on tingittävä, sillä kaikkea ei voi saada. Arvot toimivat siis monella eri tasolla.

6.1 Yksilöyhteiskunta kohtaa sopimusyhteiskunnan

Kollektiivisuuteen liitettävät päämäärät voidaan liittää yhteisen hyvään pyrkivien päämäärien tavoitteluun, kuten demokratian ja universaalien hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja laajentamiseen. Kollektiivisten sopimusten ylläpitäminen ja tasa-arvoinen työelämää koskevista pelisäännöistä sopiminen ilmentävät näiden yhteisöllisten päämäärien edistämistä. Ay-myönteisten ja ay-kriittisten välisistä eroista huolimatta *valtaosa nuorista kannattaa työehtosopimusten yleissitovuutta, joka kertoo myönteisestä asennoi-*

tumisesta sopimusyhteiskuntaa kohtaan ja suomessa pitkään jatkuneen sopimuskulttuurin hyväksymistä. Aineiston avulla tehtyjen havaintojen perusteella voidaankin sanoa, ettei yksilöllisten arvojen vahvistuminen Suomessa (Puohiniemi 2022, 124) ole neutraloinut sopimusyhteiskunnan ylläpitämistä ja tasa-arvoista työelämää tavoittelevaa ihannetta, joka näkyy myös nuorten asenteissa.

Kollektiiviset arvot toimivat yksilöllisyyttä korostavien arvojen vastavoimana ja tasapainottajina nopeasti muuttuvassa ympäristössä. Osana tätä muutosta voimat, kuten globaalit markkinat vaativat joustavuutta niin yksilöiltä kuin rakenteilta, jonka kaikki osat eivät pysty tai halua taipua jatkuvasti muuttuvan ympäristön tarpeisiin. Tässä muutoksessa joustavatkaan institutionaaliset rakenteet eivät korvaa vanhoja kollektiiveja ja ryhmiä, vaan traditiot järjestäytyvät uudelleen (Giddens 1995, 85). *Uudelleen järjestelyn seurauksena epäselväksi ei jää pelkästään se, millä tasolla työsuhteen ehdoista tulisi neuvotella, vaan myös se, kenen kanssa ylipäätään tulisi neuvotella.* Sopimusjärjestelmän uudelleenrakentumisen rinnalla tapahtuvat muutokset, kuten järjestäytymisasteen lasku murentaa ammattiyhdistysliikkeen legitimiteettiä kollektiivisella tasolla (Haavisto 2010, 72).

Globalisaation myötä lisääntynyt talouden ja työmarkkinoiden epävarmuus heijastuu työelämän suhteisiin yritysten välisen kilpailun kiristymisenä, mutta myös työntekijöiden keskinäisen kilpailun lisääntymisenä. *Ammattiyhdistysliikkeeseen kriittisesti asennoituvat nuoret korostavatkin oman asenteen ja yksilöllisten kykyjen keskeisyyttä työssä menestymisen kannalta.* Tulokset ovat samansuuntaiset myös vanhemmissa ikäluokissa, joten kyse ei ole ainoastaan nuorten liittämistä mielikuvista menestyksen takana.

Työmarkkinoiden polarisoituminen erityisesti nuorten kohdalla voi selittää alhaista järjestäytymisastetta, vaikka yleisesti sopimusyhteiskuntaa pidettäisiinkin tärkeänä. Osa-aikatyön, vuokratyön ja pätkätyösuhteiden katsotaan kuuluvan nuorten työelämään, jolta se näyttääkin tämän tutkimuksen aineistossa. Myös nuorisobarometrin tilastot kertovat osa-aikaisten työsuhteiden kaksinkertaistuneen 10 vuoden aikana (2009–2019) ja vuokratyön olevan yleisintä 15–24-vuotiaiden joukossa. (Haikola & Myllyniemi 2019, 34.) Työelämään kiinnittymisen haaste epävarmoilla työmarkkinoilla heijastuu luonnollisesti myös järjestäytymiseen ja mobilisaatioon toiminnassa, jonka ammattiperustainen pohja ei välttämättä pysty vastaamaan työelämän vaatimuksiin ja työnantajasektorin muutokseen.

Yksilöllisyyden ja kollektiivisuuden ulottuvuuksien rinnalla vähintään yhtä mielenkiintoiselta näyttävät Antti Hautamäen (1996, 8) esittelemät yhteiskunnan ohjaus- ja valtamekanismit, jotka tässä tutkimuksessa tulevat esiin valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisessä jännitteessä. Nämä mekanismit saadaan näkyväksi tarkastellessa yhteiskunnassa tehtyjä sopimuksia hallinnan ja hallinnan kohteen välillä. Sosio-

logi Zygmunt Bauman (2020, 204–6) on tuonut valtion ja kansalaisyhteiskunnan ristiriitaisen suhteen esiin juuri lakko-oikeutta koskevan dilemman kautta, sillä voidaan käsittää joko yksilön oikeutena tai alistamisena riippuen juuri yksilön asemasta ja roolista. *Vaikka lakko-oikeus jaskaakin voimakkaasti mielipiteitä ammattiyhdistysliikkeeseen asennoitumisen mukaan, on nuorten yleinen asennoituminen lakkoihin pääosin myönteisempää kuin vanhemmissa ikäluokissa.*

Lakko on kollektiivinen keino protestoida ja vaikuttaa työelämän suhteiden tasapainoon työnantajan ja työntekijöiden välillä. Palkansaajajärjestöjen 2020- luvulla esiin tuoma lausahdus ”Yksin voi pyytää, mutta joukolla vaatia” (Milla-Riikka Rytönen, twitter 2020, Antti Palola 2021) kiteyttää yksilön neuvotteluaseman työmarkkinoilla. Yksilön kannalta kyse on myös oikeutetusta ja konkreettisesta toimenpiteestä johon osallistuminen oikeutetaan me-hengessä, vaikka muutoin jyrkkiin mielenilmauksiin ei olisikaan tapana ottaa kantaa tai osallistua. Lakot ovat olleet näkyviä myös mediassa viimeisillä työehtosopimuskierröksillä. Nuoret reflektoivat työelämän suhteita median kautta. *Nuoret, jotka toteuttavat uudenlaisia kollektiivisuuden kokemuksia sosiaalisen media kaltaisten verkostojen kautta, voivat myönteisestä asenteista huolimatta vieroksua lakkoilun kaltaista protestia.*

6.2 Yksilön identiteetti kohtaa kollektiivisen identiteetin

Kollektiivinen identiteetti ylittää yksilölliset suhteet, jolloin yksilö identifioi itsensä osaksi ryhmää, jotka jakavat samoja merkitysulottuvuuksia (Anttila 2007, 8). Yksilöllisyyttä korostavassa ideologiassaan, uusliberalismi haastaa kollektiivisen identiteetin muodostumisen eri elämänalueilla. Globalisaation vaikutus yksilöön näkyy kokonaisvaltaisesti työmarkkinoiden – ja kuluttamisen kautta, kun ihmiset suunnittelevat ja oikeuttavat toimintansa yksilöllistyvien valintaperiaatteiden kautta. (Jokivuori, Ilmonen, ja Kevätsalo 1997). Yksilöllisyys näkyy myös nuorten varauksellisuudessa etenkin edustuksellista demokratiaa kohtaan, joka saattaa vähentää osallistumista myös institutionaalisen vaikuttamisen kautta (Ronkainen 2019, 188). Ammattiliittojen kautta vaikuttaminen ei välttämättä tee tässä poikkeusta.

Uusliberalistisen ajattelun mukaan yhteiskunnan ongelmat ovat ratkaistavissa tehokkaiden, vapaiden ja oikeudenmukaisten itsenäisten markkinoiden avulla (Patomäki 2007, 3 Esipuhe). Eritellessä globalisaation mekanismeja ja uusliberalismin vaikutuksia, niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan, sillä molempien moottorina toimivat tehokkuus ja vapaus (Sipola 2015, 21). Uusliberalismiin liitettyjen poliittisen- ja taloudellisten ideologioiden keskiöstä löytyvät samat voimat, jotka myös Puohiniemen

(2002, 113) mukaan aiheuttavat Suomalaiseen arvopohjaan muutospaineita. Havainnot Suomalaisten arvopohjan muutoksissa 1991–2015 (Puohiniemi 2022, 73–79) rinnastuvat myös ajallisesti uusliberalististen ajatusmallien etenemisen kanssa.

Identiteetin muodostuessa yksilön ja yhteiskunnan välisessä reflektiossa, vaikuttavat ajan henki (zeitgeist) ja reaali maailman odotukset käsitykseen omista kyvykkyydestä toimia ja vaikuttaa omaan ja lähipiirin asemaan yhteiskunnassa ja työelämässä. Aiemmin myös identiteetti ja solidaarisuus muodostuivatkin traditionaaliseksi määritellyssä kollektiivissa (Alivin & Sverke 2000, s. 73), jota ei enää tarvita, kun luottamus ja turvallisuudentunne rakentuu yksilön oman osaamisen syrjäyttäen vanhoja toimintamalleja. Identiteetin muodostus perustuu näin yksilön työmarkkina-asemaan ja individualismiin aiemman alakohtaisen, kollektiivisen identiteetin sijaan.

Markkinaehtoisen yhteiskuntajärjestyksen kannattaminen voi kertoa halusta irrottautua normeista ja sääntelystä, joka käsittää myös ammattiyhdistysliikkeen kaltaiset kollektiivit. Irrottautuminen merkitsee myös vastuun ja vallan uudelleenjakoa, joka näkyy paitsi oman hallinnan tunteen lisääntymisenä, myös yhteiskunnan suhteiden uudelleen arviointina ja odotuksina myös siinä toimivien muiden yksilöiden toiminnasta. *Suhtautuminen mm. työttömyysturvan vastikkeellisuuteen kertoo yksilöiden toisilleen asettamista vaatimuksista*, jotka tässä tutkimuksessa korostuivat enemmän paitsi kaikkien ammattiyhdistyskriittisten, niin erityisesti nuorten kohdalla (65 %). Vastaava tulos ilmeni saman vuoden nuorisobarometrissa (2019, s 74), jossa työttömyysturvaa täysin tai lähestulkoon kannatti 65 % vastaajista. Hierarkkisessa kulttuurissa työelämään liitettävät roolit ja ongelmat saatetaankin liittää enemmän henkilökohtaiseksi kuin järjestelmän ongelmaksi (Schwartz 2011, 55), jolloin myös ratkaisuja vaaditaan yksilöiltä.

Kansalaisuus sisältää sekä velvollisuuksia että oikeuksia. Se, missä suhteessa valtion vahva rooli luo turvaa säätelemällä tulonjakoa ja ylläpitämällä sosiaaliturvaa, näyttäytyy kansalaiselle samalla alisteisuutena valtasuhteissa. Vallan luovuttaminen markkinaehtoisille voimille voikin kertoa itse vallan tunteen siirtymisestä yksilölle ja käydä neuvottelut itse. Kyse on siis ristiriitaisesta suhteesta vapaita markkinoita kohtaan, jossa uusliberalistinen ideologia lupaa vapautta, mutta ei vapautta vastuusta. Tämä ristiriitaisuus ilmeni mielipiteiden muodostamisen vaikeutena markkinatalouden ja yksityistämiseen liittyvissä kysymyksissä erityisesti nuorten kohdalla. Niin markkinatalousmyönteisyys kuin yksityistäminenkin näyttävät kuitenkin olevan yhteydessä kriittisesti ammattiliittoihin asennoitumisen kanssa.

6.3 Neuvottelunvaraiset käytännöt riskiyhteiskunnassa

Ammattiyhdistysliikettä pidettiin toisen maailmansodan jälkeen menestyvän yrityksen rinnalla kulkevana yhteistyötahona, motivoituneiden työntekijöiden lisätessä liiketoiminnan arvoa (Sipola 2015, 16). Vaikka ammattiyhdistysliikkeen neuvotteluasema on edelleen olemassa, on kumppanuus muuttunut markkinaehtoisen yhteiskunnan kohdatessa työmarkkinat, joissa yksilön on joustettava, mikäli kollektiivit eivät siihen pysty. Kyse ei ole vain erilleen kasvamisesta, vaan kumppaneiden, neuvotteluosapuolten valtasuhteiden muutoksesta. Työmarkkinoiden valtasuhteiden muutos koskettaa myös työntekijäryhmien välisiä valtasuhteita (Saari ym. 2005, 169), jossa *pysyvässä tai epävarmoissa työsuhteissa työskentelevät näkevät neuvotteluasemansa eri lähtökohdista käsin*.

Työelämän näyttäytyminen liioitellunkin pelottavana ja epävarmana, voi luoda tarpeettomiakin uhkakuvia palkansaajan asemasta, jossa myös ammattiliittojen kaltaiset kollektiivit saatetaan kuvata voimattomina. (Pyöriä 2017, 9.) Työelämään jo siirtyneet tai siirtymässä olevat nuoret määrittelevät neuvottelumahdollisuuksiaan omista resursseistaan käsin ja hankittujen valmiuksien, kuten koulutuksen ja osaamisen perusteella. *Työmarkkinoilla käytävä kilpailu edellyttää yksilöltä myös yrittäjämäisiä ominaisuuksia, ja vaativat yksilön myös kehittämään ominaisuuksia, joilla pärjätä*. Yrittäjyysihannointia voimistavat nykyaikaiset itsensä työllistämisen muodot, kuten influensserit, tubettajat ja bloggarit. Nämä menestyjäkuvat toimivat välittäjinä, jota vasten reflektoidaan omia mahdollisuuksia ja luodaan uusia toimintamalleja.

Nuorten odotukset työelämästä törmäävät myös yhteiskunnan vaatimuksiin nuorten aktivoinnista, jossa työ kuin työ on otettava vastaan ehdoista riippumatta (Siltala 2013, 183). Oma kysymyksensä on myös, missä määrin nuorten käytettävissä olevat taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset resurssit ovat yhteydessä sopimusyhteiskuntaan liitettävien päämäärien kanssa, sillä samaistumista ay-liikkeen kaltaisten kollektiivien päämääriin reflektoidaan oman arkielämään liitettävien uhkien ja mahdollisuuksien kautta. Julkusen (2008, 119–20) mukaan myös subjektivoituneessa työelämässä menestyminen työntekijänä edellyttää kykyä hallita itseään ja ylläpitää sen edellyttämiä yksilöllisiä ja henkilökohtaisia resursseja. Ajankuvan näyttäessä nuorille työelämään vaadittavat ominaisuudet yksilöllisinä, myös työelämän ympärille kehystetyt ongelmat saatetaan nähdä olevan ratkaistavissa itsenäisesti kollektiivien sijaan.

Riskiyhteiskuntaan liitetyssä yksilöllistymisessä on kyse henkilökohtaisen ja taloudellisen turvallisuuden tunteen saavuttamisesta oman päätöksenteon kautta. Neuvottelut käydään siellä, missä oma arki ja siihen vaikuttavat valtamekanismit kohtaavat. Tarkastelin nuorten asennoitumista neuvotteluihin sopimisen tasojen kautta sekä näkemyksistä paikallisen sopimisen vaikutuksesta työehtoihin. Nuorten mielipiteet työehtojen sopimisen tasoista jakautuvat muun väestön tavoin. Tässä tutkimuksessa

sopimisen tasoja tarkasteltiin suhteessa muuhun väestöön, sillä tavoitteena oli saada kokonaiskäsitys siitä, millä tasolla työehdoista tulisi nuorten mielestä ylipäättään neuvotella. *Paikallisen sopimisen uhkakuvat* liitettiin työehtojen heikennyksiin, yritysten voitontavoittelun maksimointiin ja kilpailuaseman parantamiseen, jotka korostuivat myönteisemmin ammattiyhdistysliikkeeseen asennoituvien kohdalla. *Nuoret näkevät paikallisen sopimisen ristiriitaisena*. Myös muiden viimeaikaisten tarkastelujen perusteella nuoret arvostavat paikallisen sopimisen mahdollistamia joustoja molempiin suuntiin, mutta eivät usko työelämän vaatimusten kiristämisen, kuten työaikojen pidentymisen ratkaisevan tuottavuuden haasteita (Wass 2021, 11). Paikallista sopimista koskevien asenteiden yksityiskohtaisempi tarkastelu antaisi aihetta omalle tutkimukselleen.

6.4 Lopuksi

Kiinnostus nuorten asennoitumiseen palkansaajien järjestäytymistä kohtaan sai kriittisiä asenteita korostavasta mediapuheesta. Tulosten perusteella nuorten myönteisempi asennoituminen vanhempiin ikäluokkiin verrattuna johtaakin lisäkysymyksiin nuorten alhaisen järjestäytymisen syistä. Vaikka syitä alhaiseen järjestäytymiseen ei voitu paikantaa tässä tutkimuksessa, saatiin kattava kuva nuorten asennoitumista sopimusyhteiskuntaan ja viitteitä siihen yhteydessä olevista tekijöistä. Erotteluanalyysin avulla suuresta muuttujajoukosta saatiin erotteluanalyysin tuloksena niin odotettuja kuin yllättäviäkin tuloksia.

Tuloksista näkyy myös vastaajien haaste itse tunnistaa ideologioihin sisältyviä ulottuvuuksia, joka näkyy ristiriitaisuutena vastausten välillä. Uusliberalistisen ajattelun tuottamassa epävarmuudessa ei ole kyse ole yhteiskunnassa yhden näkyvän muodon ottavasta ilmiöstä, vaan pitkään talouden, politiikan ja kulttuurin sisään asettuneesta ideologiasta, josta on maatuessaan tullut osa pysyvää maaperää. Ideologioita ja näiden yhdistelmiä, jotka eivät ole helposti mitattavissa tai edes tunnistettavissa, voi olla haastava tavoittaa tutkimuksen näkökulmasta. Vastakkaisina arvoulottuuksina kollektiivisuus ja yksilöllisyyden korostaminen saattavatkin näyttäytyä eri tavoin eri sukupolvien toiminnassa ajankuvan muuttuessa.

Adaptiivisen lähestymistavan tarkoituksena on, että aineiston ja teorian välillä pystytään liikkumaan vapaasti. Eksploratiivinen tapa lähestyä aineistoa auttoi löytämään tekijöitä, joiden kohdalla kannatti pysähtyä mutta myös arvostamaan teorian tuomaa jäsenystä tutkittavaan ilmiöön, sillä suurten aineistojen edessä mahdollisuudet voivat tuntua loputtomalta. Sekundääriaineistossa on kuitenkin aina heikkoutensa. Valmiit ikäryhmäjaottelut, jotka olivat tiedossa jo alussa, osoittautuivat haas-

teelliseksi tutkimusprosessin edetessä tarkasteltaessa sekä nuorten ja nuorten aikuisten asennoitumista. Mikäli palaisin alkupisteeseen tai tekisin vertailevaa tutkimusta eri vuosina tehtyjen aineistojen välillä, keskittyisin ainoastaan 18–25 – vuotiaiden ikäryhmään, tai käyttäisin aineistoa, joka mahdollistaa tutkimustehtävän kannalta mielekkäitä uudelleenluokitteluita.

Nuorten punnitessa työttömyyskassajäsenyyden ja ammattiliittoon kuulumisen välillä, voi instrumentaalinen hyötyyn perustuvan suhteen solmiminen tuntua rationaalisemmalta valinnalta kuin kollektiivisiin perinteisiin nojaava ammattiliittojäsenyys, jonka suosiota eivät jaksakaan kannatella enää traditiot, saati normatiivisuus. Voidaan myös pohtia, näyttävätkö ammattiliitot ja sopimusyhteiskunta julkisuusprofiililtaan sellaisilta kollektiiveilta, jotka pyrkivät vaikuttamaan ennemminkin työntekijän juridiseen asemaan, kuin työntekijän työnkuvaan ja sisältöön. Poliittisessa keskustelussa paikallisen sopimisen brändäys on saattanut vahvistaa tätä kuvaa entisestään ja lisätä yksilön vallan tunnetta edustaa itseään.

Yksilöllistyvän yhteiskunnan tuottama epävarmuus myös yhdistää palkansaajia ja vahvistaa kollektiivisia arvoja. Kollektiivisen kokemusten yhdistäessä yksilöitä ja ryhmään kuulumisen tunnetta, aikamme myös mahdollistaa näkyvän osallistumisen ja kannanoton myös yksilönä etenkin tärkeäksi koettuihin globaaleihin ongelmiin. Se, mikä koetaan riittävän tärkeäksi motivaatioksi johtaakseen konkreettisiin tekoihin voi vaihdella omien elintapojen muutoksesta mielenilmauksiin osallistumiseen. Kollektiivisuus saa tässäkin uusia muotoja, sillä osallistumisen tavat ja paikat sekoittuvat. Vaikka kollektiivista neuvottelukulttuuria ei vastusteta, tulevat y ja z – sukupolvien nuoret muovaavaan tulevaisuudessa käytävien neuvottelujen sisältöä ja keinoja uudella konseptilla pyrkiessään vaikuttamaan työelämän ehtoihin yhä enemmän uusien vaikuttamis- ja osallistumismuotojen avulla. Ymmärtääkseen ajatusmalleja käyttäytymisen takana, laadullisten menetelmien hyödyntäminen määrällisen tutkimuksen rinnalla auttaisikin muodostamaan tarkempaa kuvaa nuorten asennoitumisesta. Tarkemman kuvauksen saamiseen myös asennoitumiseen liitettävistä eri arvoulottuvuuksista olisi mielekäästä tehdä jatkotarkasteluja esimerkiksi regressioanalyysin keinoin.

LÄHTEET

- Ahtiainen, Lasse. 2020. "Miten palkansaajien järjestäytyminen ja työehtosopimusten kattavuus ovat muuttuneet?" Teoksessa *Työpoliittinen aikakauskirja* 1/2020, 49–61. Työpoliittinen aikakauskirja. työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-518-8>.
- Ahtiainen, Lasse. 2023. "Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021". Teoksessa *Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-889-9>.
- Aittola, Tapio. 2012. *Kasvatussosiologian suunnannäyttäjiä*. Helsinki: Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/jyu/9789524957465>.
- Anttila, Jorma. 2007. "Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen". Sosiaalipsykologisia tutkimuksia. PhD Thesis, Helsinki: Väitöskirja.
- Bauman, Zygmunt. 2020. *Sosiologinen ajattelu*. Toimittanut Jyrki Vainonen. 7. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Beck, Ulrich. 1995. "Politiikan uudelleen keksiminen". Teoksessa *Nykyajan jäljillä : refleksiivinen modernisaatio*, toimittanut Anthony Giddens, Scott Lash, ja Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich, Anthony Giddens, ja Scott Lash. 1995. *Nykyajan jäljillä : refleksiivinen modernisaatio*. Toimittanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Bockerman, Petri, ja Roope Uusitalo. 2006. "Erosion of the Ghent System and Union Membership Decline: Lessons from Finland". *British Journal of Industrial Relations* 44 (2): 283–303. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8543.2006.00498.x>.
- Castells, Manuel. 2008. "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1): 78–93. <https://doi.org/10.1177/0002716207311877>.
- Crouch, Colin. 2014. "Introduction: Labour Markets and Social Policy after the Crisis". *Transfer (Brussels, Belgium)* 20 (1): 7–22.
- Foucault, 1926-1984, Michel. 2008. *The birth of biopolitics lectures at the Collège de France, 1978-79*. Toimittanut Michel Senellart. Basingstoke England ; New York: Palgrave Macmillan. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=418897>.
- Furlong, Andy, ja Fred Carmel. 2007. *Young People and Social Change: New Perspectives*. 2nd p. McGraw-Hill/Open University Press.
- Giddens, Anthony. 1995. "Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa". *Nykyajan jäljillä : refleksiivinen modernisaatio*, 83–152.
- Haavisto, Ilkka. 2010. "Työelämän kulttuurivallankumous. EVA:n arvo- ja asennetutkimus 2010.", Helsinki: Taloustieto Oy., .
- Harrinvirta, Markku Olavi. 2019. "Nuoret kansanvallan suunnannäyttäjinä: Onko Suomessa näkyvässä demokratiasta vieraantumista?" Teoksessa *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla*, toimittanut Elina Pekkarinen ja Sami Myllyniemi, 115–30. Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura 216. Suomi:

- Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Harvey, David. 2008. *Uusliberalismin lyhyt historia*. Toimittanut Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.
- Hautamäki, Antti. 1996. "Johdanto". Teoksessa *Yksilö modernin murroksessa*, toimittanut Eerik Lagerspetz, Juha Sihvola, Juha Siltala, ja Jarmo Tarkki. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala, Risto. 1999. "Esipuhe : Beck, globalisaatio ja 'toinen moderni'". *Mitä globalisaatio on? : virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia*.
- Helkama, Klaus. 2015. *Suomalaisten arvot : mikä meille on oikeasti tärkeää? Kirjokansi*, ISSN 2323-7392. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1467650>.
- Helve, Helena. 2005. "Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset". *Mitä on tehtävää? : nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*, 205–22.
- Ilmonen, Kaj. 2014. *Luottamus modernissa maailmassa*. Toimittanut Ilmonen Kaj ja Jokinen Kimmo. SoPhi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5891-6>.
- Inglehart, Ronald. 2005. *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*. Toimittanut Christian Welzel. Cambridge University Press. https://sfx.finna.fi/nelli09?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=1000000000688980&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&.
- Jokinen, Pekka. 2008. "Riskiyhteiskunta nyt? : neljännesvuosisata Beckin aikalaisdiagnoosia". *Futura* 27 (4): 17–25.
- Jokivuori, Pertti, ja Risto Hietala. 2007. *Määrällisiä tarinoita : monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Porvoo: WSOY.
- Jokivuori, Pertti, Kaj Ilmonen, ja Kimmo Kevätsalo. 1997. "Kollektiivisuutta ja yksilöllistymistä". *Sosiologia* 34 (2): 4.
- Jonas, Klaus, Philip Broemer, ja Michael Diehl. 2000. "Attitudinal Ambivalence". *European Review of Social Psychology* 11 (1): 35–74.
- Julkunen, kirjoittaja, Raija. 2008. *Uuden työn paradoksit : keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/jyu/978-951-768-371-5>.
- Kallio, Kirsi Pauliina. 2019. "Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä : kansalaisuuden ulottuvuudet Nuorisobarometrissa". Teoksessa *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla : Nuorisobarometri 2018*, toimittanut Elina Pekkarinen ja Sami Myllyniemi, 167–82. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, Kenttä 216.
- Kananen, Johannes. 2012. "Nordic Paths from Welfare to Workfare: Danish, Swedish and Finnish Labour Market Reforms in Comparison". *Local Economy* 27 (5–6): 558–76.
- Layder, Derek. 1998. *Sociological Practice*. 6 Bonhill Street, London England EC2A 4PU United Kingdom: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781849209946>.

- Levomäki, Irma. 1998. *Arvojen moninaisuus tietoyhteiskunnassa*. Helsinki: Sitra.
<https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/sitra178-2.pdf>.
- Lyly-Yrjänäinen, Maija. 2023. *Työolobarometri 2022*. Toimittanut Työllisyys ja toimivat markkinat. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja elinkeinoministeriö.
<http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-786-1>.
- Lötjönen, Katja. 2017. "Nuorten poliittinen ja yhteiskunnallinen osallistuminen". Teoksessa *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*, toimittanut Vesa Puuronen ja Kari Saari, 105–34. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 192.
- Mannerström, Rasmus, Joonas Muotka, Sointu Leikas, ja Jan-Erik Lönnqvist. 2020. "Hyvin toimeentuleva, Terve Ja Suvaitseminen – Suomalaisten Nuorten Poliittiset Ideologiat Asenneprofiileina Tarkasteltuna". *Politiikka* 62 (1–4): 9.
- McGuigan, Jim. 2014. "The Neoliberal Self". *Culture Unbound* 6 (1): 223–40.
<https://doi.org/10.3384/cu.2000.1525.146223>.
- Metsämuuronen, Jari. 2011. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä : e-kirja opiskelijalaitos*. Toimittanut Jari Metsämuuronen. Helsinki: International Methelp, Booky.fi. <https://www.booky.fi/lainaa/1174>.
- Myllyniemi, Sami ja Aapola-Kari Sinikka. 2017. *Katse tulevaisuudessa : nuorisobarometri 2016*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf.
- Mäkelä, Klaus. 1998. "AA keskinäiset avun ja identiteettityön liikkeenä". Teoksessa *Uudet ja vanhat liikkeet*, toimittanut Siisiäinen Martti, ja Kaj Ilmonen, 307–32. Tampere: Vastapaino.
- Ojajärvi, Jussi, ja Steinby Liisa. 2008. *Minä ja markkinavoimat : yksilö, kulttuuri ja yhteiskunta uusliberalismin valtakaudella*. Helsinki: Avain.
- Ojala, Markus, ja Sampsa Saikkonen. 2014. "Dikotomian tuolle puolen : teoretisointi tutkimuskäytäntönä". *Media & viestintä : kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti*, Kommentti, 37 (2): 89–95.
- Palola, Antti. 2021. "Suomi on vielä vähäisten lakkojen maa - kuljemmeko kohti radikalismia". *Lakko! Näkemyksiä työtaisteluvoimien taustasta ja merkityksestä*. STTK Pamflettisarja 2021. STTK. Toim. Taina Vallander.
- Patomäki, Heikki. 2007. *Uusliberalismi Suomessa : lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. 3. painos. Helsinki: WSOY.
https://patomaki.fi/Uusliberalismi_Suomessa.pdf.
- Peetz, David. 1998. *Unions in a contrary world: the future of the Australian trade union movement*. Reshaping Australian institutions. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.
- Puohiniemi, Martti. 1993. *Suomalaisten arvot ja tulevaisuus : analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä*. Tutkimuksia / Tilastokeskus. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia : Tilastokeskus.
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/176226/xtut_202_dig.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Puohiniemi, Martti 2002. *Arvot, asenteet ja ajankuva*. Espoo: Limor.
- Puohiniemi, Martti 2006. *Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika*. Espoo: Limor.

- Puohiniemi, Martti 2022. *Suomalaisen arvomaailman muutos, globalisaatio ja ajan henki*. Ensimmäinen painos, Tarkistettu versio. Helsinki, Suomi: BoD - Books on Demand.
- Puuronen, Vesa, ja Kari Saari. 2017. "Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen, oikeistopopulismi ja nativismi". Teoksessa *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*, toimittanut Vesa Puuronen ja Kari Saari, 7–22. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Pyöriä, Pasi ja Anttila, Timo. 2017. *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus. <https://www.ellibslibrary.com/jyu/9789524954242>.
- Rasmus, Ari. 2006. "Uudet liikkeet : radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa". PhD Thesis, Tampere: Väitöskirja.
- Rinne, Jarmo, ja Donatella delle Porta. 2021. "Haastattelu: Donatella della Porta ja poliittisen osallistumisen uudet muodot". Teoksessa *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi*, 229:175–81. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja.
- Ronkainen, Antti. 2019. "Euroopan ja suomen poliittinen etsikkoaika". Teoksessa *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla : Nuorisobarometri 2018*, toimittanut toimittaja Pekkarinen Elina, 1975- kirjoittaja ja toimittaja Myllyniemi Sami, 1972- kirjoittaja, 187–88. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 216. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf.
- Saari, Juho, Sakari Taipale, Raija Julkunen, ja Mikko Mäntysaari, toim. 2005. *Hyvinvointivaltio : Suomen mallia analysoimassa*. 2. korj. p. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saarinen, Arttu, Suvi Salmenniemi, ja Harri Keränen. 2014. "Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon". *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (6): 605–18.
- Schwartz, Shalom H. 1992. "UNIVERSALS IN THE CONTENT AND STRUCTURE OF VALUES - THEORETICAL ADVANCES AND EMPIRICAL TESTS IN 20 COUNTRIES". *Advances in Experimental Social Psychology* 25: 1–65.
- Schwartz, Shalom H. 2006. "Basic Human Values: Theory, Measurement, and Applications". *Revue Française de Sociologie* 47 (4): 929–68. <https://doi.org/10.3917/rfs.474.0929>.
- Schwartz, Shalom 2011. *Kulttuuriset arvo-orientaatiot : kansallisten erojen luonne ja seuraukset*. Toimittanut Martti Puohiniemi. Espoo: Limor.
- Schwartz, Shalom H, ja Klaus Boehnke. 2004. "Evaluating the Structure of Human Values with Confirmatory Factor Analysis". *Journal of Research in Personality* 38 (3): 230–55. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00069-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00069-2).
- Schwartz, Shalom H., ja Tania Butenko. 2014. "Values and Behavior: Validating the Refined Value Theory in Russia". *European Journal of Social Psychology* 44 (7): 799–813.
- Sennett, Richard. 2006. *The Culture of the New Capitalism*.
- Seppänen, Janne. 2015. *Mediayhteiskunta*. Toimittanut Janne Seppänen. Tampere: Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/jyu/9789517684880>.

- Siisiäinen, Martti ja Ilmonen, Kaj, toim. 1998. *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.
- Siltala, Juha. 2013. *Nuoriso - mainettaan parempi? : nykynuorten sopeutumiskäytännöt historiassa*. Toimittanut Juha Siltala. Helsinki: WSOY.
- Siltala, Juha. 2017. *Keskiluokan Nousu, Lasku Ja Pelot*. Helsingissä: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2017.
- Silvast, Tiina. 2015. "Uusliberalismi löysi tiensä Suomeen ja kyseenalaisti hyvinvointivaltion", 12. huhtikuuta 2015. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/04/uusliberalismi-loysi-tiensuomeen-ja-kyseenalaisti-hyvinvointivaltion>.
- Sipola, Simo. 2015. *Rahavallan jäljet*. Helsinki: Teos.
- Sormanen, Niina, Epp Lauk, ja Turo Uskali. 2017. *Facebook's ad hoc groups: a potential source of communicative power of networked citizens*. Toimittanut Kieli- ja viestintätieteiden laitos, Department of Language and Communication Studies, Journalistiikka, ja Journalism. Communication and Society. School of Communication, University of Navarra. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201704242060>.
- Sverke, Magnus, ja Sarosh Kuruvilla. 1995. "A New Conceptualization of Union Commitment: Development and Test of an Integrated Theory". *Journal of Organizational Behavior* 16 (6): 505–32. <https://doi.org/10.1002/job.4030160603>.
- Swedberg, Richard. 2012. "Theorizing in Sociology and Social Science: Turning to the Context of Discovery". *Theory and Society* 41 (1): 1–40.
- Tuohinen, Titta. 2010. "Nuorten 'työeetos' - protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen?" *Työpoliittinen aikakauskirja* 53 (4): 33–42.
- Turner, Stephen. 2014. "6. Mundane Theorizing, Bricolage, and Bildung". Teoksessa *The Context of Discovery*, toimittanut Richard Swedberg, 131–57. Redwood City: Stanford University Press. <https://doi.org/doi:10.1515/9780804791199-008>.
- Tähtinen, Juhani, Laakkonen Eero, ja Broberg Mari. 2020. *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. Kuvittaja Tähtinen Roosa. 2. uudistettu painos. Julkaisusarja / Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. <https://www.utupub.fi/handle/10024/149687>.
- Uusitalo, Hannu. 1991. *Tiede, tutkimus ja tutkielma : johdatus tutkielman maailmaan*. WSOY kurssikirjat. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY.
- Vehkalahti, Kimmo. 2008. *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Tammi. <https://juu.finna.fi/Record/jykdok.1072402>.
- Visser, Jelle. 2019. "Can Unions Revitalize Themselves?" *International Journal of Labour Research* 9 (1/2): 17–48.
- Wass, Hanna. 2021. "Nuorten sopimussyhteiskunta: 16–29-vuotiaiden näkemykset työmarkkinapolitiikasta". <https://bibu.fi/nuorten-sopimussyhteiskunta-16-29-vuotiaiden-nakemykset-tyomarkkinapolitiikasta>.
- Ylöstalo, Pekka. 2005. "Sitä saa, mitä kysyy - Pohdintoja soveltavan empiirisen sosiaalitutkimuksen asemasta nykyaikaisessa työorganisaatiossa". Teoksessa , toimittanut Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila, Harri Melin, ja Risto Heiskala,

103–22. *Tutkimus menetelmien pyörteissä*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

<https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.958375>.

Ågren, Susanna, Pietilä Iikka ja Rättilä Tiina. 2022. *Palkkatyökeskeisen ajattelun esiintyminen ammattiin opiskelevien työelämäasenteissa*.

[https://tietoanuorista.fi/wp-](https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf)

[content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf](https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf).

Rahastusta, politiikkaa, jämähdetty paikoilleen – nuoret karttavat liittoihin kuulumista, mutta keskusjärjestöt eivät allekirjoita kritiikkiä, Yle Merja Siirilä 20.1.2020 (<https://yle.fi/a/3-11174052>) luettu 2.2.2022

Kyllästyivätkö nuoret ay-liikkeeseen? Ennen-näkemättömät luvut ammattiliittojen jäsenistä paljastavat ”vakavan ongelman” HS politiikka 28.11.2018 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005913804.html> luettu 2.2.2022

LIITTEET

1. Erotteluanalyysin tulos- ja ristiintaulukointi 1
2. Erotteluanalyysin tulos- ja ristiintaulukointi 2
3. Summamuuttujat

Erotteluanalyysin tulos- ja ristiintaulukointi 1 – Lakko -oikeus ja sopimisen tasot

Eigenvalue ,706 Canonical correlation ,643

Functions at Group Centroids:

Kriittinen ay-suhde , 835

Positiivinen ay-suhde -,842

Wilk's Lambda:

,586 sig <,001

Func- tion 1	Muuttuja		AYSUHDE		Total %	Total (n= 494)
			Kriittinen (n=248)	Myönteinen (n= 246)		
,588	Yleissitovat työehtosopimukset ovat tärkeitä, jotta kukaan ei pääse polkemaan palkkoja ja muita työehtoja	Täysin samaa mieltä	20.6 % (51)	57.7 % (142)	39.1 %	(193)
		Jokseenkin samaa mieltä	42.7 % (106)	37.0 % (91)	39.9 %	(197)
		Vaikea sanoa	19.8 % (49)	4.1 % (10)	11.9 %	(59)
		Jokseenkin eri mieltä	11.7 % (29)	0.8 % (2)	6.3 %	(31)
		Täysin eri mieltä	5.2 % (13)	0.4 % (1)	2.8 %	(14)
X ² (4,N=494) =103,624 p=,001						
-,575	Poliittiset lakot tulisi kieltää, koska niissä on kyse asioista, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa	Täysin samaa mieltä	17.7 % (44)	2.4 % (6)	10.1 %	(50)
		Jokseenkin samaa mieltä	21.4 % (53)	7.7 % (19)	14.6 %	(72)
		Vaikea sanoa	31.9 % (79)	20.7 % (51)	26.3 %	(130)
		Jokseenkin eri mieltä	19.8 % (49)	35.8 % (88)	27.7 %	(137)
		Täysin eri mieltä	9.3 % (23)	33.3 % (82)	21.3 %	(105)
X ² (4,N=494) =95,214 p=,001						
,512	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Työnantajat painostavat työntekijöitä työehtojen heikennyksiin	Hyvin todennäköistä	14.1 % (35)	43.9 % (108)	28.9 %	(143)
		Melko todennäköistä	33.9 % (84)	35.8 % (88)	34.8 %	(172)
		Vaikea sanoa	32.7 % (81)	16.7 % (41)	24.7 %	(122)
		Melko epätodennäköistä	15.7 % (39)	3.7 % (9)	9.7 %	(48)
		Hyvin epätodennäköistä	3.6 % (9)	0.0 % (0)	1.8 %	(9)
X ² (4,N=494) =48,217 p=,001						
-,495	Lakot, joista aiheutuu suurta haittaa ulkopuolisille, pitäisi voida kieltää kokonaan	Täysin samaa mieltä	12.9 % (32)	3.7 % (9)	8.3 %	(41)
		Jokseenkin samaa mieltä	25.0 % (62)	8.1 % (20)	16.6 %	(82)
		Vaikea sanoa	26.2 % (65)	15.9 % (39)	21.1 %	(104)
		Jokseenkin eri mieltä	23.8 % (59)	36.2 % (89)	30.0 %	(148)
		Täysin eri mieltä	12.1 % (30)	36.2 % (89)	24.1 %	(119)
X ² (4,N=494) =76,214 p=,001						
,489	Lakko-oikeus on perusoikeus, jota ei saa rajoittaa missään oloissa	Täysin samaa mieltä	16.9 % (42)	43.1 % (106)	30.0 %	(148)
		Jokseenkin samaa mieltä	27.4 % (68)	36.2 % (89)	31.8 %	(157)
		Vaikea sanoa	25.4 % (63)	12.2 % (30)	18.8 %	(93)
		Jokseenkin eri mieltä	21.8 % (54)	7.3 % (18)	14.6 %	(72)
		Täysin eri mieltä	8.5 % (21)	1.2 % (3)	4.9 %	(24)
X ² (4,N=494) =73,687 p=,001						
,404	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Yritykset hakevat kilpailuetua polkemalla työehtoja	Hyvin todennäköistä	19.0 % (47)	45.5 % (112)	32.2 %	(159)
		Melko todennäköistä	34.7 % (86)	33.3 % (82)	34.0 %	(168)
		Vaikea sanoa	29.8 % (74)	15.4 % (38)	22.7 %	(112)
		Melko epätodennäköistä	12.5 % (31)	5.7 % (14)	9.1 %	(45)
		Hyvin epätodennäköistä	4.0 % (10)	0.0 % (0)	2.0 %	(10)
X ² (4,N=494) =54,654 p=,001						

Function 1	Muuttuja		Kriittinen n= 248	Myönteinen n= 246	Total %	Total (n= 494)
-,386	Työehtosopimusten yleissitovuus on väärin järjestäytymättömiä yrityksiä ja työntekijöitä kohtaan, koska nämä eivät pääse vaikuttamaan työehtoihin X ² (4,N=494) =54,981 p=,001	Täysin samaa mieltä	7.7 % (19)	0.8 % (2)	4.3 %	(21)
		Jokseenkin samaa mieltä	20.2 % (50)	14.6 % (36)	17.4 %	(86)
		Vaikea sanoa	48.8 % (121)	35.4 % (87)	42.1 %	(208)
		Jokseenkin eri mieltä	19.4 % (48)	27.2 % (67)	23.3 %	(115)
		Täysin eri mieltä	4.0 % (10)	22.0 % (54)	13.0 %	(64)
-,342	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Työllisyys kohenee ja työttömyys vähenee X ² (4,N=494) =44,076 p=,001	Täysin samaa mieltä	8.9 % (22)	1.2 % (3)	5.1 %	(25)
		Jokseenkin samaa mieltä	29.4 % (73)	16.7 % (41)	23.1 %	(114)
		Vaikea sanoa	41.1 % (102)	38.6 % (95)	39.9 %	(197)
		Jokseenkin eri mieltä	13.3 % (33)	30.9 % (76)	22.1 %	(109)
		Täysin eri mieltä	7.3 % (18)	12.6 % (31)	9.9 %	(49)
,366	Suureltaan työpaikan taloudelliset vaikeudet eivät ole riittävä syy sille, että työntekijän pitäisi suostua työehtosopimuksessa määriteltyä pienempään palkkaan X ² (4,N=494) =43,212 p=,001	Täysin samaa mieltä	21.8 % (54)	41.1 % (101)	31.4 %	(155)
		Jokseenkin samaa mieltä	21.4 % (53)	27.6 % (68)	24.5 %	(121)
		Vaikea sanoa	23.4 % (58)	18.7 % (46)	21.1 %	(104)
		Jokseenkin eri mieltä	25.8 % (64)	11.4 % (28)	18.6 %	(92)
		Täysin eri mieltä	7.7 % (19)	1.2 % (3)	4.5 %	(22)
,312	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Omat ansionilaskuvat X ² (4,N=494) =32,348 p=,001	Hyvin todennäköistä	6.5 % (16)	16.7 % (41)	11.5 %	(57)
		Melko todennäköistä	16.5 % (41)	24.4 % (60)	20.4 %	(101)
		Vaikea sanoa	39.9 % (99)	39.4 % (97)	39.7 %	(196)
		Melko epätodennäköistä	23.8 % (59)	15.9 % (39)	19.8 %	(98)
		Hyvin epätodennäköistä	13.3 % (33)	3.7 % (9)	8.5 %	(42)
-,260	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Omat ansioninousevat X ² (4,N=494) =23,067 p=,001	Hyvin todennäköistä	6.9 % (17)	2.4 % (6)	4.7 %	(23)
		Melko todennäköistä	9.7 % (24)	4.9 % (12)	7.3 %	(36)
		Vaikea sanoa	41.1 % (102)	33.3 % (82)	37.2 %	(184)
		Melko epätodennäköistä	30.2 % (75)	34.1 % (84)	32.2 %	(159)
		Hyvin epätodennäköistä	21.1 % (30)	25.2 % (62)	18.6 %	(92)
,218	Mitä ansiotyö merkitsee sinulle henkilökohtaisesti? Alinomaisia muutoksia ja niistä aiheutuva turvattomuutta X ² (4,N=494) =19,342 p=,002	Hyvin suuressa määrin	4.0 % (10)	6.5 % (16)	5.3 %	(26)
		Paljolti	8.5 % (21)	11.8 % (29)	10.1 %	(50)
		Jossain määrin	22.5 % (55)	30.9 % (76)	26.5 %	(131)
		Ei juurikaan	33.9 % (84)	35.0 % (86)	34.4 %	(170)
		Ei lainkaan	21.8 % (54)	11.8 % (29)	16.8 %	(83)
		En osaa sanoa	9.7 % (24)	4.1 % (10)	6.9 %	(34)
,175	Mitä ansiotyö merkitsee sinulle henkilökohtaisesti? Epäoikeudenmukaista kohtelua, perusteetonta vähättelyä X ² (4,N=494) =19,871 p=,001	Hyvin suuressa määrin	2.8 % (7)	2.0 % (5)	2.4 %	(12)
		Paljolti	3.6 % (9)	6.9 % (17)	5.3 %	(26)
		Jossain määrin	12.9 % (32)	17.5 % (80)	15.2 %	(75)
		Ei juurikaan	25.8 % (64)	35.8 % (88)	30.8 %	(152)
		Ei lainkaan	46.8 % (116)	35.4 % (87)	41.4 %	(203)
		En osaa sanoa	8.1 % (20)	2.4 % (6)	5.3 %	(26)

Function 1	Muuttuja		Kriittinen n = 248		Myönteinen n= 246		Total %	Total (n= 494)
,175	Mitä ansiotyö merkitsee sinulle henkilökohtaisesti? Mahdollisuutta päteä, olla jotain, saada onnistumisen kokemuksia	Hyvin suuressa määrin	8.1 %	(20)	12.6 %	(31)	10.3 %	(51)
		Paljolti	29.0 %	(72)	27.6 %	(68)	28.3 %	(140)
		Jossain määrin	29.8 %	(74)	35.4 %	(87)	32.6 %	(161)
		Ei juurikaan	18.1 %	(45)	17.5 %	(43)	17.8 %	(88)
		Ei lainkaan	10.9 %	(27)	6.5 %	(16)	8.7 %	(43)
		En osaa sanoa	4.0 %	(10)	0.4 %	(1)	2.2 %	(11)
$X^2 (4,N=494) =13,752 p=,017$								
-,115	Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset	Täysin samaa mieltä	2.0 %	(5)	1.2 %	(3)	1.6 %	(8)
		Jokseenkin samaa mieltä	23.4 %	(58)	17.9 %	(44)	20.6 %	(102)
		Vaikea sanoa	37.9 %	(94)	32.5 %	(80)	35.2 %	(174)
		Jokseenkin eri mieltä	24.6 %	(61)	36.2 %	(89)	30.4 %	(150)
		Täysin eri mieltä	12.1 %	(30)	12.2 %	(30)	12.1 %	(60)
$X^2 (4,N=494) =8,767 p=,067$								
-,058	Työ on tärkein osa ihmisen elämänsisältöä	Täysin samaa mieltä	4.0 %	(10)	6.9 %	(17)	5.5 %	(27)
		Jokseenkin samaa mieltä	27.0 %	(67)	22.4 %	(55)	24.7 %	(122)
		Vaikea sanoa	11.7 %	(29)	7.7 %	(19)	9.7 %	(48)
		Jokseenkin eri mieltä	36.7 %	(91)	35.0 %	(86)	35.8 %	(177)
		Täysin eri mieltä	20.6 %	(51)	28.0 %	(69)	24.3 %	(120)
$X^2 (4,N=494) =7,912 p=,095$								
,019	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Työmarkkinajärjestöjen valta yhteiskunnassa vähenee	Hyvin todennäköistä	22.6 %	(56)	22.8 %	(56)	22.7 %	(112)
		Melko todennäköistä	43.1 %	(107)	46.3 %	(114)	44.7 %	(221)
		Vaikea sanoa	29.8 %	(74)	25.6 %	(63)	27.7 %	(137)
		Melko epätodennäköistä	3.6 %	(9)	4.5 %	(11)	4.0 %	(20)
		Hyvin epätodennäköistä	0.8 %	(2)	0.8 %	(2)	0.0 %	(4)
$X^2 (4,N=494) =1,297 p=,862$								
,003	Millaisia seurauksia laaja-alaisella paikallisella sopimisella uskoaksesi olisi? Työehtosopimuksista tulee nykyistä lyhyempiä ja yksinkertaisempia	Hyvin todennäköistä	12.9 %	(32)	16.7 %	(41)	14.8 %	(73)
		Melko todennäköistä	42.7 %	(106)	38.2 %	(94)	40.5 %	(200)
		Vaikea sanoa	31.9 %	(79)	31.3 %	(77)	40.5 %	(156)
		Melko epätodennäköistä	9.7 %	(24)	9.8 %	(24)	9.7 %	(48)
		Hyvin epätodennäköistä	2.8 %	(7)	4.1 %	(10)	3.4 %	(17)
$X^2 (4,N=494) =2,377,297 p=,667$								

Liite 2. Erotteluanalyysin tulos- ja ristiintaulukointi 2 – markkinat, kilpailu ja yksityistäminen

Eigenvalue ,444 Canonical correlation ,555

Functions at Group Centroids:

Wilk's Lambda:

Kriittinen ay-suhde , 662

,693 sig <,001

Positiivinen ay-suhde -,668

Function 1	Muuttuja	AYSUHDE		Total %	Total (n=494)
		Kriittinen (n=248)	Myönteinen (n= 246)		
,506	Miljonäärit ovat uhka demokrati- alle	Täysin samaa mieltä	6.5 % (16)	19.5 % (48)	13.0 (64)
		Jokseenkin samaa mieltä	12.9 (32)	25.6 % (63)	19.2 (95)
		Vaikea sanoa	23.4 (58)	22.0 % (54)	22.7 (112)
		Jokseenkin eri mieltä	29.0 (72)	24.4 % (60)	26.7 (132)
		Täysin eri mieltä	28.2 (70)	8.5 % (21)	18.4 (91)
$X^2 (4,N=494) =53.727 p=,001$					
-,441	On oikein, että työttömän on osoi- tettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyystur- vaansa alennetaan	Täysin samaa mieltä	38.3 (95)	17.9 % (44)	28.1 (139)
		Jokseenkin samaa mieltä	37.9 (94)	35.4 % (87)	36.6 (181)
		Vaikea sanoa	8.5 % (21)	10.6 % (26)	9.5 % (47)
		Jokseenkin eri mieltä	10.9 (27)	23.2 % (57)	17.0 (84)
		Täysin eri mieltä	4.4 % (11)	13.0 % (32)	8.7 % (43)
$X^2 (4,N=494) =40.478 p=,001$					
,431	Hyvinvointivaltion pitää kyetä ta- kaamaan verovaroin kustannetut hoivapalvelut kaikille niitä tarvit- seville	Hyvin todennäköistä	43.5 (108)	65.0 % (160)	54.3 (268)
		Melko todennäköistä	37.5 (93)	31.3 % (77)	34.4 (170)
		Vaikea sanoa	8.9 % (22)	2.4 % (6)	5.7 % (28)
		Melko epätodennäköistä	8.1 % (20)	1.2 % (3)	4.7 % (23)
		Hyvin epätodennäköistä	2.0 % (5)	0.0 % (0)	1.0 % (5)
$X^2 (4,N=494) =38.296 p=,001$					
,419	Mikäli työntekijät saisivat osallis- tua ja vaikuttaa yritysten päätök- sentekoon nykyistä enemmän, siitä hyötyisi koko yhteiskunta	Täysin samaa mieltä	13.3 (33)	31.7 % (78)	22.5 (111)
		Jokseenkin samaa mieltä	44.4 (110)	45.5 % (112)	44.9 (222)
		Vaikea sanoa	28.2 (70)	18.3 % (45)	23.3 (115)
		Jokseenkin eri mieltä	11.3 (28)	4.1 % (10)	7.7 % (38)
		Täysin eri mieltä	2.8 % (7)	0.4 % (1)	1.6 % (8)
$X^2 (4,N=494) =36.715 p=,001$					
,418	Markkinavoimat ohjaavat liikaa Suomalaisen yhteiskunnan toi- mintaa	Täysin samaa mieltä	8.1 % (20)	17.9 % (44)	13.0 (64)
		Jokseenkin samaa mieltä	19.8 (49)	31.3 % (77)	25.5 (126)
		Vaikea sanoa	41.9 (104)	36.2 % (89)	39.1 (193)
		Jokseenkin eri mieltä	19.4 (48)	13.8 % (34)	16.6 (82)
		Täysin eri mieltä	10.9 (27)	0.8 % (2)	5.9 % (29)
$X^2 (4,N=494) =40.323 p=,001$					
,414	Kenenkään ei pitäisi antaa rikas- tua maassamme liikaa, koska rik- kailla on liikaa poliittista valtaa ja he uhkaavat demokratiaa	Hyvin todennäköistä	7.7 % (19)	15.9 % (39)	11.7 (58)
		Melko todennäköistä	13.7 (34)	27.2 % (67)	20.4 (101)
		Vaikea sanoa	21.4 (53)	20.7 % (51)	21.1 (104)
		Melko epätodennäköistä	30.2 (75)	26.4 % (65)	28.3 (140)
		Hyvin epätodennäköistä	27.0 (67)	9.8 % (24)	18.4 (91)
$X^2 (4,N=494) =38.743 p=,001$					

Function 1	Muuttuja		Kriittinen (n=248)	Myönteinen (n= 246)	Total %	Total (n= 494)
,401	On moraalisesti väärin, että yhteis- kunta sallii joidenkin kerryttää suunnattomia omaisuuksia	Täysin samaa mieltä	7.7 % (19)	19.9 % (49)	13.8	(68)
		Jokseenkin samaa mieltä	12.1 (30)	20.3 % (50)	16.2	(80)
		Vaikea sanoa	14.5 (36)	15.4 % (38)	15.0	(74)
		Jokseenkin eri mieltä	31.0 (77)	26.8 % (66)	28.9	(143)
		Täysin eri mieltä	34.7 (86)	17.5 % (43)	26.1	(129)
$X^2 (4,N=494) =33.461 p=,001$						
,391	Suomalainen yhteiskunta toimii liiaksi yritysten ehdoilla	Täysin samaa mieltä	5.6 % (14)	10.6 % (26)	8.1 %	(40)
		Jokseenkin samaa mieltä	14.5 (36)	28.5 % (70)	21.5	(106)
		Vaikea sanoa	34.7 (86)	35.0 % (86)	34.8	(172)
		Jokseenkin eri mieltä	31.5 (78)	23.2 % (57)	27.3	(135)
		Täysin eri mieltä	13.7 (34)	2.8 % (7)	8.3 %	(41)
$X^2 (4,N=494) =35.545 p=,001$						
-,376	Valtio ja kunnat ovat yrityksille huonoja omistajia, sillä poliitikot sotkeutuvat liikaa yhtiöiden asioi- den hoitoon	Täysin samaa mieltä	12.9 (32)	4.1 % (10)	8.5 %	(42)
		Jokseenkin samaa mieltä	32.3 (80)	22.0 % (54)	27.1	(134)
		Vaikea sanoa	30.2 (75)	34.6 % (85)	32.4	(160)
		Jokseenkin eri mieltä	21.0 (52)	25.6 % (63)	23.3	(115)
		Täysin eri mieltä	3.6 % (9)	13.8 % (34)	8.7 %	(43)
$X^2 (4,N=494) =32.773 p=,001$						
,375	Valtionyhtiöiden määrää ja roolia tulee kasvattaa, koska ne tuovat vastapainoa kapitalistiselle mark- kinataloudelle	Täysin samaa mieltä	5.6 % (14)	15.0 % (37)	10.3	(51)
		Jokseenkin samaa mieltä	23.8 (59)	30.5 % (75)	27.1	(134)
		Vaikea sanoa	43.1 (107)	42.3 % (104)	42.7	(211)
		Jokseenkin eri mieltä	18.1 (45)	10.6 % (26)	14.4	(71)
		Täysin eri mieltä	9.3 % (23)	1.6 % (4)	5.5 %	(27)
$X^2 (4,N=494) =30.773 p=,001$						
,367	Vapaa markkinatalous on tullut nykymuodossaan tiensä päähän ja siitä on aika luopua	Täysin samaa mieltä	4.0 % (10)	12.6 % (31)	8.3 %	(41)
		Jokseenkin samaa mieltä	8.5 % (21)	17.1 % (42)	12.8	(63)
		Vaikea sanoa	46.4 (115)	41.9 % (103)	44.1	(218)
		Jokseenkin eri mieltä	22.6 (56)	22.4 % (55)	22.5	(111)
		Täysin eri mieltä	18.5 (46)	6.1 % (15)	12.3	(61)
$X^2 (4,N=494) =34.172 p=,001$						
-,338	Työssä menestyminen on pitkälti itsestä ja omasta asenteesta kiinni	Täysin samaa mieltä	27.0 (67)	14.6 % (36)	20.9	(103)
		Jokseenkin samaa mieltä	45.6 (113)	43.5 % (107)	44.5	(220)
		Vaikea sanoa	15.3 (38)	8.9 % (22)	12.1	(60)
		Jokseenkin eri mieltä	8.5 % (21)	26.8 % (66)	17.6	(87)
		Täysin eri mieltä	3.6 % (9)	6.1 % (15)	4.9 %	(24)
$X^2 (4,N=494) =38.529 p=,067$						
-,323	Vaikka kapitalistinen markkinata- lous on epävakaa, on se kuitenkin käytännössä ainoa mahdollinen talousjärjestelmä	Täysin samaa mieltä	13.7 (34)	6.5 % (16)	10.1	(50)
		Jokseenkin samaa mieltä	30.6 (76)	23.6 % (58)	27.1	(134)
		Vaikea sanoa	39.9 (99)	38.6 % (95)	39.3	(194)
		Jokseenkin eri mieltä	9.7 % (24)	15.9 % (39)	12.8	(63)
		Täysin eri mieltä	6.0 % (15)	15.4 % (38)	10.7	(53)
$X^2 (4,N=494) =22.525 p=,095$						

Function 1	Muuttuja		Kriittinen (n=248)	Myönteinen (n= 246)	Total %	Total (n= 494)
-,309	Kaikki maamme valtionyhtiöt tulisi vähitellen myydä yksityisille	Täysin samaa mieltä	1.2 % (3)	0.4 % (1)	0.8 % (4)	
		Jokseenkin samaa mieltä	7.7 % (19)	2.0 % (5)	4.9 % (24)	
		Vaikea sanoa	24.2 (60)	15.9 % (39)	20.0 (99)	
		Jokseenkin eri mieltä	28.6 (71)	26.8 % (66)	27.7 (137)	
		Täysin eri mieltä	38.3 (95)	54.9 % (135)	46.6 (230)	
		$X^2 (4,N=494) =20.752 p=,001$				
,303	Taloudelliset järjestelmät ja ideologiat: Miten nykyisin suhtaudut kuhunkin niistä? Sosialismi	Erittäin myönteisesti	3.2 % (8)	11.0 % (27)	7.1 % (35)	
		Melko myönteisesti	18.5 (46)	29.7 % (73)	24.1 (119)	
		En osaa sanoa	34.3 (85)	28.5 % (70)	31.4 (155)	
		Melko kielteisesti	23.0 (57)	24.4 % (60)	23.7 (117)	
		Erittäin kielteisesti	21.0 (52)	6.5 % (16)	13.8 (68)	
		$X^2 (4,N=494) =37.020 p=,001$				
-,210	Markkinatalous toimii Suomessa nykyisin hyvin kansalaisten parhaaksi	Täysin samaa mieltä	4.0 % (10)	1.2 % (3)	2.6 % (13)	
		Jokseenkin samaa mieltä	22.6 (56)	17.5 % (43)	20.0 (99)	
		Vaikea sanoa	43.5 (108)	40.7 % (100)	42.1 (208)	
		Jokseenkin eri mieltä	23.4 (58)	29.7 % (73)	26.5 (131)	
		Täysin eri mieltä	6.5 % (16)	11.0 % (27)	8.7 % (43)	
		$X^2 (4,N=494) =10.308 p=,036$				
-,162	Taloudelliset järjestelmät ja ideologiat: Miten nykyisin suhtaudut kuhunkin niistä? Kapitalismi	Erittäin myönteisesti	12.9 (32)	2.0 % (5)	7.5 % (37)	
		Melko myönteisesti	31.5 (78)	24.4 % (60)	27.9 (138)	
		En osaa sanoa	32.7 (81)	27.6 % (68)	30.2 (149)	
		Melko kielteisesti	16.5 (41)	29.3 % (72)	22.9 (113)	
		Erittäin kielteisesti	6.5 % (16)	16.7 % (41)	11.5 (57)	
		$X^2 (4,N=494) =42.647 p=,001$				
-,070	Taloudelliset järjestelmät ja ideologiat: Miten nykyisin suhtaudut kuhunkin niistä? Markkinatalous	Erittäin myönteisesti	16.9 (42)	3.3 % (8)	10.1 (50)	
		Melko myönteisesti	35.9 (89)	41.9 % (103)	38.9 (192)	
		En osaa sanoa	34.3 (85)	28.0 % (69)	31.2 (154)	
		Melko kielteisesti	10.1 (25)	19.5 % (48)	14.8 (73)	
		Erittäin kielteisesti	2.8 % (7)	7.3 % (18)	5.1 % (25)	
		$X^2 (4,N=494) =37.882 p=,001$				

Liite 3. Summamuuttajat

Cronbakh's
Alpha 0.817

Summamuuttuja markkinatalousmyönteisyys

Vapaa kilpailu markkinoilla on kansalaisen ja kuluttajan etu, sillä se tehostaa toimintaa ja laskee hintoja - käännetty

Markkinatalous toimii Suomessa nykyisin hyvin kaikkien kansalaisten parhaaksi - käännetty

Vaikka kapitalistinen markkinatalous on epävakaata, on se kuitenkin käytännössä ainoa mahdollinen talousjärjestelmä -käännetty

Vapaa markkinatalous on tullut nyky muodossaan tiensä päähän ja siitä on aika luopua

Markkinavoimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa

Cronbakh's
Alpha 0.643

Summamuuttuja yksityistäminen

Kaikki valtionyhtiöt tulisi vähitellen myydä yksityisille - käännetty

Kaikki valtionyhtiöt tulisi vähitellen myydä yksityisille - käännetty

Valtionyhtiöiden määrää ja roolia tulee kasvattaa, koska ne tuovat vastapainoa kapitalistiselle markkinataloudelle